

-----Akácos falud visszavár-----

AKÁCOS FALUD VISSZAVÁR

SOMOGYI DÉNES

-

Készült 2006-ban.

Előszó

Az 1956-os, levert szabadságharc után, Miklósnak, az aktív részvétele miatt, menekülnie kellett az országból. Szeretett menyasszonyát hátrahagyva, Kanadában fogadta be egy farmer család. Gyors visszatérésre számított, mert bízott a Nyugatnak segítséget ígérő szavaiban. Hiszen a Szabad Európa és Amerika hangja rádiókban erről tett ígéretet a fejlett Nyugat. Évtizedekig várt arra, hogy visszatérése esetén elkerülhesse a börtönt. Egy rövid időre még a farmot is otthagyja. USA hadseregébe zsoldosnak áll be, majd egy év vietnámi harc után megsebesülve, ismét visszatér a farmra. A hosszúévek alatti magányában feleségül veszi a farmer, idős lányát, aki gondos, szerető asszonya lesz a közösen eltöltött évek alatt, ezért tiszteli őt. A betegségben meghalnak a feleségének idős szülei. Később felesége is súlyosan megbetegszik. Miután ő is eltávozott az élők soraiból, ismét visszavágyott régi hazájába. Több mint harminckét év telt már el a távolléte óta. Korábbi szerelme, Erzsi, az ő disszidálása után, szerelem nélkül férjhez ment egy másik fiúhoz és két gyereknek adott életet. A rendszerváltás előtti években férjét elveszíti, amiről Miklós tudomást szerez. A hazai politikai helyzet alkalmassá válik a visszatérésére, és a kanadai

magányából, 32 év multán, visszatér hazájába. Újra találkozik a régi jegyespár, miután őszejel úgy határoznak, az életük hátra levő rövid idejét, együtt fogják eltölteni.

*

A falu fölé magasodó dombokon, viharos őszi szelek suhogtatták a fák színesedő lombjait. Mintha a fáknek nem lett volna elég bajuk még e nélkül is, a gyorsan közeledő tél miatt. Az akácfákról már az első dér után lehullottak a levelek. A cserfák, tölgyfák, bokrok és a dombok gyümölcsöseinek minden színben pompázó levelei, még ellenálltak a csípős szél támadásainak, mintha ezzel a zord tél elérkezését tudnák megakadályozni.

Isten ellen való véték ezeket a színes leveleket, a fákról ily kegyetlenül letépni, csak pusztán azért, hogy lent a földön az enyészet végképpen megpecsételje sorsukat.

A szivárvány minden színében pompázó fák és bokrok levelei, úgy gyönyörködtették a dombok lankáin járó-kelő embereket, mintha kárpótolni akarnák őket a gyorsan közelgő tél miatt. Ám a természet nagy körforgása sem könyörületesebb, mint az alig pár éve véget ért második világháború. Ha eljön a télnek az ideje, pusztulni kell a fák

leveleinek, azért, hogy helyettük tavasszal zsenge, fiatal levelek sarjadnak.

A viharos szél, még a védett falu völgyén is átsuhant olykor. A völgyben, az éjszakai sötétség leple alatt, csendesen megbúvó falucskát, nem tudták teljesen megvédeni a föléje magasodó dombok, a könyörtelen őszi szél vadul kavargó erejétől. Süvített a hideg szél a falu házai között és kavargatta a már lehullott, elsárgult leveleket.

K. János máskor sem tudott már jól aludni. Most pedig, a házikója melletti fenyőfát suhogtató szél miatt, még inkább került a jótékony álmok. Ez a szél a háború alatti időkre emlékeztette, amikor az orosz frontvonalon, a fütyülő, süvítő gránátok röpködtek feje fölött. Dehogyan hitte volna ő akkor, hogy hazakerül egyszer a falujába, ahol egy kisfia–Miklós, egy kisleánya–Mariska, és persze egy szerető feleség–Rozi asszony, várták hazajöttét epekedve.

A háborúban élete egy garast sem ért, a levegőben összevissza röpködő golyók és gránátok miatt. Tizenegy év eltelt már az idő óta, mégis ezek az emlékek elevenen éltek emlékezetében. Sokszor okozva verejtékes, álmatlan éjszakát, a háborút viselő embernek. Pedig ennyi év elteltével, már a kis Mariska nagylánnyá serdült, és betöltötte a tizenhét éves életét. Igazi férjhez menő, nagylány lett belőle. A húsz éves bátyja–Miklós, pedig igazi szépség legénye növekedett, akinek ereje, meghaladta már a frontot járt apáét. Azonban a férjhez menendő Mariska, és a nősülés előtt álló

Miklós bátyja, nem számíthatott nagy hozományra. De szüleik még annyira sem számíthattak annak idején. *A szegény ember mindig csak a szegénységét tudja tovább adni, nehogy a szegénység kihaljon fajtájukból a nemzedékváltások során.*

Bizony, K. János és felesége, *annak idején*, a jókívánságon kívül, nem kaphattak mást. Nehéz idők következtek az akkori fiatal párra. Nem válogattak a napszámos munkákban. Több éven keresztül eljártak summásnak, a falujuktól távolra, azért, hogy végre legyen annyi földjük, amennyi a szűkös megélhetésükhöz elegendő.

A család szaporodása nem várta meg a vagyon kellő mértékű gyarapodását. A házasságkötésük évfordulójára megszületett a Miklós fiú, akit nem kereszteltek az apja nevére, mivel K. János a saját nevével soha sem volt megelégedve. Babonásan a János nevet okolta szegénységéért. Így ezt a fiának sem adta tovább. Három évvel később –egy kislánnyal–Mariskával gyarapodtak. Ezután kellett csak igazán dolgozni, küzdeni, a megélhetésért. Amikor a háború elszakította szeretteitől, még nélkülöztek is az itthon maradottak.

Mikor végre hazakerült a hadifogságból, nekiláttak keményen a vagyon gyarapításához. Végül csak a sok munka maradt és a kuporgatás, hogy egy-egy kis földdarabkával ismét gyarapodhassanak. A föld bizony nem gyarapodott kellő mértékben. Legalábbis nem annyira, mint amennyire K. János és felesége szeretne volna. Ezért terelték a 18 éves Mariska lányuk figyelmét a gazdagabb legények

irányába, mintahogyan a 20 éves Miklós legényt, a módosabb lányoknak való udvarlásra biztatgatták:

—Az okos lány, és az okos legény, egy jó házassággal alapozza meg a gazdagságát! A szerelem meg úgyis mulandó, mert a szegénységben azok is megunják egymást, akik addig nagy szerelemben éltek! —osztogatta az édesapa gyerekeinek tanácsát, amire felesége—Rozi asszony—ugyancsak bólogatott, jelezve azt, hogy urával megegyezik a véleménye. Ezeket az okító szavakat, leginkább a Miklós fiúnak szánták. A Mariska udvarlója, ha nem is volt gazdag, de mégiscsak volt valami kis hozománya. Nem úgy, mint az ágról szakadt S. Erzsinek, akinek a Miklós fiuk udvarol most.

Nem akartak ők rosszat gyerekeiknek, amikor az előbbi tanácsot adták. Előttük már régen világossá vált, a sok munkától csak a hátuk görbül meg, és mégsem sikerül annyit összekaparni, amivel a férjhez menendő nagylányt, kellő hozománnyal indíthatnák el az életbe. Pedig Mariskához már egyre komolyabb szándékkal járt D. Gábor, ami nem volt a szüleinek ellenére. Miklós fiú pedig, régóta nézegette magának az egészséletre szóló társát. De hát az olyan szegény volt, mint ő maga. Bizony, S. Erzs mindennek volt mondható, csak gazdag lánynak nem. De a természet kárpótolta őt az elmaradt vagyon miatt. Szébb volt, mint a mennyei angyal.

A hosszú szőke haja, karcsú derekát csiklandozta, no meg a falubéli legények epekedő

fantáziáját. Ezek között bizony nem egy akadt olyan, -aki hozományul szép vagyonkát vihetett volna, ezzel a gyönyörű Erzsikével kötendő házasságba. Ennek a lánynak kékszeme szebben ragyogott, mint az égen az esthajnalcsillag, amikor felhő nem takarja be a csillagokkal teli égboltot. Erzsikének mégis ez a szegény Miklós tetszett, nem gondolva arra, hogy egy gazdagabb legénnyel könnyebb lehetne az élete.

Nem az ő hibája, hogy nem gondol a szegénységre. A szerelem az, ami nem enged semmiféle bölcselkedést, okoskodást. Nem enged mérlegelni, *boldogtalan gazdag legyen, vagy boldog szegény*. Ő boldog akart lenni és ezért választotta Miklóst, aki hasonlóképen, nagyon szerette őt, a szülői intelmek ellenére.

Szerelmük nem függött az évszakok változásától. Évek óta tartó boldog szerelem volt ez. Tavasszal, nyáron, ősszel, vagy akár a kegyetlen téli szelek idején. Most még csak az őszi szelek hoztak borzongató, hideg levegőt a falu völgyére, az Eged hegy és a Vár hegy irányából. Ezek a kegyetlenül kavargó szelek, sodorták le a fák leveleit arra az erdei szekérútra, amelyen kéz a kézben sétálgattak, a bágyadozó őszi napsütésben. Mintha csak az lenne céljuk, hogy minden emberi lénytől, minél távolabbra kerüljenek:

—*Látod! Ezek a levelek sem akartak a földre hullni, mégis a talpunk alá kerültek!* —mondta a fiú a lánynak miután a felmarkolt egy marékkal a lehullott, színes levelekből, majd folytatta lehangelő beszédét.

—*Én nem hiszem, hogy mi is így elválhatunk egymástól, mint a lehulló falevelek elválnak egymástól!*

Erzsike, ezekre a szomorú szavakra, riadtan nézett szerelme szemébe, és kereste a megfelelő választ. Majd az eddiginél jobban megszorította a kezét, amelyben tartotta a múltóidő kegyetlen bizonyítékát, a fákról lehullott színes faleveleket:

—*A mi szerelmünkre nem várhat ilyen sors! Az, sokkal erősebb ennél!*—mondta meggyőződéssel.

Mondta, de valami mégis arra intette, hogy nem szabad soha semmit határozottan kijelenteni, a bizonytalan jövőt illetően. Hiszen ezek a földre hulló falevelek sem gondolhattak még májusban arra, hogy jön a kegyetlen ősz. Hiszen az ember sorsa nem sokkal különb a lehulló, őszi szelek kavargatta, elsárgult falevél sorsánál. Ugyan olyan kiszolgáltatott, és kevés esélye van sorsának alakulásán változtatni.

Ilyen borongós hangulatban lépkedtek kifelé a faluból, a Vásáros hegyen, az Eger városa felé vezető szekérúton. Miután elérték a *gyepi cseresznyés* felé vezető földutat, az út melletti kőkeresztnél balra fordulva, a híres szomolyai kaptárkövek felé irányították lépteiket.

Vasárnap volt és délután. Az Égbolton alacsonyan araszolgatott Nap. A kápráztató sugarával szemben haladtak, amely hunyorgatásra kényszerítette szemeiket. Nem járt a határban senki, akivel találkozhattak volna sétájuk során. Nem is hiányzott nekik senki sem. Így érték el a

kaptárköveket és a legnagyobbra állva, bámulták a lábuk előtt csodálatosan kanyargó Kaptár rétet, amely sűrű erdővel övezetten, Novaj község irányában, enyhe ívben kanyarodott.

—*Szép ez a táj!*—mondta Miklós a látványtól igézetten. Erzsike szintén erre gondolt, ha ezt nem mondta is. A kaptárkövek fülkéibe, száraz faleveleket sodort magával a csípős őszi szél, majd egy erősebb szélrohamra, mind a földre kerültek, ahol a végső pusztulás várt valamennyire.

Távolabb—Ostoros irányában—már kezdett vörösödni az Ég alja, amely azt jelentette, hogy lassan végéhez közeledik ez a rövid őszi nap. Ezért otthagyva a kaptárköveket, a Felsőpartra indultak. Innen már ismét látszott a völgyben megbúvó falu, amelyben némely háznak a kéménye bodor füstöt eregetett. Bár sétálgattak már eleget, mégis a Nagyvölgy tető, Ég felé magasodó lapos orma felé irányították lépteiket. Amikor felértek tetejére, úgy hordozták tekintetüket körbe a tájon, mintha ezt most először tennék. Pedig sokat sétáltak már errefelé, egymás kezét fogva, mégis alig bírtak betelni a természet nyújtotta látvánnyal.

Ragyogóan tiszta idő volt. Nem gátolta semmi őket abban, hogy a domb tetejéről, messzi tájakban gyönyörködhessenek. Dél felé figyelve, Mezőkövesdnek nemcsak a magasabb épületei látszottak, hanem a kisebbek is. Azon túl az Alföld falvai, le egészen a Tiszáig. Balra fordulva, ismét a völgyben csendesen megbúvó Szomolya község házai látszottak. Innen nézve, sokkal több ház látszott,

mint a Felső partról. A házak fölé magasodott a Gyűrű-tető akácos erdeje, de már falevelek nélkül. A távolabbi kilátást teljesen lezárva keleti irányba. Még tovább, balra fordulva, a Bükk hegység hegyei tárulkoztak úgy ki szemeik előtt, egészen Miskolc közeléig, mintha megfogható közelségben lennének. Pedig valójában nincsenek közel, de a kristálytisza levegő, csalfa tréfát űz a hegyek ormait kutató szemekkel.

Még tovább fordulva, Noszvaj község tűnt egészen közelinek és mögötte a Vár hegy, Eged hegy zárta le Észak irányába a kilátást és zárta be azt a kört, ahonnan elkezdtek szemlélni egy félórával elébb ezt a csodálatos tájat.

Az ostorosi dombok fölött már félig lecsúszott az erejét vesztő, vöröses Napnak korongja. A falu völgyére halvány köd kezdett ereszkedni, mint ahogyan ez, ilyen őszi időben, máskor lenni szokott. Ilyenkor már csak percek kérdése és leszáll az est. A pásztorok, már jóval előbb beengedték a faluba az állatokat, az őszi, sovány legelőkről, amelyre csak megszokásból hajtották ki még a nap hajnalán.

Miklós és Erzsike, kéz a kézben ereszkedtek le a dombról. Nem engedve el egymás kezét egy pillanatra sem. Hitték, hogy ez mindig így lesz, amíg ők élnek ezen a Földön.

*

K. János, a gondos családapa, rossz híreket halott a távolabbi, alföldi falvakból érkező emberektől. Ezek arról beszéltek, hogy *TÉESZ*-t {termelőszövetkezet} alakít arra felé a népi kormány. Ennek az a lényege, hogy a gazdák kis földjeiket egy közös táblaföldbe adják, amelyet közösen művelnek meg a jövőben. Akinek nincsen mit bevenni a szövetkezetbe, az is olyan értékű tag lesz, mint, akinek a földjét fel kellett ajánlania a közös vagyonba.

Be kell adni a földet, ökröket, szekeret, ekét és minden eszközt, amellyel ezután a földet közösen művelik majd a *Téeszben*. A termelőszövetkezetbe való belépés, nem akarat kérdése. Ez kötelező mindenkinek, és aki ellenszegül, az internálótáborban köthet ki.

K. János nem kis gonddal vakargatta tarkóját, amikor ezt meghallotta. Rémülten nézett hűségese felesége—Rozi asszony szemébe:

—*Kedves feleségem! Mondd meg nekem, igaz lehet az, hogy olyan vagyonos ember lesz ez a részeges T. Gyula, mint én, aki a kocsmá helyett dolgozni jártam?*

Mindig kinevetett, amikor én napszámba jártam az egri szőlőkbe. Ő meg, munka helyett, leitta magát a sárgaföldig. Minek vettem a szekeret? Minek vettem ezt a szép két ökröt? Minek vettem ezeket a kis földcskéket? Minek ültettem a gyümölcsöst, a szőlőt?

—sorolta életének nagy tévedéseit keservesen, amelyről a rossz hírek hallatán már bizonyosan tudta, hogy jóvátehetetlen tévedés volt, az ő és családjának önsanyargató küzdelme. Annyi bizonyos, ha ő mindezt előre tudja, nem dolgozik annyit, sem ő, sem a családja.

A hűséges Rozi asszony egy ideig hallgatott az elhangzott kérdés után, miután megfogalmazódtak benne a vigasztaló szavai. Ekképpen szólt a sok, és nyomasztó kérdést felsoroló urához, amelyek közül egyre sem tudott kielégítő választ adni:

—*Kedves Jánosom, édes párom! Nem biztos, hogy igazat mondanak azok az alföldi emberek. Tudod, a közmondás azt mondja: „Messziről jött ember azt mondd, amit akar!”*

Talán a kulákokét, gazdagokét elveszik, de az ilyen szegény emberekét, akiknek ilyen kevés van, mint nekünk, nem veszik el. Éppen ezért ne búslakodj, ne bosszantsd magadat emiatt!

K. János, a nyugtató szavakra sem nyugodott meg. Jól emlékezett azokra az időkre, amikor az orosz hadifogságban teltek keserves hónapjai. Ott már akkor közösen dolgozták a földeket a kolhozokban. Még a hadifoglyokat is gyakran kivitték a földekre dolgozni. Láttá, miként gazosodik a közösen művelt föld, amelyen a kolhoz tagjai, mindig kedvetlenül dolgoztak, mint annak idején a rabszolgák.

—*Kedves feleségem! Itt minden az orosz minta szerint alakul. A bíró helyett tanácselnök lett, akinek*

ajtaján „Szabadság „köszönő szóval szabad benyitni. Ez a tagosítás szintén az ő mintájuk alapján készül. Ezek után én azt mondom, hogy elveszik ezt a kis vagyonkánkat, amiért annyit kellett dolgoznunk!

Rozi asszony próbálta vigasztalni élete párját mindenféle szavakkal, azonban a vigasztaló szavainak igazságában, már ő maga is kételkedett. Ennek ellenére, tovább nyugtatta férje urát:

—Nem biztos az, hogy itt is a kolhozrendszer hozza be! Talán már a Szovjetunióban is rájöttek arra a közmondásra miszerint: „a közös lónak túros a háta”. Így, a közös vagyont sem kíméli senki, csak bitorolja.

K. Jánost, a hűséges felesége szavai nem győzték meg. Hiszen felesége nem volt az orosz hadifogságban, így nem láthatta, hogyan élnek az orosz emberek, ezért csak legyintett egyet és mondta a magáét:

—Jövő pénteken lesz Egerben a vásár. Elviszem az ökreimet, a szekérrel együtt, nehogy később már ne lehessen eladni, mert nem lesz már rá vevő a közeledő TÉESZ szervezések miatt.

—Eladnád ezt a két szép ökröt? —kérdezte Rozi asszony kétségbeesetten.

—Inkább legyen a miénk az ökrök ára, mint a naplopó embereké, akik soha sem szerettek dolgozni, csak a kocsmá küszöbét koptatták. Az árából legalább lagzit készítünk a gyerekeknek, hiszen láthatod, nem sokára két lagzira kell költenünk. — figyelmeztette asszonyát, akinek felesleges volt ezt

mondania, hiszen ő még jobban tisztában volt a fiatalok szerelmi állapotával, és most egy újabb aggódó kérdést tett fel édes urának:

—Nehogy az internálótáborba kerülj, mert manapság ez könnyen megtörténhet. Esetleg azt találják mondani, *a TÉESZ elől menekítéd a vagyont! Vagy te egy imperialista bérenc vagy, aki szabotálja a TÉESZ szervezést, és ezzel másoknak is rossz példát mutatsz az ökrök eladásával.*

—Én már kigondoltam, mit fogunk mondani, ha valaki kérdezné, miért adom el. Azt mondanánk, hogy lovakat veszünk, mert azok gyorsabbak az ökröknél.

—Én nem bánom, csak nehogy bajba kerülj az ökrök és a szekér eladása miatt. Inkább vesszenek oda. —békélt meg Rozi asszony az eladás gondolatával, vagy talán csak ezt mutatta.

Való igaz, a Miklós és Mariska lagzija, nem kevés pénzbe kerül. Inkább a saját gyerekeire költi, mint elvegyék tőlük. Azonban nagyon féltette urát az internálótábortól. Az igaz, az 1956-os évek közelében, könnyen megesett, hogy kisebb bűnök miatt lakat alá kerültek emberek. Ő ezt semmiképpen sem akarta, mint ahogyan a keserves munkával összegyűjtött, csekélyke vagyon pusztulását sem, ezért áldását adta az ökrök és a szekér eladására.

Az a pár nap, ami hátra volt a vásár napjáig, egy-kettőre elszaladt. János gazda mindig rendszerető ember volt, mint általában az olyan

emberek, akik nehéz munkával szereztek meg kevés vagyonkájukat. Rendben tartotta a portát, a földjeit, melyeknek nagysága összesen sem érte el a két holdat. Rendben és tisztán tartotta az állatait, és különös gonddal mosogatta, csutakolta az ökröket.

Sima, fényes szőrük arról tanúskodott, jó gazdára találtak annak idején, még akkor is, ha most meg akar válni tőlük.

Nem az ő hibája mindez. A politikában kialakult körülmények késztették erre. Óvja azt, amiért családjával oly sokat dolgozott. Nem akarta elherdálni nehéz munkájuk eredményét, de nem volt más módja az értékeik megmentésének.

Sok álmatlan éjszakájába került, amíg az eladás mellett döntött. Az álmatlan éjszakáinak, nemcsak az egykori háború és a háza melletti fenyők suhogása volt az oka. Kis vagyonának jogos féltése, amely legalább annyira szaporította az álmatlan éjszakáinak számát. De nem volt mit tennie, ezért az ökrei lemosása után, a szekeret készítette elő, az egri vásárba induláshoz.

*

Aki korán akar a vásárba érni, korán kell kelnie. Semmi jele sem látszott még a hajnali pirkadatnak a Gyűr tető felett, amikor K. János az ökrei elé, szénát rakott a jászolba. Miután ezt megették, a kukoricával teleöntött abrakost kötözte

nyakukba. A Samu és a Berci, a két hosszú szarvú ökör, nem tudták mire vélni, ilyen korán, miért eteti őket most gazdájuk. Ráadásul, az abrakból jóval többet öntött az abrakosba, mint ezt máskor tette.

Akkor még nem gondolhatták, hogy ez a reggeli, a búcsúreggeljük lesz ezen a portán. A gazdájuk, aki eddig példásan gondozta őket, az egri vásárban hűtlen lesz hozzájuk. A következő este már más ólban, más jászol előtt lesz a vacsorájuk. Azt, hogy milyen lesz majd az új gazdájuk, még ebben a pillanatban senki sem tudná megmondani. És azt sem, hogy az értük kapott pénznek mi lesz a sorsa akkorára, amikor a másnap hajnalán, a Gyűr tető mögül, ismét bekukkant a Nap a faluba.

Miután, végül jól lakott a Samu és Berci ökör, K. János a fészker alól kihúzta a szekeret, amelyet az előző nap folyamán nagy gonddal előkészített, az Eger városába történő indulásra.

A szekérre rakott egy kevés szénát és egy kevés abrakot, hiszen most még azt sem tudhatta, tud e majd a vásáron eredménnyel járni, vagy haza kell hajtania jószágait a szekérrel együtt. Bizony, ha híre ment a TÉESZ szervezésnek, akkor senki sem vesz csak azért szekeret és eléje igavonó állatot, hogy ne K. Jánostól vegyék el, hanem tőle.

A szekérre készített még egy lószörpokrócot, hogy ne fázzon a hűvös, őszi hajnalon, a város felé vezető úton. Majd Rozi asszony által elkészített kenyeres tarisznyáját, a belekészített elemózsiával együtt, az ülés mellé, a löcsre akasztotta. Természetesen, nem feledkezett meg a baltáról sem.

Soha nem lehet tudni, az erdőn keresztül haladva, -mikor kell magát megvédenie az útonállóktól. Ezekben a háború utáni időkben, meg előtte is, sok gyilkosság történt már, a város felé vezető szekérúton, az erdőrengetegében. Isten ments, hogy a rossz emberek kiszimatolják az ökrök és a szekér eladásából kapott pénzt.

Hazafelé jövet, a *Gyilkosnál*, már várnák és akár élete árán, de elvennék tőle. K. János, ha erre gondolt, máris verejtékezni kezdett. Erre minden oka megvolt. Sok embert gyilkoltak már meg ezen a helyen, pedig azok nem ilyen sok pénzzel, két ökör és a szekér árával, ballagtak hazafelé.

Eger és Szomolya közötti félúton, van az a hely, ahol olyan sűrű erdő borul mind két oldalról a földútra, ahol még nappal is esti szürkületet tapasztalhat az út vándora. Ezt a helyet és környékét nevezték a környékbeli falvak lakói *Gyilkosnak*, amely névre bőségesen rászolgált, az itt kioltott emberi életek miatt.

Miután mindent felrakott, amit vinni akart magával, kigördült az ökrök által vontatott szekerével, azon a nyitott deszkakapun, amit Rozi asszony már előzőleg kitárt, az induló fogat kigördülésére. Búcsúzásképpen megemelte kalapját, így köszönt el feleségétől:

—*Isten áldjon meg édes feleségem!*

Rozi asszony aggódó tekintettel nézte a hajnali homályban kigördülőket és a szekér nyekergése miatt hangosabban szólt férje után:

—*Isten áldjon meg! Isten áldjon meg János! Vigyázz, nagyon vigyázz magadra, nehogy valami baj érjen az úton!* —kiáltotta és törölte ki egy könnycseppet szeméből, a köténye sarkával, mint akinek rossz sejtelmek lennének, a távozó urával kapcsolatban.

A falu Dobó utcáján kapaszkodott ki a Vásáros hegyre, majd a Gyep cseresznyése mellett gördült tovább, a város felé vezető szekérúton.

Messze volt még a pirkadat. Sűrű homály borított mindent, amelyben csak a szekér alatt himbálódzó viharlámpa fénye pislákolts csupán úgy, mint egy eltévedt szentjánosbogár. Alig hagyta el a *gyepi* cseresznyés területét, amikor nevére szóló köszönést hallott:

—*Hova még János ezzel a szekérrel?*

K. János alig ismerte meg a köszönőembert, aki többet magával bukkant elő a hajnali homályból, és érkezett a viharlámpa gyér fénye által megvilágított területre. Azok viszont már a szekéréről és az ökreit nógató hangjáról megismerték őt, mielőtt odaértek.

—*Megyek a vásárra! Hát ti hova igyekeztek T. András?*

—*Odamegyünk mi is. Körtét, meg almát, meg szőlőt viszünk eladásra.*

—*Akkor ne cipeljétek, hanem rakjátok fel azokat a hátyikat a szekérre, ne vágja a hátyi kötele a vállatokat, a vásárig tartó úton!*

—Összerázza a szekér, és nem tudjuk majd eladni a piacon. —válaszolta az Andrásnak nevezett ember.

—Nem lesz annak semmi baja, hiszen teleraktam a szekérderekeit szénával, ezért jobb helyük lesz a gyümölcsöknek, mint a szél ringatta faágon, vagy mint a régi urasági hintóban az uraknak volt annak idején.

—Hát akkor nem bánom, ha felrakjuk, hiszen messze van még a piac. —mondta az előbbi ember és az időközben megálló szekérre, valamennyi gyümölccsel tele hátyit, felraktak. A négy utas—mert négyen voltak—a szekér oldalán foglalt helyet úgy, mint nyár végén a fecskék ülnek a póznák között kifeszített villanydrótokon.

Miután ismét elindultak, az Andrásnéként szólított utas szólalt meg:

—Hát aztán, minek még a vásárba te János?

—Eladom az ökröket meg a szekeret!

—Eladod? Miért adod el?

—Lovakat veszek helyettük, mert azok gyorsabban haladnak az úton!

—Akkor a szekeret miért adod el, ha lovakat akarsz venni?

—Veszek helyette újat, mert a lovak után ez az ócska szekér már nem lenne jó. Széjjelperegne, mint lyukas zsákból az ősszel érő dió.

Ezzel a párbeszéddel lezárták az ökrök és a szekér eladása miatti párbeszédet, majd egyéb dolgokról beszélgettek, egészen a *Gyilkosnak* fenyő és akácerdejéig. Itt aztán mindannyian elhallgattak,

mintha a lelküket itt kilehelő, hajdani áldozatok -emlékének akarnák áldozni a bekövetkezett csendet.

Csak az ökrök által vontatott szekér nyikorgása hallatszott, no meg az ökrök patáinak koppanása, amint a tufaköves szekérúton a szekeret eresztették lefelé a Mészvölgybe.

A jobboldali domb, sok és kegyetlen titkot rejtő, sötét erdeje, nem engedte az erdőbe betekintést még nappali fénynél sem. Most a hajnali szürkületben, még inkább homályba vonta a fenyőerdő fáit. Az erdő lombját suhogtató, lassan feltámadó hajnali szélben, titokzatos hangokat véltek hallani. Talán azokét, akik évszázadok óta, itt veszítették el életüket, a gonosz emberek keze által.

K. János ezekre az áldozatokra gondolt és hálás volt a sorsnak, hogy most nem egyedül kell hajtania ökrös fogatát, ezen a félelmetes helyen. Az igaz, hogy a *Gyilkos* előtt bevárta volna valamelyik utast, mert mindig jön Szomolyáról valaki a városba. Vásári napon ez még inkább előfordul.

No meg aztán, jönnek errefelé nemcsak a falujából, hanem Bogácsról, de tán még Tard községből is. Szerencsére nemsokára átgördült a szekér a Mészvölgy kispatakján, ami után nyugodtabbak lettek.

Miután áthaladtak a Mész völgyön, az ökrös szekér a meredek, tufafába vájt szekérút felé vette az irányt. Ekkor ismét megeredt a nyelvük. Szóba került minden, amit a hátralevő egy órányi idő az

érkezésükig még megengedett. A Nyerges tető után -nemsokára az Almagyar dombra értek.

Ekkorára már teljesen kivirradt. A hátuk mögé tekintve, láthatták, falujuk irányából miképpen bukkan elő a Nap vöröses korongja. A városba már a halvány, őszi napsugarak fényénél hajtottak be és érték el a vásárteret, ahol mindenki lepakolt a szekérről és intézte azt a dolgát, amiért most a városba érkezett.

*

A korai idő ellenére már zsibongott a vásár. Az egyik lókupec, hangos szavakkal becsmérelte a vásárba érkező, egyik falusi ember lovát:

—Hogy adja ezt a gebét?

—Gebe magának az öreganyja kínja! Az egész vásárban sem talál ennél szebb lovat! De nemcsak szép, hanem erős, és hallgat a szóra. —válaszolt a kupec előbbi sértő szavaira jogos sértődöttséggel, ám a kupec tovább szapulta, mielőtt a vételárat felkínálná a gazdájának.

—Van e még foga, vagy maga rágja meg neki a szénát meg az abrakot, mielőtt a szájába adná? — kérdezte szemtelenül, és erős kezeivel szétnyitotta a ló száját. Erre a durva mozdulatra, a ló felrántotta fejét, majd a kupec felé harapott, aki rögtön hátrább ugrott, nehogy beleharapjon durva kezeibe, és úgy kiáltotta:

—Hallja e jó ember, a kutyavásárba vigye ezt a -dögöt, ott van ennek a helye, nem a lovak között!

—Nem bántsa ez a jó embereket, a rosszakat meg nem baj, ha nem kíméli!

Ezekre a szavakra odébb állt a kupec, ami nem jelentette azt, hogy még nem jön vissza a nap folyamán. Odébb állt azért, mert újabb lovat szemelt ki magának, amit szintén szapulni kellett, nehogy azt gondolja a ló gazdája, hogy az övé a legszebb és a legjobb ló a vásárban. Később visszatérve, még kevesebbet ígérhet majd érte.

A lovaktól odébb malacok visongtak, még távolabb kecskék mekegtek, úgy, mint akik sejtik, gazdájuk túl akar adni rajtuk, és ezért nem kerülnek majd vissza a falujukba.

K. János elhajtott a felsorolt állatok mellett és a marhavásárban állt meg a szekérével. Itt aztán levette a kemény jármot az ökrei kérges nyakáról.

Miután kifogta őket a szekér rúdja mellől, odakötözte a szekér rakteréhez, hogy a szekérben hozott szénából falatozhassanak. Elővette tarisznyáját és legalább olyan falatozásba kezdett, mintha ő húzta volna a szekeret, nem pedig az ökrök, az erdőn keresztül vezető földúton a városba. Amint így falatozott, egy bajszos ember állt meg az ökrök előtt és vizsgálgatta csendben a falatozó állatokat.

Látszott rajta, nem holmiféle marhakupec, mert nem kezdte el becsmérelni, hanem csendben

körbe járogatta. Mindebből K. János láthatta, komoly vevővel áll szemben, olyannal, aki saját maga részére venne, és nem nyereszkedni akar ökrein. A nézelődő ember megsimogatta előbb az egyik, majd a másik állatot, amelyek az otthonról hozott széna nyelegetésén buzgólkodtak, és bambán figyeltek az őket simogató idegenre.

—Bátyám, hogy adja az ökröket?

—Hatezer ezeknek az ára egyenként, de csak együtt adom el őket! Először a szekeret szeretném eladni, mert nem tudom hazahúzni, ha az ökreim elkelnek, a szekér meg nem kelne el. —válaszolta K. János az érdeklődő embernek, aki nem volt idősebb nála, mégis bátyámnak szólította. Ez a tisztelet jele.

A vevő halkán morgott az előbbi szavakra magában, majd hangosabban mondvá szavait, fordult a gazda felé:

—Annyit nem kap érte. A szekeret meg nehéz lesz eladni, mert azt ritkábban vesznek az emberek! Azt mondom magának, adja olcsóbban.

—Majd kiderül később, hogy mennyit adnak értük, hiszen csak most érkeztem. De kend hová valósi? A ruházatából, meg a szavajárásából úgy ítélem meg, hogy maga valami erdős vidékről érkezett a vásárba.

—Jól gondolja, mert Bükkzsérc környékén valóban sok erdő van. Ezért vennék én ökröket, mert a fát húzgálnám le velük a hegyről az ölfavágásnál, a meredek domboldalakról.

—Nem mondom, hogy nem engedek belőle egy keveset, de még van időm kitartani az árát, hiszen

még csak most jött fel a Nap a dombok mögül. — mutatott a szomolyai dombok irányába, vagy talán attól kisé délebbre, hiszen már őszi idők járnak és ilyen tájban már kisé délebből, bukkan elő a Nap vöröses korongja.

—Akkor legyen szerencséje bátyám, de én nem tudok annyit adni értük. —mondta a bükkzsérci ember és odébb állt.

K. János, tisztelettel nézett a távozó után és arra gondolt, *milyen jó lenne, ha ilyesféle, becsületes ember venné meg jószágait.*

Felelősnek érezte magát, azért, hogy jóra való gazdája kerüljön a jószágainak, amelyekkel eddig sokat dolgozott a faluja határában. Sajnos, most mégis el kell adnia, ha nem akarja, hogy TÉESZ közös vagyona, az ő és családja verejtékét, munkáját mindörökre elnyelje.

Közben a reggelijét befejezte, ezért odébb állt szekerétől, hogy meggyőződjön, mások milyen árakat mondanak, nehogy olyan sokra tartsa, amennyiért nem veszi meg senki sem.

Már javában hallatszottak az alku szavai mindenfelé a vásárban. K. János szekérének közelében nézelődött és érdeklődött, ki mennyiért kínálja az eladásra váró jószágát. Miután meggyőződött arról, hogy nem tartsa túl sokra az eladási árat, visszament szekéréhez, ahol ismét újabb érdeklődő szemlélgette őket. Az újabb érdeklődő gondosan nézegette, szemlélgette az ápolat, szép jószágokat.

Persze volt is mit nézni rajtuk. Hosszú szarvuk meredeken állt az Ég felé. Szürke, rövid szőrük arról tanúskodott, a jelenlegi gazdájuk kíméletesen bánt velük, és gondozgatta. Hasuk annyira feszült, hogyha nem ökrök lettek volna, sokan mind a két jószágot vemhes tehénnek néznék. Nem beszélve arról, hogy négy-öt évesnél nem látszottak idősebbnek, mint ahogyan nem is voltak azok.

—Mennyiért adja ezeket az ökröket és a szekeret? —kérdezte az újabb érdeklődő. Aki szintén bükkzsérci volt, mint ez utóbb kiderült.

K. János meglepődött ezekre a kérdező szavakra, pedig azért jött ő a vásárba, hogy ilyen kérdéseket, komoly szándékkal kérdezzenek tőle. Nem beszélve arról, hogy ez a vevő mindent megvenne.

—Ha komoly szándékkal kérdezi, akkor mindent együtt odaadom tizennégyezerért!

—Én komolyan gondolom, de tizenháromnál többet nem adok érte!

—Én azt mondom magának, járjon még egyet a vásárban és az alatt az idő alatt, mindketten gondolunk valamit. —ajánlotta a vevőjelöltnek.

Ez a vevő elment, de jött helyette másik. Ezen nem is lehet csodálkozni, mert aki valóban venni akart, nem talált különbet. A baj csupán az volt, hogy szekeret nem akart venni más, az utóbbi, bükkzsérci emberen kívül.

Már erősen délutánra járt az idő. Ezek az őszi-nappalok rövidebbek még K. János türelménél is, aki már nem bánta volna, ha visszajönne a bükkzsérci ember és vinné a szekeret az ökrökkel együtt. Tizenháromezer ötszáz forintért odaadná neki. De nem akart jönni, mintha elveszett volna a vásári forgatagban.

K. János türelme már jobban kezdett fogyni, mint ennek az őszi napnak a hosszúsága. Márpedig a Nap igen gyorsan közeledett ahhoz a ponthoz, ahol el szokott köszönni az Egerszalók felé látható dombok mögött, azért, hogy a következő nap hajnalán ismét felkelhessen a keleti dombok mögül. Ezt a rossz szokását a mai napon is igyekezett tartani, mert már vörösödni kezdett a levegő a Napkorong környékén.

Izgatottsága csak fokozódott, amikor az Eger—Szomolya közötti erdőrengeteg felé esett tekintete. Ott, középtájon, a *Gyilkos* fenyőerdeje jutott eszébe. Ha nem sikerül eladnia az ökröket és a szekeret, akkor ma este egyedül kell ott elhaladnia a sűrű lombok alatt. Az arcán idegrángás futott végig erre a szörnyű gondolatra. Márpedig a reggeli útitársai, a dolguk végeztével, már visszaindultak a hazafelé vezető úton. Így csak ő maradt egyedül falubeliek közül. Miután egyedül kell nekivágni ennek a veszélyes útnak, a rémisztő fenyőerdő mellett.

Bizony ez egy cseppet sem veszélytelen, akár az ökrökkel vontatott szekérrel indul el, akár ezeknek árával a zsebében. Töprengéséből a bükkzsérci ember, az utóbbi vevője zökkentette ki:

—No, bátyám, meggondolta-e? Adja-e olcsóbban, vagy haza akarja hajtani ökreit, szekerstől együtt?

—Tizenháromezer ötszáz forintért a magáé!

—Adok érte tizenhárom ezret, és már mehet is hazafelé addig, amíg teljesen be nem esteledik!

K. János az „*esteledik*” szóra hirtelen megtört, ami érthető volt. Ettől komolyabb vevője nem akadt a mai napon, az egész vásárban. Ami az estét illeti, bizony elég közel járt, az otthona meg annál távolabb. Így aztán beleköpött a tenyerébe és úgy mondta a vevőjének:

—*Itt a kezem, nem disznóláb, csapjon bele kend!*

A bükkzsérci ember csak erre várt és belecsapott K. János sok munkát végzett, kérges tenyerébe:

—Ez a beszéd bátyám! Már fizetem is ki magának a pénzt és mehet hazafelé. —mondta és elővette a pénzes bugyellárisát, amiből kiszámolta az ökrök és a szekér árát.

Amikor K. János a tarisznyájába tette a pénzt, ösztönösen körülnézett. Figyeli e valami gyanús alak, aki látja pénzének elrejtését. Úgy tűnt, mintha a tömegből valaki tanúja lenne ennek az eseménynek, ezért titokban többször odanézett, de ezután már nem tapasztalt semmi gyanús dolgot. Így aztán képzelődésnek gondolta az előbbi látomását.

Miután kissé megnyugodott, az eladott jószágai jutottak eszébe. Erre, egy könnycsepp jelent meg szeme sarkában. Ő tudhatta csak, hogy mire

gondolt. Nagyhírtelen, keserűség költözött szívébe, - talán azért, amiért a keserves munkával szerzett, az egykoron vásárolt ökrein most túlادott.

Nem volt sok ideje arra, hogy búslakodjon az eladás miatt, mert az este gyorsabban közeledett, mint nyáridőben. A távoli dombok közötti völgyeket máris köd borította. Mindezért a szokásosnál gyorsabban kelt át a városon és a Rozália temetőnél rátért arra a szekérútra, amely Szomolyáig vezet keleti irányban, a sűrűerdőn keresztül.

A Merengő dűlőben kapaszkodott kifelé a városból. Vele szemben, fából készített puttonyokkal a hátukon, fáradtan botorkáltak hazafelé az egri szőlősgazdák a szőlőikből.

Szívesen cserélt volna most velük. Milyen jó lett volna, ha olyan közel lenne otthona, mint az elkésve, fáradtan hazafelé ballagó szőlősgazdáknak. Ám számára még majdnem a teljes út hátra volt.

Amikor végre kiért a Merengő dűlő tetejére, megállt egy pillanatra, és az egyre jobban homályba boruló, reávaró, távoli dombokat figyelte aggodalmasan melyeken keresztül kellett haladnia. Gondolt egyet és a tarisznyájába korábban betett pénzt, a csizmaszárába süllyesztette. Azzal a hátsó gondolattal, *hátha mégiscsak követik titokban.*

Hazafelé igyekezetében gyakorta hátrafordult, de nem tapasztalt semmilyen gyanús körülményt, ami arra utalt volna, hogy valaki, vagy valakik mégiscsak settenkednek utána. Semmi sem utalt

arra, hogy az életére akarnak törni, azonban mégis félteni kezdett. Különösen akkor, amikor a Gyilkos sűrű erdeje ismételten eszébe jutott.

Biztos volt benne, mire oda ér, már teljesen besötétedik és nem lesz egy árva lélek sem rajta kívül azon a tájon. Egyre inkább megfogalmazódott benne az elhatározás: *Nem szabad a Gyilkos felé mennie.*

Most érkezett el ahhoz az elágazáshoz, amikor még eltérhetett jobbra, Ostoros—Novaj felé. Érezte, úgy fél, ahogyan eddig még sohasem félt, amióta jár Eger városába. Talán a sok pénzt, vagy inkább az életét féltette.

Nem gondolkodott sokáig, hanem letért az erdő felé vezető, veszélyes útról és a hosszabb úton, az előbbi falvakon keresztül indult faluja irányába. Hamarosan elérte, a Nagykőporos pincesorának tetején, az Ostoros felé vezető makadám utat.

Kinyújtott léptekkel lépkedett Ostoros irányába, amely alig volt már távolabb egy kilométernél. Itt már jöttek hazafelé az ostorosi vásárolók és ezért a félelme teljesen elszállt. Oly annyira visszatért bátorsága, hogy betért a falu kocsmájába, mint a többi vásároló betért egy kis italra. Előtte azonban a csizmája szárából kihúzott egy százast, nehogy bent valaki észrevegye, milyen sok pénz van nála.

A bent lévők felfigyeltek a belépő idegenre, aki illedelmesen köszönt, majd a söntéspulthoz lépve szólt a kocsmároshoz:

—Két deci bort kérnék, a javából!

—Jó ez mind, bátyám! Ostoroson csak jó bort lehet találni! Megfelel ez a vörös bor?—kérdezte a kocsmáros és rámutatott az egyik fehér üvegre, amely úgy sötétellett a benne lévő bortól, mint az egri bor, vagy a leölt bikának vére.

—Jó bizony, csak adjon egy kis erőt a hazafelé vezető utamra. *Meg bátorságot.* —ez utóbbit azonban csak hozzá gondolta.

A kocsmáros, miután kimérte az idegen részére a bort, ismét kérdezett:

—Hol lakik bátyám?

—Szomolyán! Csak most errefelé megyek haza, mert az erdőn keresztül már ugyancsak besötétedett.

—Hát, ami igaz, az igaz, nem érdemes már ilyen tájban egyedül menni az erdőn keresztül. Mit adott el a vásárban, hogy ilyen későre maradt, cimbora nélkül?

K. János erre a kérdésre köhögni kezdett. Ez csak olyasféle időhúzás volt részéről, arra az időre, amíg a válaszát megfogalmazza az elhangzott kérdésre. Miután végül megszületett agyában a válasz, lassan belekezdett füllentésébe:

—Nem adtam én el semmit! Legalábbis egyelőre nem.

—Hát akkor minek ment a vásárba, ha nem adott el, meg nem is vett semmit sem?

A betérő vándornak most kellett észen lennie. Nem mondhatta azt, hogy eladtam az ökreimet szekerstől, és nem mondhatta azt sem, hogy venni akartam. Bármelyiket mondja, a hallgatósága tudni

fogja: *pénz van nála*, mivel nem látni nála semmi olyat, amit vásárolt volna. Ezt viszont nem akarta tudatni, ezért egy újabb füllentésbe kezdett:

—Csak nézelődtem, hogy érdemes e malacaimat az egri vásárba hoznom, vagy inkább a mezőkövesdibe vigyem.

Ez a kijelentése elég hihetőnek tűnt, ezért nem kérdezett a továbbiakban tőle senki sem, sőt, nem is figyeltek már rá.

Miután megitta két deci vörösborát, pödört egyet csüngő, dohánytól megsárgult bajuszán, a fejébe nyomta zsíros kalapját és elköszönt a kocsmá vendégeitől.

Amikor kilépett az ajtón, tapasztalhatta, kint ugyancsak besötétedett. Kimért léptekkel haladt kifelé Ostoros községből. Egy kilométernyi út megtétele után elérte azt a patkókanyart, amit minden gyalogos kiegyenesít, aki Novaj község felé veszi az útját.

Ezen nem lehet csodálkozni, hiszen ennek a kis szekérútnak a hossza, csak harmada a makadámút hosszának. Ez az út egy kis akácson vezet keresztül, amelynek lombja, nyáridőben ráhajlik az útra. Most azonban már lehulltak levelei a kiserdő fáinak, ezért ezektől nem lett sötétebb ezen az úton sem.

A ködös őszi estén, e nélkül is sötétbe borult a táj, a kiserdő pedig még inkább. K. János lihegve kapaszkodott kifelé az úton. Levegőt a lehető leghalkabban szívta magába, nem akarta tudatni,

hogy ő jár csak egyedül errefelé, ebben a szokatlan órában.

Rossz érzései támadtak, annak ellenére, hogy nem választotta a *Gyilkos* felé vezető utat. A csizmaszárába eldugott pénz egyre nyugtalanabbá tette. Két ökör, no meg a szekér ára, szép kis summa, ami rögtön a vásári, sunyi leskelődőket jutatta eszébe.

A homloka máris verejtékezni kezdett, a lábaival pedig fáradtabban lépkedett, mint eddig. A csizmája csoszogása adott csak némi hangot, amit nem emelt meg úgy, mint azt máskor tette, nehogy a megpatkolt csizma, kopogó hangjával elárulja, merrefelé jár remegő gazdája.

Már majdnem felért a domb tetejére, amikor megzörrent előtte egy bokor, és rögtön utána kemény hangon kiáltott rá a sötétben az eddig rejtőzködő alak:

—*Állj, ha kedves az életed!*

K. János most kezdett csak félni igazán. A kezében tartott baltát szorosabbra fogta, amit a szekérről vett le annak eladása után. Elhatározta: *nem adja olcsón életét.*

—*Ezek a vásári csavargók lesznek!* Pattant be agyába a szörnyű gondolat és ekkor már tisztában volt azzal, hogy többen vannak, akik életére törnek. Már fordulni akart hátra, meggyőződni arról, mögötte mennyien lehetnek, amikor hátulról egy kemény ütést érzett a fején, amire megszédült. Egy fájdalmas jajszó hagyta el ajkát.

Egyetlen pillanat alatt futott át gyengülő tudatán, a családja, akik minden bizomnyal türelmetlenül várják: Húséges felesége—Rozi asszony, a házasságukra váró Miklós fia, Mariska lánya, akik várják őt nagy szeretettel és várják azt a pénzt, amelyből lagzijukra lesz miből költeni. Ennek a gondolatsornak végén kapta fejére a másik ütést, amitől örökre elszállt belőle ez a rövidke, földi élete.

A rablógyilkosok átkutatták tarisznyáját, majd ruháját és végül csizmáját húzták le, amiből a sercegő gyufaszál fényénél, földre hullott a szekér és a két ökör ára.

A mozdulatlanul fekvő K. Jánost otthagyták saját vérében fürödve, akinek egy parányi hang sem hagyta el többé az ajkát. Ettől a perctől kezdve lett szegényebb az otthon maradt család egy jó apával, egy jó férjjel, két ökör és a szekér árával.

A ritkuló ködfátyol mögül kibúvó Hold ezüstös fénye, rávilágított K. János véres arcára, amely még most is a halálfélelmet tükrözte. Ott feküdt az erdő lehullott leveleinek puha avarszőnyegén. Szája kissé nyitva maradt, mintha valakihez szólni akarna, azonban abból már soha nem jöhet ki semmilyen hang, hiszen a lélek végképpen elszállt belőle. Az éjszakai csendben halkan susogó őszi szél, mintha ezt susogná:

–„Aludj K. János! Legyen nyugodt a pihenésed, hiszen szenvedtél már eleget! Akár az orosz fronton, akár a kis földjeid megszerzésért folytatott nemes küzdelemben. Nem a te hibád, hogy nem tudtad

megmenteni az ökrök és a szekér árát, amelyet -gyerekeid lagzijára szántál. Az életed folyását a Teremtő így akarta és ez nem történhetett másképpen. Talán ezekért a szenvedésekért a Túlvilágon majd kárpótolva leszel". Talán! Kitudná most ezt előre megmondani?

*

Ilyen késő ősszel, korán jön az este még akkor is, ha a falut nem határolják a föléje magasodó dombok. Ezek után nem lehet csodálkozni, ha ilyen őszi, ködös estén, még korábban jön az alkony. Hiszen a Nagy völgy tető mögött azt sem lehetett látni, mikor köszönt el a Nap, a völgyben hosszan elnyúló falutól, ezen a ködös, őszi estén.

Ahogy kezdett szürkülni a falu fölött az Ég boltozata, úgy lett egyre nyugtalanabb K. János hűségese felesége—Rozi asszony, aki még nem tudta, hogy özvegy lett. Urának már régen meg kellett volna érkeznie az egri vásárból, de nem érkezett meg.

Ideges várakozás közben, gyakran állt ki a házuk elé, hogy minél előbb észrevegye hazatérő férjét, akár szekérrel, akár szekér nélkül jöjjön. Hiszen nem tudhatta senki sem, sikerült e eladnia azt a két ökröt és az általuk vontatta szekeret, amellyel korahajnalban kigördült a portáról.

Amikor Rozi asszony türelme végképpen elfogyott, Miklós fia után ment, aki S. Erzsínél—mennnyasszonyánál, az utóbbi időben, több estét töltött, mint otthon.

—Miklós fiam! Apád még most sem jött haza. Attól félek, valami baj érte az úton.

—Ugyan édesanyám, ne gondoljon már mindig a legrosszabbra!

—Tudod édes fiam, sok baj történt már azon az úton. Attól félek, egyedül vágott neki a hazafelé vezető útnak.

—Édesapám nem olyan könnyelmű ember, hogy egyedül induljon *arra* az útra.

—Attól függ, hogy időben el tudta e adni az ökröket, meg a szekeret. Ha ezeket nem sikerült időben eladnia, *akkor bizony...kénytelen volt...egyedül...nekiindulni...a sötét erdei útnak.*

Az utóbbi szavakat már egyre lassabban és egyre halkabban mondta, mert gondolatban már jóval előbb járt, mint a kiejtett szavak értelme. Egyre gyakrabban kerítette hatalmába a szorongató félelem érzése, az, hogy valami nagy baj történhetett az erdei úton és máris szipogni kezdett, ami gyorsan átragadt a mellette remegő Mariska lányára is.

—*Miklós fiam! Szóljál a Mariska vőlegényének, Gábornak, meg a barátaidnak, és induljatok apátok elébe. Menjetek, hiszen lába törhetett ebben a koromsötét éjszakában.*

Miklós fiúra átragadt anyjáról ez a kínzó, gyötrő félelem, az apja utáni őszinte aggodás és félni kezdett.

Félt, mert nagyon sok gyilkosságról hallott már, ami az erdőn keresztül vezető úton történt, amiket a falu lakói szájról-szájra adtak át egymásnak évtizedek, évszázadok óta.

Nem halogatta hát tovább az időt, hanem teleöntötte a viharlámpát petróleummal, majd szólt a Mariska vőlegényének, Gábornak, valamint még három barátjának. Nem telt el több egy félórányi időnél, amikor öt legényember, karókkal, baltákkal felfegyverkezve, az imbolygó viharlámpa fényénél, igyekezett kifelé a faluból, az Eger város felé vezető erdei földúton. Nem tudhatták, hogy nem arrafelé kellene várniuk a vásározót.

Szakadozott ködfelhők kísérték őket, amelyek közül olykor kibukkant fogó Hold és ezüstös fényével beragyogta a lombjukat vesztett erdei fákat, amerre elhaladtak. Ilyenkor a viharlámpa lángját elfűjták, talán azért, hogy ne lássák őket. Nem azért, mintha féltek volna, hiszen öt derék fiatalember nem igazán ijed meg semmitől, és senkitől.

Már a *Gyilkos* előtt jártak, de még mindig nem találkoztak senkivel. Ekkor újra meggyújtották a viharlámpát, mert ezen a helyen még nappal is sötétségbe borul a táj, az örökzöld fenyves erdő sűrű lombja miatt.

Itt a domb tetején, mindig suhogtatja a fenyőerdő lombjait a szél. Legfeljebb egyszer jobban, máskor kevésbé. Most fujt egy kicsit a szél, amitől sejtelmesen zúgni kezdett. Az erdő titokzatos

zúgásakor talán valamennyien erre gondoltak; *nem szeretnének éjszakának idején egyedül, itt aombok alatt elmenni.*

Most azonban nem voltak egyedül és valamennyien vastag dorongokat, vagy baltákat szorongattak markukban, ezért *jaj* lenne annak, aki velük bátorzkodna kikezdeni. De nem volt senki most ezen a tájon. Egy-egy őz, vagy szarvas bátorzkodott csak átugrani előttük az úton, de amikor őket észrevették, gyors menekülésbe kezdtek.

Alaposan széjjelnéztek a *Gyilkos* erdejének környékén, már amennyire egy petróleum viharlámpa fénye ezt lehetővé teszi, de semmi gyanúsat nem találtak.

Már áthaladtak a Mészvölgyön és ekkor elmondhatták: *túl vagyunk az Eger város felé vezető út felén.* Azonban mégsem találkoztak sehol senkivel. Aggódásuk csak egyre fokozódott, amikor az Almagyar dombra értek, már látták a város fényeit és mégsem találkoztak egyetlen lélekkel, akitől érdeklődhettek volna: *nem e láttak egy szomolyai embert, nem e látták K. Jánost, aki az ökreit és szekerét hozta az egri vásárba eladni?*

Közel járt már az éjfé. Nem látták értelmét, hogy tovább menjenek a város felé. Ha a városban van, nem lehessen tudni, hol szállt meg éjszakára. Ezért úgy döntöttek, elindulnak visszafelé azon az úton, amelyen jöttek eddig. Megtörténhet az, K. János másfelől már megérkezett falujába. Vagy az éjszakai szállás után, minden baj nélkül megérkezik

szerető családjához és akkor egyszer s mindenkor vége lesz a nagy és felesleges izgalomnak.

Már éjfél után két órára járt az idő, amikor a kiscsapat visszaérkezett a faluba, ahol a szerető feleség és édesanya, Rozi asszony, egyre türelmetlenebbül várta őket, a Mariska lányával együtt. Az elmondottak után helyesnek látta, amiért nem keresték tovább, hiszen nem kopogtathattak be minden házhoz ezzel a kérdéssel: —*itt szállt e meg éjszakára K. János, szomolyai lakos?*

Eldöntötték, reggel ismét keresésére indulnak az elveszett embernek, de nem mennek korán. Bizony, nem kis idő kell annak, hogy Egerből—Szomolyára, hazaérjen az eltűnt férj és édesapa, az egri ébredése után—amennyiben felébredne.

Kissé megnyugodtak, hiszen a *Gyilkosnál* nem találtak semmi olyan gyanús dolgot, ami arra utalt volna, ott szörnyű tragédia történt az éjszaka folyamán. Lefeküdtek és megpróbáltak aludni a hátralevő, maradék éjszakában, már amennyire a felfokozott idegállapotuk ezt engedte.

Rozi asszony azonban ébren maradt, hiába feküdt az ágyban. Félelemérzete nem hagyta, hogy a jótékony álom úgy borítsa be tudatát, mint a falut, a finoman permetező köd beborította, eltakarva minden kíváncsi szem elől.

Az éjszakából hátralevő pár óra gyorsan eltelt annak, aki ezt az időt alvással töltötte. A ködtakaró elvékonyodott, majd teljesen eloszlott úgy, mint a

Kánya patak vizében, a mosóasszony által használt -kékítő vize, vagy a szappan buborékja eloszlik, a mosás befejezése után.

Amikor az erejét vesztő, őszi napsugár, a Gyúrtető mögül rásütött a házak tetejére, Rozi asszonyt még akkor is ébren találta. Iszonyatos félelem gyötörte, kínozza, amelyet jobban szeretette volna, ha egy szörnyű álom része lenne. Akkor még nem tudhatta, hogy balsejtelme a lehető legszörnyűbb valóság, amelyből nem lesz számára soha ébredés és soha megnyugvás.

Az imént felkelt Nap, lassan araszolgatott erőtlen fényével a látóhatár fölött, úgy, ahogyan ilyen késő őszi időben ezt máskor is teszi. Nem emelkedik már magasra, mintha olyan fáradt lenne, mint az életében sokat dolgozó aggastyán, aki későn kel, és korán pihenőre tér.

Eltelt már kétórányi idő a napkelte óta, de K. Jánost hiába várta szerető családja, mert sem az ökrös fogatával, sem gyalogosan nem érkezett meg Eger városának irányából és másfelől sem.

A Bodri kutya sokkal nyugtalanabbul ugatott az éjszaka folyamán, mint máskor. Mintha ő már többet tudna gazdája sorsáról. Egyszer túl hangosan ugatott, másszor éktelen vonyításba kezdett. Ez a szünni nem akaró ugatás, vonyítás, még jobban nyugtalanította K. János családját, hiszen nem most találták már ezt ki: *a kutya megérzi, ha gazdáját valami baj éri.*

Már újra indulni akartak, amikor a községközi hivatalos hívatalsegéd, lehajtott fővel köszönt be a portára:

—Jó reggelt Rozi nene! —mondta és levette a kalapját, ahogyan ezt ilyen alkalmakkor az illem kívánja, majd folytatta beszédét a ház asszonyához.

—Ostorosról telefonáltak, hogy János bátyót baj érte az Ostoros—Novaj közötti úton!

—Milyen...baj? Nagy...baj? —sikoltotta el kérdését Rozi nene kétségbeesetten, azonnali választ várva.

—Hát...hát...Rozi nene...legyen erős!—mondta a hivatalos személy akadozva, amitől a sikoltó asszony még gyengébb lett, mert most már el is fehéredett és lerogyott a ház melletti küszöbre, mire a községközi fiatalember folytatta szomorú beszédét, amiért most ideérkezett:

—Ostoros és Novaj között, János bácsit meggyilkolták az éjjel!

Erre már az egész család, zokogásba kezdett. Sőt, a bajra érkező szomszédok szintén ezt tették. Majd néhány perc multán Rozi asszony gyűjtött erőt és kételkedve fordult a hírhozó felé:

—Hátha mégsem őt találták meg?

—Sajnos, egészen biztosan ő az! A kalapja belsejében megtaláltak egy felvásárló cédulát, amelyet akkor tett oda, amikor az előző napokban, a felvásárló helyre szőlőt vitt be eladásra. Erről olvasták le a nevét és címét a helyszínre érkező rendőrök, miután egy járó-kelő megtalálta a vérében fekve.

Erre aztán még az is sírásba kezdett, aki eddig erősebb volt a többinél. Sírtak úgy, mintha ezzel a sírással, visszafordíthatóvá tehetnék a visszafordíthatatlant.

Idő kell ahhoz, hogy a mérhetetlen fájdalom enyhüljön egy kicsit. Az idő a legjobb gyógyszer az ilyen lelki sebekre, de K. János elvesztését soha sem feledhette megárvult, szerető családja.

*

Alig telt el pár hónap, mióta K. Jánost eltemette családja, mégis sok víz folyt már le a falut átszelő Kánya patak medrében. Gyilkosait nem találták meg, akiket még az őszi köd eltakart annak idején, a mindent látó szemek elől. Tavaszi virágok bontogatták szirmaikat a falu napsütötte rétjein. A Deber erdő akácosában és a Gyűr tető lankáin, bimbódzó ibolyák bokrai sokasodtak, a várva-várt tavasz tiszteletére.

Bármilyen kedves ember távozik el az élők sorából, az élet nem állhat meg miatta, az életnek mennie kell tovább. Miklós és S. Erzsi—mennyasszonya—szorosabbra fogták kezüket, mint eddig bármikor. A lagzi ára elveszett ugyan, de a szándékuk, a házasságot illetően, továbbra sem múlt el. Miklós húgának—Mariskának, és vőlegényének—Gábornak, szintén a házasság volt a megvalósításra váró leghőbb vágyuk. Igaz, az illem azt kívánja, hogy

a gyászévnek el kell telnie, ezért őszig mindenképpen várni fognak, hogy végre esküvel tehessenek egymásnak örökhűséget.

A tavaszi virágok után nemsokára, virágba borultak az akácerdő fáai. Fürtös, fehér virágaiknak bódító illata, úgy áramlott széjjel a falu levegőjében, mint a fiatal párok szívében az egymásiránti szerelem.

Miklós és Erzsike, egymás kezét fogva, ültek a *Felső part* üde pázsitján, tekintetüket a völgyben hosszan elnyúló falura szegezték:

—Szép ez a falu! Sehol nem tudnék élni máshol a világon, még akkor sem, ha ott aranyból fonnák a kerítéseket! — mondta, miközben menyasszonyát, magához ölelte elérzékenyülve, ami azt jelentette: *veled együtt gondolom ezt az életet.*

A lány, engedékenyen simult a fiú ölelő karjába, ami nem jelenthetett mást, mint ő sem gondolja ezt másképpen. Hosszú szőke haját a tavaszi szél borzolta, amelyet a fénylő napsugár aranyos színével még szebbé varázsolt.

—Nekem is tetszik!—mondta meleg, bársonyos hangján, amelyből bárki érezhette, hogy nemcsak a falut szereti, hanem az ölelő legényt talán még jobban. Milyen jó lenne, ha mindez örökre így maradna, és amit tervez az ember, minden megvalósulhatna.

*

Ez az 1956 évi tavaszi szél, átsuhant az országon. Új szelek fújtak ekkortájt, amelyek új eszméket hoztak, változást ígérve a politikában. Valami készülődött, amit az egyszerű ember előre nem láthatott, így ők sem, és azt hitték, soha semmi nem állhat közékük.

Sokaknak ellenére volt a fennálló társadalmi rend, amely a mindenkit megnyomorító adókkal, beszolgáltatásokkal, lehetetlenné tette az országban a megélhetést. Valami készült a magyarnép vezére, Rákosi Mátyás és kiszolgálói ellen.

Miklósnak és családjának eggyel több oka volt a gyűlöletre, mint bárki másnak. Meg voltak győződve arról, hogy a családapája még ma is élne, ha a magyarnép vezetői erőszakkal nem kényszeríti a termelőszövetkezeti belépést. Egyenlővé téve a szorgalmas embert a lump emberrel, aki munka helyett csak a kocsmába járt, ezért nem gyűjtött és így nem volt mit elvenni tőle.

Miklósban forrt a gyűlölet a társadalmi rend ellen az apjának balsorsa miatt, azonban ezt semmilyen formában nem nyilváníthatta ki, mert személyi szabadságát féltette. Nem alaptalanul!

Csak ölelte a lányt és némán nézett át a falu felett, a Gyűrtetető csúcsára, ahol ekkorára már

mindent fehérbe öltöztetett a virágba boruló -akácerdő illatozó lombja.

—Ugye milyen jó lenne, ha ez a pillanat örökké tartana. Így virágoznának, illatoznának az akácerdő fái, és ilyen kellemes májusi szellő suhanna át a falunk felett. Így foghatnák örökkön-örökké a karjaimba zárva és lehetne hinni abban, hogy ez már soha nem lesz másképpen.

Erzsi egy pillanatig nem szólt semmit ezekre a szavakra. Talán azért, mert elbódította a dombok erdeiből áradó akácillat, vagy ezt az idillt egyszerű szavaival nem akarta megzavarni. Vagy talán azért, mert ilyen boldog pillanatokban nehezebben formálódnak a kiejtésre váró szavak. Édes bilincsként szorították Miklós karjai és ilyen pillanatokban van-e értelme bármilyen szónak, amikor az öleli őt, akit legeslegjobban szeret ezen a széles nagyvilágon, ezen a gyönyörű májusi nappalon.

Itt, a Felsőpart pázsitján, alig százméternyi távolságra tőlük, legelészett a tehéncsorda, melyet időnként egy fekete puli csaholt körbe, nehogy széjjelebb széledjenek a kelleténél.

A vezértehen nyakában csüngő kolomp hangjára figyeltek a fejüket földre lehajtó, legelésző tehenek, nehogy lemaradjanak a csordától. Különösen kellett erre ügyelniük, ha a *Nádas kút* környéki erdőben legelészték, hiszen az erdő sűrű bokrai, fái között, a kolomp hangja nélkül, könnyen elkóboroltak volna egymástól.

Mielőtt Erzsi válaszolt volna Miklós előbbi -szavaira, még szorosabban bújt a fiú ölelő karjaiba, mint aki eddig nem érezhette vőlegénye szívének dobbanását, majd halkán mondta, nehogy a májusi, susogó szél tovavigye szavainak értelmét, illetéktelen emberek fülébe:

—Én hiszek benne, hogy mi már mindig így ölelhessük egymást! Nagyon igazságtalan lenne a *Sorstól*, ha ezt nekünk nem engedné meg.

—Tudod Erzsikém, csak ebben szabad bízunk és semmi másban. Nagy csapás az, ami minket az apám halálával ért. Hiszen odaveszett a hozományomra való, odaveszett a lagzi állításra szánt pénz és elveszítettem egy jó apát. Jöhet-e még ennél nagyobb csapás, ami embert érhet ezen a világon?

A lány nem szólt most sem azonnal. Kibontakozott a fiú karjaiból és figyelte a tehéncsorda mozgását, amelyet a pásztorok már lassacskán kezdtek engedni befelé a völgyben megbúvó faluba. Bizony a vörösödő Nap sugarai sokat veszítettek már erejükből az ostorosi dombok irányába nézve, és ez bizony a gyorsan közeledő estére figyelmeztette őket.

—A rossz után a jónak kell jönnie! Az pedig, hogy mi szeretjük egymást, minden rosszat elfeledtet egy bizonyos idő múltán. Miközben ezt mondta, megpuszilta Miklós arcát, aki ezek után máris kevésbé érezte fájónak azt a szomorú csapást, ami a családjukat érte.

Felálltak a Felsőpart üde pázsitjáról és elindultak a szürkület takarójába burkolódzó faluba, a kolompos tehén vezette csorda után, amelyet már nem kellett terelgetni, mert hazafelé ő is jobban igyekezett.

*

Milyen jó hinni abban, hogy az apa elvesztése volt a legnagyobb csapás, ami várt rájuk az életük során és ennél már nagyobb nem jöhet. 1956 nyarának vége felé jár már az idő. A fák elvesztették üde, zöld színüket. Mintha a meleg nyár pörzsölte volna meg lombjaikat, pedig csak a közelgő ősz kezdte el színesíteni sok-sokmilliónyi levelüket, jelezve, hamarosan álomba kell szenderülniük a következő tavaszi ébredésig.

Az emberek nem követték a természet példáját, nem akarták álomra hajtani fejüket. Sőt, mintha most ébredoznének csak igazán, amikor a természet pihenőre tér.

Az ország egyes részeiről olyan elégedetlenségre utaló morgolódások hallatszottak, amelyek a fennálló társadalmi rendet kritizálták, amely az egyszerű emberek számára már elviselhetetlenné tette az életet. A demokratikus

társadalom nem akart tetszeni a népnek. Hiába -bizonygatták, hogy ez az ő társadalmuk és ennél jobbat ki sem lehetne találni számukra. Rákosi elvtárs, a magyarnép vezére, könyörtelen beszolgáltatási rendszerével mindent elvett azoktól, akik az anyagi javakat nehéz munkával megtermelték.

Mezőgazdasági termelőszövetkezetekbe léptette a falvak lakosságát. A Spiclik és árulók, besúgók sokasága jóvoltából egyre több becsületes ember került internáló táborba, csak pusztán azért, mert a verejtékes munkájával megtermelt anyagi javakból vissza akart kapni valamennyit.

Miklós munkahelyén szintén morgolódtak már az emberek. A béreket leszorították a minimálisra, amelyből megélni nem lehetett. Annál több jutott viszont a pártvezéreknek, besúgóknak, és talpnyaló bérenceiknek, akik még olyan dolgokat is besúgtak, amiket nem követtek el áldozataik. Ezt a tevékenységüket kellően jutalmazták, ezért buzgóságukat a jutalommal arányosan fokozták, még akkor is, ha azok alaptalan rágalmak voltak csupán.

Miklós, azok közé az emberek közé tartozott, akiket *kétlaki* embereknek bélyegeztek ez idő tájákn. A kevés földből nem lehetett megélni, ezért az iparban kellett valami pójtjövedelem után néznie. Nem így akarta ő ezt. Falujában szeretett volna munkát találni, de a gyorsan terjedő tagosítás arra intette, hogy tanuljon valami szakmát, és az iparban helyezkedjen el. Egyik autószerelő cégnél

segédmunkásként helyezkedett el, mivel nem volt semmilyen képzettsége. Megfelelő gyakorlati munkavégzés után, megvolt arra a lehetőség, hogy a későbbiek folyamán autószerelő szakmunkás lehessen belőle. Nagyon szorgalmasan végezte munkáját és gyorsan kitanulta ezt a szakmát. Így 1956 őszére, néhány hónap gyakorlat után, autószerelő szakmunkás bizonyítványt szerzett.

Irigykedtek rá falujában a hasonló korú barátai, akiknek a földművelésből kellett megélniük. Voltak többen, akik példáját követve, az ipar felé kacsingattak, a termelőség-összetkveteti munkavégzés helyett, ahol a munkaegységre kifizetett bér, nem közelítette az iparban elérhető béreket.

Október vége felé járt már az idő, amikor fegyverek döreje hallatszott Budapesten és más nagyobb városokban az ország területén. Aztán mindenfelé az országban futótűzként terjedt el a forradalom, hogy a nép megdöntse a népi demokráciának nevezett népnyűző társadalmi rendet, amely nem akart már az igazi dolgozó embernek adni semmit sem abból, amit megtermelt.

A nép már csak ilyen. Egy ideig eltűri, hogy ámtgassák ilyen szólamokkal: *ez a dolgozónép országa, itt minden a dolgozónéppé!*

Végül beleun az üres ígérgetésekbe, miszerint hamarosan jön számára a *Kánaán*, ahol a szükségleteinek megfelelően belemarkolhat az anyagi javakba, mert ott már mindenkinek egyenlően jut minden.

Miklós vállalatánál megalakult a -munkástanács, hogy a pártvezérektől átvegye a cég irányítását az igazi munkásosztály nevében. Eger városában is betelt a pohár a kizsákmányoló társadalom ellen, amelynek létezéséhez a Szovjetunió vezetése volt a legfőbb biztosíték. Ezek után nem lehet csodálkozni azon, hogy a szovjet jelképek megsemmisítése volt a főcélja a fellázadt tömegeknek.

Miklósban már eleve ott volt a gyűlölet, apjának elvesztése miatt, mert ez szerintem nem következett volna be, ha az erőszakos termelőszövetkezeti beszerzés nem indul el az országban. Az ő apja a saját földjét akarta, saját igavonó állataival művelni, hiszen a régi summás élete arra intette: *jobb neki, ha nem a más parancsa szerint telnek a munkával töltött napja, neki és a családjának.* Úgy érezte, hamarosan eljön az idő sérelmének törlesztésére.

Sok-sok hónap eltelte után felhalmozódó gyűlölete keserves kínokat okozott, amiért nem mondhatta meg senkinek, nem kiálthatta ki:— *apámat miattatok, vitte el a kegyetlen halál, mert miattatok kellett vásárba vinni ökreit! El kellett adni őket, mert a termelőszövetkezet minden fizetség nélkül elvette volna! Az ökrök áráért kapott pénzéért ölték meg a gyilkosok, mert különben még ma is élne!*

Most jött el az ideje annak, hogy felhalmozódó gyűlöletének engedelmeskedve, törlesszen valamit, az apját és családját ért sérelmek miatt.

Az irodaház tetején, az október végi csípős-szél, lengette a magyar zászlót, amelynek közepén egy óriási, vörös csillag, alig hagyott helyet a magyar nemzeti színeknek.

—*Béla barátom! Meddig hagyjuk még ott díszelegni azt a vörös csillagos zászlót?* —szólt munkatársának és mutatott a lengedező zászlóra, amelyben hosszú évek óta a magyar szent korona helyett, *a vörös csillag, öt világrész felé terjeszkedő csúcsaival, hirdette a munkás-paraszt hatalom, soha el nem érhető álmvilágát.*

—Hozok egy létrát és lehozom onnan! Te meg hozd ki azt a legnagyobb ollót, amellyel az autómotorhoz a vastag tömítéseket szoktuk kivágni! —szólt Miklóshoz a buzgó munkatárs, akinek szintén elege volt már abból, hogy a munka nélkül, az üzem területén lődörgő besúgók, sokkal több pénzt visznek haza, mint ők, akik talpuktól fejük tetejéig, olajtól szennyezettek az autók szerelése közben.

Hányszor, de hányszor mondta főnökének, hogy ez igazságtalan és hányszor válaszolt az ilyen szavakkal:

—*Ne kritizálj senkit, hanem dolgozz szorgalmasabban és legyél olyan fejlett ideológiailag, mint mi és akkor majd ennyi lesz a fizetésed. Nem csak dolgozni kell, tudni, hanem ismerni kell a fejlődés útjának pontos meghatározását. Tudni kell, a követendő irányvonalat meghatározni, mert nélküle soha nem épül fel a várva-várt szocializmus!*

Amíg főnökének korábbi okító szavai -elővillantak agytekervényeiben, Miklós kihozta a legnagyobb ollót a műhelyből, Béla a létrát támasztotta az irodaház falához és olyan fűrgén ment annak tetejére, mint zerge a szikláshegy ormára. Csak a zergét nem a bosszú hajtotta, őt azonban az elmúlt sérelmek ösztökélték arra, hogy mielőbb megoperálhassák az ötágú vörös csillagtól fertőzött zászlót, amely a magyarnép rabságát jelképezi.

Amikor Béla leért a zászlóval, Miklós egy remekbeszabott kanyarmozdulattal körbevágta a csillagot úgy, mintha az soha nem létezett volna a nemzetiszínű zászlóban. Ekkor munkatársa újra felvitte a megkurtított zászlót, és az előbbi helyére visszadugta. A zászló közepén áttekintve, mintha az őszi komor felhők barátságosabbak lennének, mint korábban, mert szebbnek látszott a csillag helyén áttekintve szemlélt égbolt hatalmas kéksége.

Lent a földön, megtapsolták produkciójukat. És ki tudná megmondani, hogy mikor és honnan került elő két riporter? Ezek, fényképezőgépeiket serényen kattogtatták, hogy a volt *dolgozónép* egyszerű fiainak, a szabadságért folytatott nemes küzdelméről tudósítsák a nagyvilágot. Meg aztán nem árt az sem, ha ilyen sorsformáló időkről, mint ez a mai nap, marad egy hiteles emlékkép az utókor számára.

A tömegben nem tapsolt mindenki még akkor sem, ha szimpatizáltak a lázasan serénykedő fiatalemberek, újdíóket formáló produkciójával. Nem

azért, mintha ők nem kívánták volna azt, hogy végre-
valahára a múlté legyen az eddig tartó népnyzó
rendszer.

Legtöbben azt hitték, a réGINEK mindörökre vége és
most jön egy teljesen más világ, ami sokkal
igazságosabb lesz minden eddigi társadalmi rendnél.
Voltak ám olyanok, akik ebben a fordulatban nem
hittek igazán. Ezért kerültek mindenféle
érzelemnyilvánítást, nehogy a kattogó
fényképezőgépek képei, egy későbbi időpontban,
arról tanúskodjanak; *ők örültek a forradalomnak.*

Voltak olyanok is, akik kifejezetten ellenezték,
hiszen egy új társadalmi rendben, nem biztos, hogy
pusztán csak a besúgásból meglehet majd élni.
Árgus szemekkel figyelték a tömeget, közülük kik
lesznek azok, akiket majd a forradalom bukása után
besúgva, ezt mondják majd főnökeik: *szép munkát
végzett X elvtárs!*

Azt, hogy a besúgásra lesz alkalom, bizonyosra
vették. Tudták jól, a nagy testvér, a Szovjetunió, nem
engedi egykönnyen a szocializmus építésének ilyen
gyorsan történő befejezését a magyar honban. Igaz,
az *Amerika hangja*, a *Szabad Európa* rádiók,
folyamatosan sugározták bátorító szavaikat:

—*Tartsatok ki magyar testvéreim! Tartsatok ki,
mert hamarosan megyünk, és a
szabadságharcotokban segítünk nektek!* Ekkor még
sokan hittek ezekben a biztató, bátorító szavakban
és máris boldogabbá tette őket az a tudat, hogy
függetlenségi harcában nem hagyja egyedül őket a
fejlett Nyugat és a szabadságosztó Amerika.

Ezek a bátorítások feljogosították az embereket arra, hogy álmokat szőjenek, egy szabad ország felépítésére, ahol véleményeiket minden következmény nélkül megtehetik. Nem tudták, nem tudhatták, hogy csak a maga erejében bízhat mindenki, amikor sorsfordító események közepébe sodródik. Soha nem bízhat gazdag ember segítségével a szegény ember, mintahogyan gazdag ország ígéretéseiben sem bízhat, egyetlen szegény ország sem.

*

A kistalvakban nemigen történt semmi különösebb esemény. A nagyvilág zaja kevésbé hallatszott a falvak csendes kis utcáin. Csak a természet változása, a hideg idő közeledése volt, ami a nagyobb településekhez hasonlóan itt is bekövetkezett. Az 1956-os esztendő novemberének első napjaiban járt már az idő. A mélyebb völgyekben ezüstszerű dér borította a réteket, míg a magasabb hegyek ormán, szállongó hópihéket kotort a csípős őszi szél.

Budapestről és a nagyobb városokból kemény harcokról érkeztek elszomorító hírek. Szovjet harckocsik tiporják az utcákat, amelyek ágyúikkal romhalmazzá lövik az épületeket, és a szabadságáért harcoló magyar forradalmárok

ezreinek életét oltják ki könnyörtelenül. Ahol szovjet segítséggel visszavették hatalmukat a korábban megdöntött népnúzóknak, ott megindult a bosszúhadjárat a levert forradalmárok ellen, akiket bebörtönöztek, vagy határon túlra internálnak, Szovjet területre.

Az Amerika hangja, és a Szabad Európa rádió hullámain, tovább érkeztek a biztató szavak:

—Tartsatok ki magyar testvéreink, megyünk nektek segíteni!

A magyar forradalmárok igyekeztek a végsőig harcolni, de a fejlett *Nyugat* nem váltotta be ígéreteit. Üres szavak voltak csupán, amelyet nem követett az ígéreteknek beváltása, mert ismét magára hagyták a magyarnépet, amely a történelem folyamán annyiszor próbálta már elérhetővé tenni maga számára az alapvető emberi jogokat.

Miklós munkahelyén a régi vezetés kezébe került vissza a hatalom. A besúgók ismét virágkorukat élhették, mert besúgnivaló akadt bőven, amik a rövid életű forradalom ideje alatt történtek. A nagy Szovjetunió védőszárnyai alatt ismét megkezdhatták azt a munkát, ami az ilyen típusú embereknek leginkább megfelel.

A zászlómegkurtításáról készült fényképek egyértelműen igazolták Béla, Miklós, a két munkatárs, buzgó közreműködését. Mivel a zászló levétele, majd a megkurtítás utáni visszahelyezésekor, Béla látszik leginkább a képen, vele kezdték a kihallgatást. Miután bevitték az újnak

mondott társadalmi rend szervei a kihallgatás-épületébe, párnára rá eltűnt. Aztán a titkos folyosókon kiszivárgott hírek szerint, a Szovjetunió területére internálták a dolgozónép, az épülő szocialista társadalmi rend ellen elkövetett, megbocsájthatatlan bűnei miatt. Márpedig, akiket oda internáltak, az elmúlt évtizedek során, kevesen jöttek vissza a magyarhonba, de egészségesen nem jött senki sem. Nem volt egyedül a sorcsapásának elviselésében Béla. Magyar fiatalok ezreit vizsgálták kemény módszereikkel az állambiztonság szervei, majd a népelleneségeinek kikiáltva őket, eltűntették az emberek szemei elől.

Karácsony is elmúlt már ekkor. Kemény, hideg szelek hoztak a falura, hóval telített, fehér fellegeket az Eged hegy és a Vár hegy irányából. Húsz-harminccentinyi hó borította be a falut, a Gyűr tető, Nagyvölgy tető, és a környező többi dombokkal együtt. Cudar hideg volt, azonban a „bűnösök” felderítését semmilyen idő nem állíthatta meg. *Nagy volt az ő bűnük, mert függetlenséget akartak hazájuknak, és szabadságot a benne élő népnek.* Azt akarták, hogy az anyagi javakból jusson azoknak is egy kevés, akik azt megtermelik. Ne csak azok éljenek jól, akik soha semmit nem termelnek, és az igazi dolgozónép nyakán úgy élnek, mint a tehenek nyakán a bögölyök hada.

Miklósnek és családjának feszült izgalmakban teltek napjaik. Tudták, hogy közel jár az a nap,

amikor Béla után, őt hívják kihallgatásra. Az egyik nap megkapta idézését, amelyben „tanúként” kívánták őt kihallgatni, a zászlómegkurtításának ügyében. A jelzett nap előtti időben rémület ült a család és a mennyasszonya arcára. Tudták, fennáll annak a veszélye, hogy most látják egymást utoljára az életben.

Az édesanya kezdte el aggodalmát közölni fiával, mintha annak nem ugyanezek a gondolatok jártak volna zaklatott agyában:

—Édes fiam, nekem nagyon rossz érzéseim vannak mostanában. Akiket behívtak kihallgatásra, azok közül alig van olyan, akit hazaengedtek. Ha nem találnak hibát, akkor koholt vádak alapján ítélik el őket. Nagyon fájó dolog egy anyának azt mondani, hogy egy időre hagyd el a falut, de talán még az országot is. Bujdossál el valamerre, amíg az üldözők bosszúja nem csillapodik! Isten mentsen meg attól, hogy elveszítsen a családot és a mennyasszonyod.

Majd csak elmúlik ez hajsza a szabadságharcosok után, és akkor hazajöhetsz. Nem tarthat már ez sokáig, hiszen az *Amerika hangja*, a *Szabad Európa* rádiók, mindig azt sugározzák, nem hagyják magára a magyarnépet. A világ nem engedi, hogy egy nagy nemzet,—néhány hazaáruló kérésére—kénye-kedve szerint leigázzon egy népet csak pusztán azért, hogy az ő társadalmi rendszerét ráerőszakolja a gyengébbre, és ezt néhány becsstelen magyar is így akarja.

—*De mi lesz a mennyasszonyommal—Erzsivel?*
—mutatott a remegő lányra, akinek nem jött szó az

ajkára. E helyett sírva fakadt, így a Miklós anyja -válaszolt:

—Ő szeret téged és várni fog rád, amíg hazajöhetsz, csak legyél hozzá bizalommal.

Miklós merengőn nézett ki az ablakon a havas, téli tájra. A Nap sugara kápráztatóan csillogott a megfagyott hókristályokon. Hiszen kint dermedt hideg szelek fújtak még akkor is, ha bent a fával megrakott kályha barátságos melege miatt ezt nem érezhették.

Amikor visszafordította tekintetét a szoba belsejébe, láthatta, anyjának és mennyasszonyának szeme legalább annyira csillog, mint a havas téli táj a kápráztató napsugaraktól.

Itt, a csillogásnak, nem a dermesztő hideg volt az oka, hanem az anyai, féltő szeretet, amely fiát féltette és mennyasszonya féltő szerelme, amellyel kívánták őt megóvni a ráváró ismeretlen veszedelmektől. Talán egy távoli idegen országban adnak neki otthont, amelyet nem lehessen most még tudni, neme a végső hazája lesz Miklósnek. Ki tudná azt most garantálni, jön-e segítség a fejlett Nyugattól, a maroknyi magyar népnek. Ígéretetek vannak az *Amerika hangja* és a *Szabad Európa* rádió hullámain keresztül, azonban tett nem követi az ígéreteket. Hiszen egyre többen hagyják el az országot, félve a bosszúállók terrorjától, amelyet nem igyekszik megakadályozni, a rádió hullámain folyamatosan bátorító, fejlett *Nyugat*. Sokszor úgy tűnik, mintha a harcra való biztatásaikkal,

pusztulásba akarnák dönteni a magyarnépet, amely egyenlőtlen harcot vív a hatalmas leigázójával.

Mintha a szemkönnyezés órá is ráragadt volna, zsebkendője után matatott a zsebében, majd egy rövidke szünet után erőt gyűjtve, szólni kezdett:

—Édesanyám! Nincsen sok időm az elmondottakon gondolkodni. Ha menni akarok, már hajnalban útra kelek, hogy időt nyerjek az ország elhagyásához. Három nap múlva jelentkeznem kell a kihallgatásra és nekem addigra, túl kell lennem az országhatáron. Annak nincsen értelme, hogy ebben az országban bujdossak, hiszen évek telhetnek el, mire hazajöhetek.

—Ha kell, évekig várok rád, csak te életben maradj! —szólt meg szípgova most Erzsi, aki eddig a könnyeivel küzdött és most ráborult szerelme vállára, mert érzett már magában annyi erőt, hogy ezt Miklósnak elmondja.

Lassan a Nap végig járta azt a rövidke pályáját, amelyen ilyen télidőben máskor szintén végig kell járnia. Halvány köd ülte meg az Ostoros felőli horizontot, amerre vöröses fényével elköszönni készült ismét ettől az aggodalmas mai naptól.

Az üldözött, miután felkészült az ismeretlen útra, megpróbálta álmra hajtani fejét, de az most úgy elkerülte őt, mint a család többi tagját. Álmatlanságukban sokáig beszélgettek a lehetséges jövőről, amelyet kiszámítani most egyikük sem tudott. A hosszú téli éjszaka utáni virradás, már nem érte ágyában a családot. Titokban

búcsúzkodtak egymástól, nehogy valamelyik besúgó -megneszeljen valamit erről a menekülésről. A család úgy rendezte, mintha egyáltalán nem tudott volna semmit az üldözött meneküléséről. Bűnrészesség miatt bárki kaphatott internálótábori büntetést az országhatáron túlra.

—*Isten áldja meg édesanyám, Isten áldjon meg Erzsikém, Isten áldjon meg Mariska húgom és téged is Gábor-leendő sógorom!* —búcsúzkodott el halkan a családjától és indult el a hajnali szürkességben az Eger városa felé vezető, behavazott földúton. Alig ment ötvenméternyit, amikor lihegő alakot pillantott meg mögötte, aki halkan suttogetta:

—*Miklós! Várj még egy kicsit!*

Ekkor Erzsi ugrott a nyakába, kinek fájdalmas könnyei még nehezebbé tették az amúgy is siralmas távozását szülőfalujából.

—*Miklós, soha ne feledj el, mert én soha nem feledlek el téged! Ha akarod, életem végéig várok rád!* Az utolsó szavak már alig voltak érthetőek. A mennyasszony hangja elcsuklott, és hullt a könnye, mint az akácerdő virága a májusvégi heves zivatarban.

—*Ne sírj Erzsikém! Bízzál bennem, és én visszatérek hozzád! Nem hagyja magára a magyart a fejlett Nyugat! Ha a rendes élet visszatér ebbe az országba, és életem nem lesz veszélyben, visszatérek hozzád!* —sügte végtelenül elérzékenyülve halkan a fiú és kibontakozott gyengéden mennyasszonya ölelő karjaiból, majd indult tovább az útján. A Vásáros hegy tetejéről visszánézett még a falujára olyan

tekintettel, mint aki talán utoljára látja már -szülőfaluját ebben a földi világban. Azonban a hajnali szürkület miatt, csak némely utcai lámpa pislákoló fényét láthatta.

Talán így nézett vissza utoljára az apja is, amikor az ökrös fogatával az egri vásárba indult ezen az úton és soha nem tért vissza.

Soha nem tudhatja senki sem, mikor van az a pillanat. Az, amikor már valóban az lesz a legutolsó visszatekintése szülőfalujára. Utolsó, mely után soha nem lesz több. Ezt ő sem tudhatta, de nem lett volna jó most tudnia.

Ismét nekivágott hát annak a behavazott útnak, amelynek vége az ismeretlen, rejtelmes nagyvilág, amelyből talán soha sem lesz visszatérés. A Lánytónál fagyos északi szél támadta oldalba az Eged hegy irányából, ezért sálját szorosabban csavarta nyaka köré, majd a Mészvölgybe érve ez a szél kisé alábbhagyott.

*

Egyre több helyen jelenik meg a harckocsikkal az idegen „rendcsináló” hatalom, melynek hűséges segítői kerülnek az országban. Elsősorban azok, akiket a népnyzó tevékenységükben eddig segített ez a hatalom. November első felében, gépágyúikkal ledöntik a mezőkövesdi templom tornyát, és az

ország más területein szintén nagy rombolásokat végeznek.

Egyre több ember kerül a börtöneikbe, vagy viszik őket a határon túli internálótáborokba, ahonnan nem biztos, hogy élve, vagy egészségesen van még visszaút.

Sok-sok ember—főleg fiatalok—menekülnek Nyugatra azért, hogy az életüket mentsék, mert itthon az már egy garast sem ér.

Gyűjtő lágerrek várják őket Olaszországban, Ausztriában és máshol, ahonnan a nagyvilág minden tájára elosztják őket a befogadó országoknak. Ezekben a lágerokban százalmas körülmények között vártak türelmetlenül arra, hogy a világ valamely országa, mikor lesz hajlandó befogadni a *kelet* Európai menekülteket.

A „*keleti*” szónak külön jelentése volt ezekben az országokban, amely nem volt valami kecsegtető. Ám a „*balkáni*” szónál egy fokkal mégiscsak rangosabb. A magyar menekülteket legtöbbször a *keleti* szóval jelölték, de sokszor volt olyan helyzet, amikor még nagyobb sértéssel nevezték meg őket.

Természetesen, nem mindenki használta ezt a megkülönböztető megnevezést ezekben az országokban sem. Azonban akik használták, ezalatt általában azt értették, hogy ezek a magyar emberek náluknál sokkal értéktelenebbek. A béka fenekénél több emelet mélységben van a helyük az emberi fajban. Pedig a világban sok találmányhoz fűződik magyar ember neve. A népességhez mérten, a neves tudósok szép számmal, ebből az országból kerülnek

ki legtöbben, a világ minden tájára. Pedig történelem-folyamán, ennek a nemzetnek a fiai szenvedtek legtöbbet elnyomóktól leigázva és háborúk tettek iszonyú károkat építményeikben, mert Európa közepén átvonultak rajtuk a történelem nagy viharai.

Évszázadokat voltak elnyomásban, mégis talpon tudtak maradni. Igaz, nemcsak elmékben, de idegen hatalmak talpnyalására alkalmas emberekben is jeleskedett és jeleskedik nemzetünk. Az ilyesféle emberek saját érdekeikért nem csak a hazát, de az anyjukat képesek mindig eladni. Igaz, salakja mindennek van, így az emberi fajnak is. Akik munka nélkül akarnak jól élni, azoknak becstelen dolgokkal kell idejüket eltölteni, mert az fizet mindig a legjobban.

Teljesen megvirradt mire Miklós Eger városába ért. Nem kellett még félnie különösebben. Még három nap kellett ahhoz, hogy az üldözöttek listájára felkerüljön, amikor kihallgatói, a beidézett időpontra történő távolmaradását, tapasztalni fogják. Ezt az időt kellett kihasználnia. Még a nyugati határok őrzése sem állt vissza a korábbi időknek megfelelően. Az országhatáron belül már voltak ellenőrzések, főleg a határsávokban, amelyek elsősorban azok személyére terjedtek ki, akik körözés alatt álltak. A szovjet tankok már elkezdték járőrözéseiket az ország területén.

Egy kisebb táskával szállt fel az egri vasútállomáson arra a vonatra, amely átszállásokkal ugyan, de az óhajtott nyugati határ felé vitte, pár

napi élelemmel a táskájában. Minél előbb túl akart lenni az országhatáron, hiszen a zászló kivágásáról készült fotókon, kitörölhetetlenül rajta van. Hogy mégis nem tartóztatták még le, a Béla munkatársával együtt, véleménye szerint a rossz minőségű fotónak köszönhette. Kihallgatásra való beidézéséből viszont gondolhatott arra, miszerint nem kell sokáig várnia, mert hamarosan börtönbe kerül.

Nem akarta félelmét tudatni senkivel, de az aggódó édesanya mégis megérezte és ezért ajánlotta fiának az ország elhagyását. Hogyne érezte volna meg, amikor az ország egész területére átterjedtek már a bosszúállók ténykedései, amelyek nem egy esetben kivégzésekkel végződtek. Úgy az édesanya, mint a fiú, nagyon bíztak abban, a bujdosásra, menekülésre, csak pár hónapig lesz szüksége. Erre a hiszékenységükre rászolgált az *Amerika hangja* és a *Szabad Európa* rádió, melyek nyugati segítségről sugározták folyamatosan a híreket, az éter hullámain keresztül.

A Keleti pályaudvaron szállt ki a vonatból és át akart menni a Déli pályaudvarra, amikor orosz-magyar vegyes járőrbe botlott. Elállták az útját így nem tudta volna elkerülni, ha előbb észreveszi sem:

—Jó napot kívánok! Hová igyekszik az elvtárs?
Erre a kérdésre felkészülhetett, hiszen nem gondolhatta komolyan, hogy az ország keleti részéből a nyugati határra, minden igazoltatás nélkül át lehet

menni. Nem gondolta, mert előre felkészült az ilyen váratlan kérdésekre a megfelelő válasszal.

—Rokoni látogatásra megyek Sopronba!

—Milyen rokona él ott az elvtársnak?

—Nagynéném, aki üzent, hogy megbetegedett és még fát sem bír vágni a melegedéshez. Márpedig most elég hideg van! —miközben ezt mondta, az összetett két tenyerébe belelehelte, mutatva a kérdezőknek, ő is fázik ebben a zimankós, hideg időben, nemcsak a nagynénje.

—Kérem az iratait!

Átnyújtva igazolványát, tenyerét dörzsölgette és reszketett, mint aki nagyon fázik. Pedig egy cseppet sem fázott. Sőt, melege volt. De annál inkább félni kezdett. Még szerencse, hogy ezt a remegését valóban a hidegnek tudták be.

Amikor az igazolványát átvették, egy terjedelmes névsort vettek elő és azokban böngészgettek a nevek között, amelyek minden bizonnyal a körözött személyeké lehettek. Miután nem találták nevét a listájukon, még gyanúsabban néztek rá, majd visszaadva iratait, a járőr magyar tagja gúnyosan szólt hozzá:

—Fogja az igazolványait és menjen el Pestről minél előbb, mert ha valami gyülekezeten kapjuk, a népi demokratikus társadalmi rend ellen irányuló cselekmény miatt, a hűvösre tesszük!

Miközben ezt mondta, gúnyos mosolya miatt még a szél is hűvösebben kezdett el fújni a Baross téren, amelyen ez idő tájt még a villamosok sem jártak, hiszen több helyen barikádokként szolgáltak.

Semminek sem tett volna szívesebben eleget, mint ennek a kérésnek, ahol szabadsága most egy fillért sem ért.

Hej, ha tudták volna, kit engedtek most szabadon, nemhogy elengedik, de a legerősebben őrzött börtönök egyikébe zárják. Nem tudhatták mily kéjes mosoly ült az igazoltatott személy arcán akkor, mikor ollójával, olyan vörös csillagot vágott ki a magyar zászlóból, mint amilyenek a vegyes járőrben, a szovjet katonák sapkáiknál most díszlegetek.

Erősen remegő lábaival hagyta ott igazoltatóit és indult gyalogosan a Déli pályaudvar irányába abban a reményben, hogy már nem fogja útját állni senki sem a továbbiak folyamán. Ezt a reménységét optimista beállítottságának köszönhette. Ám alig haladt át a Dunán, az Erzsébet hídon keresztül, amikor újabb járőrbe botlott, amely ezúttal nem hitte el a beteg nagynénikéről szóló meséjét, hanem másféle kérdéseket tett fel:

—*Van az elvtársnak munkahelye, vagy szándékosan kerüli a munkát, hogy ezzel is az ellenforradalmárok és a nyugati imperialisták malmára hajtsa a vizet?*

—Van munkahelyem, de most szünetel a munka!

—És miért szünetel? Talán azért, mert ilyen emberek, mint az elvtárs, az országot járva, szabotázsra buzdítják a becsületes dolgozónépet.

Nem vártak választ kérdésükre, hanem bevitték az egyik rendőrörsre, ahol annyi időre lakat alá tették, amíg utána néznek annak, van e munka

helye. Ha van, miért nem dolgozik, mért sabotálja a népi demokrácia építését ez az imperialista bérenc?

A börtön rácsai mögött az otthonhagyottakra gondolt:

—*Kedves édesanyám, kedves Erzsikém! Azt akartátok, hogy megmeneküljek és a jó szándékokkal az üldözőim karjába hajszoltatok!*

Rettegve gondolt arra, mi lesz, ha letartóztatása túl lesz a három napon, amikor automatikusan rákerül a körözöttek listájára. Így már valójában körözni sem kell, hiszen saját és hozzátartozói akaratából, belesétált üldözőinek kitárt karjaiba.

Ha eddig félt, ezután még inkább elfogta a félelem, amelyben kilátástalannak ítélte meg jövőjét. Ez a kilátástalanság csak fokozódott, amikor a zsúfolt börtönben egyre több letartóztatott került elhelyezésre, akiket valóban, vagy valótlanul vádoltak a néphatalom megdöntésére irányuló törekvéssel. Nem egyet közülük erősen vérző fejjel, véraláfutásokkal hoztak be, amely sérülésekről a megsebesítettek mélyen hallgattak. Hiszen ebben az időben, ha valaki meg akart szabadulni haragosától, csak rá kellett mutatnia:

—*Ez az ember ellenforradalmár!* Nem nézett senki utána a szavai igazának, hanem lakat alá tették a megvádolt embert.

Már teljesen megtelt a börtön és talán ez volt Miklós szerencséje, mert másnap hívták.

—Itt vannak a papírai! A munkahelyén most valóban szünetel a munka. Azonban azt ajánlom, az állítólagos nagynénikéjétől térjen vissza akkorára, amikor beindul a termelés munkahelyén! Ellenkező esetben, tartós megőrzésben lesz része és nemcsak kóستolgatja a börtön levegőjét! —mondta a járőr vezetője, akin látszott mennyire sajnálja most elengedni.

Ha gyorsan lehetne bővíteni a börtönöket, azt tartaná ez idő szerint a legfontosabbnak. Talán még a népi demokrácia felépítésénél is sürgetőbbnek tartaná. Hogyisne bővítette volna, amikor a szadizmusát ezekben a helyzetekben élhette ki igazán. Ezért úgy nézett a távozó menekülő után, mint az a macska, amelyiknek gazdája parancsára kellett elengednie szájából, a biztos zsákmánynak vélt madárkát.

Nem törődött most ezzel a menekülő Miklós.

Ment, mint az üldözött vad az őt üldöző vadász elől. Vissza sem nézett addig, amíg kellő távolságra nem került az iménti igazoltatóitól. Amikor távolabb került, óvatosan nézett hátra, mint ki nem akarja elhinni, ismét szabadon folytathatja útját a Déli pályaudvar felé. Ezt ugyanis, a Nyugati pályaudvar helyett ajánlotta valaki, ahonnan most nem indult vonat a nyugati határ irányába.

A Déli pályaudvarról valóban indult vonat, amely nem kis szerencsét jelentett, hiszen ebben az időben menetrend szerint, elvétele indultak a vonatok. Az a vonat, amely most indult, Győr városáig ment. Amikor felszállt rá, az volt az érzése,

mintha hozzá hasonló disszidensekkel lenne telve az egész szerelvény. Nem nézett senki sem a másik szemébe, mintha lenne mindegyiküknek valami olyan takargatnivalója, amit nem akart közölni egyetlen útitársával sem, ezért most mindenki hallgatott.

Annyi bizonyos, hogy ezen a vonaton sokan utaztak olyanok, akiknek célja az ország engedély nélküli elhagyása, *a disszidálás*.

Erősen beesteledett mikorra bedöcögött a vonat Győr városának vasútállomására. Nem volt bátorsága a vasútállomáson maradni, egy újabb igazoltatás veszélye miatt. A város csendesebb részén, egy iskola portásától kért bebocsátást az éjszaka dermesztő hidege elől.

A portás egy idősebb ember volt, aki részvétellel hallgatta az üldözött fiatalembert, amikor az elmondta menekülésének okát. Nemcsak részvétellel hallgatta, hanem hasznos tanácsokat adott. Ez legalább annyit ért, mint egy jó térkép a határra való, biztonságosabb eljutáshoz.

A győri vasútállomásra érkező többi disszidensek, gyorsan szétszéledtek a városban. Ment mindenki az általa legbiztosabbnak vélt útvonalon a nyugati határ irányába.

Miklós korahajnalon, az iskola padlózatáról felkelve, megköszönte a szállást, a tanácsokat, és egyedül vágott neki az útnak, Csorna és Kapuvár felé.

Nem volt bátorsága megkérdezni senkit, nehogy valaki beköpje valamelyik besúgónak, kikből

akadt szép számmal ez idő tájt. Már messziről lesírt -arcukról a becstelen foglalkozásuk. A nála lévő térképet nézve, Kőszeg felé tervezte az utat még akkor is, ha hosszabbnak bizonyult a soproni, vagy a hegyeshalmi határátkelő felé vezető útnál.

Onnan, Velem községnél képzelte átlépni a határt. Ezen a vidéken márt járt korábban és emlékezett arra, hogy ehhez a faluhoz már csak egy párlépésre van az osztrák határ. Mindenképpen ezt a kisebb forgalmú utat látta biztonságosabbnak, ahol elképzelése szerint, kevesebb ellenőrzésre lehet számítani. Egyelőre fogalma sem volt, mivel teszi meg a hátralevő kilométereket. Gondolata szerint alkalmi teherautókat stoppol, ahol pedig ez nem sikerül, ott gyalogosan halad előre a célja felé.

Nem volt sok ideje a töprengésre. Már csak egy napja maradt addig, amíg a körözöttek listájára mindenképpen rákerül. Akkor aztán a legapróbb ellenőrzésnél is megnövekszik a lebukásának esélye. Ekkor már semmiképpen sem tudná magát kimenteni, mert menekülésével mindenki előtt világossá válna bűnössége, és az, hogy a felelősség elől próbált elszökni az imperialista országok valamelyikébe.

Az időjárás egyik pillanatról a másikra jelentősen megváltozott. A hó erős olvadásba kezdett és mindenfelé a latyakos hóban taposta az utat, amelyen gyalogosan haladt a nyugati határ felé. Gyakran figyelt a hátrafelé nem jön e valami jármű, ami felvenné, mert a határig túlságosan hosszúnak

találta a gyalogolást. Már kezdett fáradni, amikor egy -mezőgazdasági vontatós szerelvény érte utol és ő feltartotta kezét, megállásra kérve vezetőjét.

A traktor vezetőjének nem voltak ismeretlenek a határ felé szivárgó emberek, akik gyakran intették le abból a célból, hogy járművén utazhassanak. Mielőtt megállt, jól szemügyre vette leendő utasát a saját biztonsága érdekében. Azt ugyanis el kell ismerni, hogy a börtönökből kiszabadított politikai bebörtönözöttek mellett, a köztörvényes bűnözők egy része is kiszabadult, akik az ország elhagyását látták magukra nézve a legígéretesebbnek.

A traktor vezetője, a leendő utasára figyelve, nem látott veszélyt, saját biztonságát illetően, ezért megállt. Nagy szerencséje volt ismét, mert Kapuvárig ment a traktor vontatta szerelvény, amelynek pótkocsija csöves kukoricával volt megrakva. A traktor fülkéjében utazva, elbeszélgettek a veszélyes politikai helyzetről és a forradalmárok szigorú megtorlásáról. A negyven év körüli vezető szintén adott hasznos tanácsokat, a határ megközelítése és annak illegális átlépésével kapcsolatban.

Még a delet sem harangozta el a kapuvári templom harangja, amikor letette utasát a traktor vezetője, kívánva sikeres határátlépést. Ő, megköszönve a szállítást, elköszönt tőle.

Bármennyire szimpatikus volt a traktoros, nem árulta el, miért menekül tulajdonképpen. Jobbnak látta megőrizni titkát, mert a határ innenső

oldalán nem érezhette magát biztonságban, ezért -erről hallgatott.

Táskájával kezében indult kifelé a településről és hamarosan a Kőszeg felé vezető országúton találta magát. Csak a szerencséjében bízhatott, hogy ismét jön valami, amivel eljuthat Kőszegig. Nem volt már annyi ideje, hogy gyalogosan közlekedve, másnap reggelig, átlépje az osztrák határt. Márpedig neki át kellett lépnie, hiszen reggel már rákerül a körözöttek listájára, mert az idézésen megjelölt időpontra, nem jelenik meg a kihallgatói előtt. Ekkor, a legelső igazoltatásnál lebukna, miután úgy tűnne el az emberek szeme elől, mint Béla munkatársa, akit közös cselekedetükért az országhatáron túlra hurcoltak, miután már nem hallani róla híreket.

Mintha a Teremtő keze irányította volna sorsát, egy teherautó zúgását hallotta maga mögött, mire gyorsan megfordult, kezét ösztönösen levegőbe emelte. A kocsi lefékezett mellette és tőle nem sokkal idősebb vezetője kiszólt az időközben lehajtott ablakon:

—Hová igyekszel pajtás?

—Kőszegre, ha elvinnél magaddal valameddig!

—Nem valameddig, hanem elviszlek végig, hiszen oda megyek ezzel a járgánnyal!

—Talán kőszegi vagy?

—Nem vagyok, csak oda igyekezek a nagynénikémet meglátogatni!

—Honnan jössz?

—Világ másik végéből!

—És „**az**” merre található? —erőlködött -kérdéseivel a sofőr, akit nem ejtettek a fejére, ezért jól sejtette, hogy mostanában jobb, ha a kérdezett nem ad őszinte választ. Mintahogyan az utasa igyekszik most kibújni az őszinte válasz elől. Sejtette, akik mostanában tömegével kőborolnak errefelé, azoknak a nyugati határ átlépése a céljuk.

—Szomolyáról jövök! De úgysem tudhatod merrefelé található ez a kis falu.

—Az már szent igaz! Ilyen nevet még soha nem hallottam, ha létezik egyáltalán valahol.

—Márpedig létezik! Eger melletti kis település ez, szélén Borsod megyének. —válaszolta őszintén Miklós, hiszen látta, hogy magafajta munkás emberrel van dolga, akit szintén csak kizsákmányoltak a forradalom előtti időkben.

—Akkor mondd meg nekem: *van neked egyáltalán nagynénikéd Kőszegen? Vagy te is azok közé tartozol, akik tömegesen hagyják el az országot ezen a határszakaszon. Mert engem sem ejtettek a fejemre, ezért tudom, hogy, aki nem Szovjet határ felé igyekszik, az általában disszidensé válik hamarosan ezen a környéken. Annyit azért a figyelmedbe ajánlok, nagyon vigyázz, mert a szovjet tankok mindenfelé cirkálnak és minden gyanús emberre, lőnek. De, ha élve fognak el, az még rosszabb lehet, a lövés okozta gyors halálnál, mert Szibériába visznek. Ott is meg kell halnod, csak előtte megismered a Krisztus szenvedését.*

Ezekre az őszinte és félelmetes szavakra úgy érezte, igazat kell mondania:

—Ha már így állunk, elmondhatom nemcsak Kőszegen, de még a környékén sem található semmilyen nagynénikém. Én is disszidenssé akarok válni, mint azok, akiket tömegével látsz mostanság ezen a környéken.

—Csak nem keveredtél valami balhéba, és azért mented az irhátat nyugatra?

Ez volt az a pillanat, amikor Miklós közel állt az őszinte szavakhoz, azonban mégis meggondolta magát.

Az első elhatározásához híven, mégsem akart őszinte lenni a jótevőjéhez, aki sokat segített azzal, hogy rövidesen megérkezhet ahhoz a határszakaszhoz, ahová eredetileg tervezte.

—Nem! Nem keveredtem, csak keresek valami jobb életet, mint amilyen ebben a tetves országban található, ahol már lassan csak a besűgásból lehet tisztességesen megélni. —mondta, azonban azt, hogy *tetves ország*, máris megbánta. Csupán a hatás kedvéért, a szavainak hihetősége miatt, használt ilyen csúnya szavakat hazájára, melyet nagyon fájó szívvel készült most, a következő órákban, elhagyni.

Ekkorára begördült a teherautó Kőszegre és ki kellett szállnia a meleg fülkéből, de most ezt szívesen tette, hiszen menekül az országból, mert az életét menti.

—Köszönöm, hogy segítettél, pajtás. Remélem a *Sors*, neked, ezt meghálálja. —mondta és búcsút intett a sofőrnek, aki úgy látszott őszintén sajnálja a vakvilágba induló utasát, ezért a lehajtott ablakán még odaszólt a távozonak:

—Pajtás! Arrafelé menj, amerre a lemenő Naptól kezd vörössé válni az Ég alja! Arrafelé van Ausztria.

—Köszönöm! Köszönök mindent. —mondta és Velem község dombjainak irányába indult, kezében himbálódzó táskájával, bőröndjével.

Amikor elérte végre a határsávot, tudta nem kell félnie, hiszen igazából már a határt sem őrzik. Eddig kellett csak igazán félnie a magyar-szovjetigazoltatásoktól. Az osztrák határőröknek csak annyi a feladatuk, hogy a menekülteket a részükre felállított lágerek felé irányítsák, ahonnan majd az őket befogadó országokba indulhatnak, ha eljön az ideje.

Az országhatárt jelző kőnél megállt és letérdepelt. Egy pillanatra elérzékenyült, leemelte fejéről meleg, téli sapkáját, megcsókolta a határkö magyar nemzetiszínre festett oldalát, amelyet már csak egy gyufaszál elsercentésével láthatott, hiszen már korábban besötétedett, miközben ezt suttogetta:

—*Köszönöm Istenem, hogy épségben átjutattál a határon! Remélem, nem sokára eljön az idő, amikor visszasegítesz, mert hazám szabad ország lesz. Szabad, ahol a vörös csillag kivágásáért már nem ítélnék majd el senkit sem.*

Hiszen nem örökre szándékozom én most elhagyni hazámat, ahol otthagytam mindenkit, aki engem szeret és, akik fontosak nekem ezen a világon. Ott kellett hagynom a Gyűr tető és a Nagy völgy tető falu fölé magasodó dombját, az erdőkkel övezett

csendes falumat. Ott kellett hagynom szerelmemet, -anyámat, testvéremet és mindenkit, aki szeret engemet, csak azért, hogy az életemet mentsem.

Amíg ezt suttogta, megeredtek könnyei. Talán könnyeinek folyása adta azt a lelkieműt, amellyel képes lesz elviselni, a honvág okozta kegyetlen kínokat.

Talán könnyei sem szűntek volna meg folyni, ha látja előre a ráváró évek megpróbáltatásait. De nem láthatta. A remény pedig élt benne. *Nagyon bízott a Nyugat segítségében, amelyet az „Amerika hangja” és a „Szabad Európa” rádiók ez idő tájt folyamatosan ígérgettek. Erősen bízott abban, eljön az idő, amikor nem üldözik hazájában és visszajöhet azokhoz, akiket igazán szeret.*

*

Szomorúan lépkedett, az enyhülő idő miatt megolvadt hóban, lefelé a domboldalán, a fák között. Egy osztrák falu fényei látszottak a távolban, amelyet célba vett a kimért lépteivel. Mire a faluba ért, már derengett a hajnal Magyarország felől, egy új nap hajnala, egy új országban, ahonnan tovább kell majd indulnia a nagyvilág felé.

Amikor közelebb ért a helységnév táblához, *Rechnitz* falu nevét olvashatta rajta. Nem ismerte a német nyelvet, ezért kézzel-lábbal próbált érdeklődni a csendőrség iránt, ahol jelentkezni kívánt. Azonban

a magyar határhoz ilyen közelségben, nem volt semmi szükség a magyarázkodására, mert voltak olyanok, akik egy keveset beszéltek magyarul. De, ha nem beszéltek volna a magyarnyelvet, akkor sem ő volt az első menekült. Bizonyára nem is az utolsó, akik mostanában, a határ menti osztrák falvak környékén, egyre gyakrabban felbukkannak.

Bizalmatlanul néztek a kérdezőre, mint olyanra, aki bármit mondhat magáról, nem biztos, hogy az a valóságnak megfelel. Annál inkább odairányították a csendőrség épületéhez, olyan gondolattal, hogy a továbbiakban a hatósági közegnek legyen tudomása a tiltott határátlépésről.

Miután a csendőrök elé került, azok mindenféle kérdéseket tettek fel. Többek között azt kérdezték, milyen oknál fogva hagyta el hazáját és kéri a *politikai menekült* megnevezést. Amit mondott, mindent feljegyeztek, függetlenül attól, hittek, vagy nem hittek szavainak. Miután nyilvántartásba vették, a magyarul legjobban beszélő csendőr így szólt hozzá:

—Nekünk kötelességünk elhinni azt, hogy Ön politikai menekült. Ezt majd más szervek fogják kivizsgálni, és ők döntenek, politikai menekült-e, vagy közönséges bűnözőnek minősítik! Mi el fogjuk szállítani egy olyan lágerbe, amelyben az ilyen menekülteket gyűjtik össze. Abban a lágerben valószínűleg hónapokat kell eltöltenie, amíg lesz egy olyan ország, ahová befogadják. Azt tudnia kell, Ausztria kevésbé befogadó ország, innen tovább kell mennie.

A csendőrségi kocsi még aznap tovább szállította az erre a célra kijelölt gyűjtőlágerbe.

A láger biztonságára fegyveres őrség vigyázott, ahonnan csak engedéllyel, vagy még azzal sem lehetett kijönni, amíg a vizsgálati idő nem telt le.

A fegyveres örökön meglátszott a menekültek megítélése, akik a lekicsinylő *kelet európai* szót szívesen használták. Nem igazán tudták megérteni, miképpen hagyhatja el valaki a hazáját és indul el a bizonytalan nagyvilágba. Egy olyan ország lakói, mint Ausztria, soha nem fogják ezt megérteni. Hazájuk nem szenvedett idegen elnyomástól hosszú időn keresztül és nem tudják mi az, amikor saját hazájában, idegen nemzet rabszolgája lesz valakiből.

Amikor találkozott a többi magyar menekülttel, hosszasan elbeszélgettek a menekülés körülményeiről és arról, hogy ki-miért kényszerült hazája elhagyására. Voltak közöttük olyanok, akik már régóta lakói a lágernek, mert olyan országot jelöltek meg letelepedésük helyéül, amely ország ritkán és korlátozott számban fogad be *kelet európai* menekülteket.

Nagyon vegyes összetételű személyekből álltak a láger lakói. Legtöbben politikai menekültek, akik az üldözés elől menekültek. Voltak azonban olyanok is, akik köztörvényes bűnözőként szabadultak ki a forradalom napjaiban és igyekeztek minél előbb elhagyni az országot, mielőtt még ismét lakat alá kerülnének. Ezekről vigyázni kellett a láger becsületes lakóinak, mert értékeiktől

megszabadították őket, az eszközökben sem válogatva.

Miután Miklós megkapta az egyszerű fekhelyét, elrendezkedett rajta, ami nem volt nehéz, hiszen alig volt valami holmija. Ezután a levélíráshoz fogott, amelyben szerencsés érkezéséről kellett értesítenie a falujában maradt hozzátartozóit. Elsősorban édesanyját és mennyasszonyát, aki megígérte; *örökké várni fog rá.*

Még otthon megbeszélték ezt a gyors levélírást, amelyről előre tudták, cenzúramentesen nem fogják megkapni. Ezek után bocsánatkéréssel kezdte el a levélírását, nehogy az új társadalmi rend urai bűnrészességgel vádolják kedves hozzátartozóit, mely szerint tudtak a disszidálási szándékáról.

„Kedves édesanyám, kedves Erzsikém!

Először is bocsássatok meg, hogy minden búcsúszó nélkül, titokban hagytalak el Titeket! Nem akartam tudatni Veletek távozásom, nehogy bajba kerüljeteek miattam. Nem szívesen hagytam ott a falumat és benne Titeket, de Béla munkatársam elhurcolása arra késztetett, hagyjam el az országot. Természetesen, csak arra a rövid időre, míg bebizonyosodik az ártatlanságom, a népi demokratikus társadalmi rend megdöntésében való részvételben.

Kívánom, hogy levelem a legjobb egészségben találjon Titeket! Én jól vagyok és szerencsésen megérkeztem. Egy Osztrák lágerben várok arra, hogy

*legyen egy befogadó ország, amelynek lakója lehetek
-a jövőben, addig, míg otthon rendbe jönnek a dolgok.*

*Drága Erzsikém várjál rám, mert nem tarthat
sokáig a távollétem, hiszen a láger magyar lakói
hallgatják a Szabad Európa és az Amerika hangja
rádió műsorait, amelyekből egyértelműen kitűnik:
nem hagyják magára a magyart, segítenek neki a
szovjettámadókkal szembeni harcban.*

Most nem írok többet, de hamarosan újra írok.

*Csókolok mindenkit, különösen Téged, Drága
mennyasszonyom.*

Az alábbi címre írhattok.

Címem: K. Miklós. Ausztria. XY láger. 5-ös blokk.

1957. február 10.

Írjatok!”

Március vége felé járt már az idő. Az Alpok felől hűvösebb szelek fújtak még, de az egyre hosszabbodó nappal, a tavasz közeledtéről tanúskodott. Hiszen a tavaszi szél végképpen elolvasztotta a hidegtől utolsó hófoltjait, amelyek a láger némely zegzugos szegleteiben eddig még elkerülhették a tavaszi olvadást. Két hónapja már annak, hogy Miklós lakója lett e lágernek. Ez a két hónap örökkévalóságnak tűnt a számára, azzal a vágyakozással, ami hazája felé egyre jobban vonzotta. Ahogy teltek a napok, hetek, egymás után, úgy lett egyre reménytelenebb a visszatérése.

Valójában nem akart ő egy országban sem menedékjogot kapni. Csupán az időt húzta, amikor

olyan országot jelölt meg kérésében, amiről tudta, hogy nagyon ritkán fogad be kelet európai menekülteket. Itt akart ő maradni Ausztriában. Minél közelebb hazájához, bízva abban, elérkezik a pillanat, amikor úgy hazarepülhet ő is, mint az elhurcolt postagalamb, amikor lehetősége kínálkozik a visszarepülésre.

Hányszor, de hányszor hallgatták a nyugati rádióadásokat, amelyek a magyarnép megsegítéséről sugározták műsoraikat, ezekkel a szavakkal:

—*Ne csüggedjeteK magyar testvérek! Harcaitokban veleteK leszünk, csak még egy kicsit tartsatok ki a leigázótoKkal szemben vívott szabadságharcotoKban.*

—Igen kitartani, de meddig? —mondogatták keserűen egymás között, mert nem hittek már az uszítók szavainak hitelességében. Nehéz annak az egérnek *kitartani*, amelyiknek már csak a farka látszik ki a macska szájából.

Az országban sok helyen a romok halmaza jelezte, hogy kemény diktatúra nem kímél semmit és senkit, ha érdekeinek megvédéséről van szó. Sok hazafi került a börtönök mélyére azért, mert azt akarta, legyen az ország független, ahol igazi demokráciában dönti el, hogy kiknek a vezetésével akarja építeni az országot.

Tavaszi napsugarak kicsalták a kora tavaszi virágokat a láger szélvédett füves részein, amelytől a komor épületekkel épített tábor, kisé barátságosabbá változott.

A tarka virágok között sárga kikerics volt a legszebb. Ez emlékeztette őt az otthoni tájakra, a hónapokkal előbb otthagytott családjára és mennyasszonyára, akiktől még két hónap multával sem jött válaszevél levelére. Jól tudta mindezerl nem őket kell hibáztatnia. Az elküldött levelét komoly cenzúra várta, ahol ebben az időben, üldözési hadjárat indult a népi demokrácia ellen lázadó „ellenforradalmárok” ellen. Az olyanok ellen, mint ő, akinek elege volt az ígergetésekből, melyek többnyire így hangzottak:

„A dolgozó népé minden, ami ebben az országban megteremtődik! De majd csak akkor, ha az ötéves terv felépül. Ha majd a szocializmus felépül!” És még egy csomó hangzatos ígeret, egyre több „ha” szócskával fűszerezve, amely teljes kilátástalanságba helyezte azt, hogy az igazi dolgozó nép a bőséghkosarához valaha is hozzáférhessen.

Végre elérkezett a nap, amikor a várva-várt levél megérkezett szeretteitől. Április első napjaiban járt már az idő ekkor. Lázas izgalommal bontotta ki a borítékot, amelyen mennyasszonya kézírását ismerte meg. Miután kibontotta, két ívpapírt húzott ki belőle, és minden válogatás nélkül olvasni kezdte azt, amelyik először a kezébe került.

Drága szerelmem, Miklós!

Az a két hónap, ami eltelt a hirtelen távozásod óta, egy örökkévalóságnak tűnik. Nem hittem volna, hogy ennyire fogsz hiányozni. Csak most tudom igazán, mióta nem vagy, hogy sokkal jobban

szeretlek, mint azt valaha gondoltam. Most, amikor vadvirágok nyílnak mindenfelé a réteken, a Felső part csodálatos színekbe öltözött. A kaptárkö felőli sarkában, ahol annyi szép órát töltöttünk el együtt, kizöldellt a pázsit, közte sok-sok tarka virág bontotta szirmait, és a csipkebokrok bimbóban várják a teljes kinyílásukat. A falut határoló dombok fehérbe öltöztek a sok-sok virágzó cseresznyefától.

A Felső part üde pázsitján legelészik a kecskenyáj, birkanyáj, a gulya, a tehéncsorda. A tehéncsorda előtt legelésző vezértehén nyakában a kolomp, olyan mélabúsan szól, mintha az is Téged siratna. Hát akkor én hogyan siratnálak, amikor minden éjjel csak rólad álmodom. Az éjjel azt álmodtam, hogy a Felső part pázsitján, egymás mellett ülve, néztük a völgyben hosszan elnyúló falunkat, majd az öledbe hajtottam fejemet és úgy ábrándoztam a jövőnkéről. Aztán jött egy nagy fekete felhő, az Eged hegy felől, hatalmas szélvihar kíséretében, ami téged felkapott és vitt, vitt messzire, a fekete felhővel együtt.

„Itthon jól van minden, csak azt sajnálom, hogy még mindig nem találkozhatunk”. (ezek a szavak előre megbeszélt tartalommal bírnak, amelyek ezt jelentik: még nem alkalmas a politikai helyzet a visszatérésre) Remélem, hamarosan eljön ennek az ideje.

Addig is sokszor csókol Téged szerető mennyasszonyod, aki, ha kell, élete végéig várni fog Rád.

Szomolya. 1957. április. 8.

Írjál minél előbb!

Miután könnyes szemmel elolvasta kedvese levelét, amely elsőnek került kezébe, a másik levelet kezdte olvasni, amelyen édesanyja kézírását ismerte meg. Betűről-betűre elolvasta a remegő kezével írt sorokat, amelyek még több könnyet csaltak ki, az előbbi levélből még mindig könnyes szemeibe. A levél végén olvashatta az aggódó édesanya sorait:

„Remélem nem fog semmi baj érni abban az idegen országban. Sokat imádkozok érted, hogy minél előbb hazatérhess. Nagyon vigyázz magadra! Csókol szerető anyád.

*

Enyhe májusi szelek fújtak már a láger kizöldült bokrai és fái között, mikor a lágerparancsnokság hívatta Miklóst:

—Magának ritka szerencséje van! Teljesülhet a kívánsága, ugyanis Kanada ismét fogad *kelet európai* menekülteket.

Miklós egy pillanatra megdöbbszent a hír hallatán, amelyre kitörő lelkesedéssel illett volna reagálnia. Arcán azonban úgy tűnt, mintha a kétségbeesés tükröződne, ezért döbbszent nézett az „*örömhír*” közlőjére. Agyában kavargó gondolatok között leginkább az a tudat keserítette, hogy eljött az ideje annak, amikor nagyon távol kerülhet hazájától.

Nem vigasztalhatja magát efféle ámitásokkal; *olyan közel vagyok, ha kell, gyalog hazamehetek.*

Legszívesebben ezt mondta volna:

—*Köszönöm, de én olyan messze nem megyek hazámtól!*

Ennek hallatán vajon mit mondanának neki, a sorsának jövőbeni irányítói?

Talán ezt mondanák:

—*Hiszen ön ezt az országot nevezte meg! Ezért várt a lágerben hónapokat! Ezért adtunk magának helyet a kivárás idejére és most, amikor végre fogadja Kanada, mint Kelet európai menekültet, akkor Önnek félre áll a szája! Nincsen mit tennünk, mint visszaküldenünk oda, ahonnan érkezett. Azt azonban tudnia kell, hogy magára az internálótábor, vagy jobb esetben, a börtön mélyén töltött évek várnak!*

Börtönt és internálótábort semmiképpen sem akart, ezért az ajánlat pillanatnyi döbbenete után, így válaszolt:

—*Köszönöm az itt eltöltött időt. Csupán annyit kérdezek, mikor kell útra kelnem Kanadába?*

—*A jövő hét valamelyik napján, feltesszük egy olaszországi hajóra, amely átviszi magát az amerikai kontinensre. Pontosabb időpontot most még nem tudunk mondani, mert nem tudjuk lesz e hely azon a hajón. Addig legyen türelemmel, hamarosan eljön ennek az ideje.* —nyugtatta Miklóst a láger, ilyen ügyekkel foglalkozó alkalmazottja, mintha ő türelmetlenül várná már az amerikai kontinensre való utazást. Pedig szívesen elvárt volna még néhány

hónapot, azonban a realitás azt diktálta neki, -utazzon minél előbb Kanadába.

Hiszen az csak álom, hogy elhagyott hazájában, a közeljövőben, lehet olyan állapot, amikor ő nem kerülhet lakat alá, a hazaérkezése pillanatában. Nem akart börtönbe kerülni. Nem beszélve arról, ha internálótáborba kerül, még az élete sem lesz biztonságban, mert ott az emberi élet az, amire legkisebb a garancia.

Mindenképpen élni akart, hiszen fiatal, egészséges ember, aki előtt még egy ragyogó élet állhat. Csak ennek a feltételeit kell türelemmel kívánnia. Akinek szép, fiatal mennyasszonya ígérte: *várni fogok rád, ha kell évekig!*

Most, miután már sejtette továbbutazásának idejét, még inkább azok jutottak eszébe, akiktől egyre távolabb sodorja őt ez a kegyetlen, kiszámíthatatlan, *nagybetűs élet*.

Csak a levél volt az egyetlen, amivel a kapcsolatot tarthatta velük. Ezért most elővett egy ívpapírt és tollával a lelkében felgyülemlett érzéseit, próbálta az egyre szaporodó sorokba beleönteni, amelyet egyetlen levélként egy borítékban küldhetett haza:

Kedves édesanyám! Kedves Erzsikém!

Először is jó egészséget kívánok mindenkinek, olyat, amilyen hála Istennek nekem van. Itt nagyon kellemes az idő. Az akácfák elhullajtották virágaikat, és úgy gondolom, otthon a cseresznyefák beérlelték gyümölcseiket. Közelednek a meleg nyári napok,

amelyek már nem érnek itt engemet, a láger kerítései között.

Most közölték velem, hogy a jövő héten tovább utaztatnak az amerikai kontinensre—Kanadába. Emiatt ne csüggedjete, hiszen én sem csüggedek. Tudom nagyon jól, hogy otthon rendeződik majd a helyzet, és én hazautazhatok egy olyan országba, amelyben az ilyeneket, mint én, nem tekintik majd bűnösnek. Itt a lágerben gyakran hallgatunk rádiót, amelynek híradásai feljogosítanak erre a reménykedésre. Ezekből a híradásokból egyértelműen kiderül: a fejlett Nyugat, nem hagyja magára a magyarnépet, mielőbb segítenek az idegen túlerővel szemben vívott harcában.

Nagyon szeretlek benneteket, még akkor is, ha ezután már jóval távolabb leszek tőletek. Kedves Erzsikém, csak az vigasztal, hogy Te vársz rám addig, amíg vissza nem térek hozzád. Tudom, eljőhet számodra egy olyan pillanat, amikor reménytelennek látod a visszatérésemet. De Te ne csüggedj, mert eljön ennek az ideje. Ebben bízom én és kell bíznod Neked is. Nem lehet a Sors olyan igazságtalan, hogy kettőnk életét örökre szétválassza, hiszen ezt Te sem és én sem érdemeltük.

Amikor megérkezem Kanadába, azonnal írok az új helyemről, ahová a továbbiakban várom kedves soraitokat.

Addig is csókol és ölel benneteket, szerető szívvel a ti Miklósoatok. Ausztria. XY láger. 1957. Június. 8.

*

Az a nap, amikor elindult vele Olaszországból a hajó Kanadába, sokkal előbb érkezett, mintahogyan képzelte. Talán azért, mert nem várta ezt a napot, amelyen hazájától még távolabbra kerül. Ez azonban nem *kívánságműsor* volt számára, amely ez idő szerint gyakran volt műsoron a *Szabad Európa* és az *Amerika hangja* rádióadók hullámain. Az elválásra kényszerülő családtagok üzentek egymásnak és a „szív küldi—szívnek” nevezett műsorban küldték kedves dalaikat üdvözlésképpen. Sokszor lehetett hallani ezt a vágyakozást és a honvágyaikat legjobban kifejező slágert:

*„Oly távol messze van hazám,
Csak még, még egyszer láthatnám.
Az égbolt, felhő, vénhold, szellő,
Mind Rólad mondd mesét csupán.*

*Holdfényes májusok, muskátlis ablakok,
Hozzátok száll minden álmom.
Ott, ahol él anyám, ott van az én hazám,
Ott lennék boldog csupán.*

*Ha sorsom jó, vagy rossz nekem,
Itt minden, minden idegen.*

*Más föld, más ég, más táj, más nép.
Ó, bárcsak otthon lehetnék...”*

Ausztriából vonattal utaztak Olaszországba, ahonnan majdnem kétheti hajózással érték el Kanada partjait és ott Halifax kikötőjében partra szálltak.

Az óceánon hajózva érezte csak igazán távolinak hazáját, melyet Ausztriában még oly közelinek tudhatott, hogy gyalogosan hazaindulhatott volna, ha erre az otthoni politikai helyzet lehetőséget ad. Ez a lehetőség azonban úgy látszott, hosszú időre nem válik valósággá. Akkor érezte igazán a szörnyű távolságot, amikor a hajóról, az Atlanti óceán hatalmas víztükrét láthatta maga mögött.

Csak tovább fokozódott a távolság, hiszen a hosszú hajóút után, több napos szárazföldi vonatozás következett Kanada másik partvidékére, a hatalmas Csendes óceánig, egészen Vancouver városáig.

A Csendes óceán vize, a Vancouver sziget melletti *Juan de Puca* és a *Charlotte királyné szorosokon* keresztül éri el a város partjait és csipkézi annak parti szegélyét. Ez *Vancouver beltengere, a Strait of Georgia*. Ez a város lesz a jövőben tartósan az új otthona.

Elbűvölte az a táj, amelyet a vonat ablakából megtekinthetett. A hatalmas hegyek magasabb csúcsainak némelyikét ekkor még hófedte. A hófedte csúcsok káprázatosan csillogtak a júniusi

napsütésben, míg otthon, a nyári melegben, régóta-zöldszínebe öltözött a természet. A csúcsok alatt, hatalmas fenyőerdők zöldelltek, ameddig csak a szem ellátott. Ez a gyönyörű, de idegen táj lesz ezután a hazája.

Most azonban ezt még nem tudhatta. Úgy gondolta, mindez csupán átmeneti állapot számára, mert hazájában hamarosan alkalmassá válik a politikai helyzet visszatérésére. Ez az oly sokszor visszatérő, alaptalan reménykedés erőt adott az új helyen kezdődő életéhez, amelyre nagy szüksége volt. Hiszen egy idegen országban, ismeretlen emberekkel kellett együtt élnie, kiknek még a nyelvét sem ismerte.

Menedékjogot kérve, nemcsak ő érkezett a *rangon aluli Kelet Európából*. Hazájukat illegálisan elhagyó más nemzetek fiait, többen jöttek most ebbe az országba, egy szebb és jobb élet reményében.

Közte és a többi menekült között annyi volt a különbség, hogy azokat még békén hagyta a honvágy. Látszott rajtuk, nem bírnak betelni a látvánnyal, amit ez a csodálatosan szép ország nyújt számukra. A végeláthatatlan, napfénytől csillogó óceán, hósapkával fedett hatalmas hegyek, ezernyi tündöklő tavak varázsolták el az ideérkező idegent, aki egy szebb élet reményében érkezett Halifax kikötőjéből, a több napos vonatozás után, Kanada nyugati partvidékére.

A hajóról kiszállva Halifaxban, külön folyosón történt az érkeztetésük. Az úgynevezett *fejlődő*

országok színes lakóinak, és a kelet európai -menekülteknek fenntartott külön folyosón áthaladva, vizsgálták papírjaikat.

Talán ezzel is figyelmeztetve őket arra, hogy az emberi fajon belül, kevésbé rangos emberek, más nemzetek állampolgáraihoz képest. Természetesen ezt nem lehet csak egyszer tudtára adni a menekülőnek, nehogy valamiképpen erről elfeledkezzen, mert ellenkező esetben az a gondolat ver fejében gyökeret, *hogy ő egyenrangú ember más emberi lénnel, aki ebben az országban él.*

Amikor valakiről eldöntötték, a nyugati világban menekült státust kap, sokszor már a helyét is tudták, ahová elhelyezik. Az, hogy autószerelő, és egyúttal földműveléshez szintén értő ember, az elhelyezését nagymértékben befolyásolta. Vancouverhez közeli farmon várta őt egy család, ahol az erős fizikumú Miklóst, sok munka várta. A háromtagú család, apa, anya, és egy lány végezte eddig a farm minden munkáját. Igaz, sokszor vettek igénybe alkalmi munkaerőt, amikor a szezonális mezőgazdasági munkák menete ezt megkívánta.

Az apa neve John, az anyáé Elizabeth, az egyetlen lányuké pedig Mary. John már túl volt a 65 évén, de egészségének köszönhetően, a munkavégzését ez nem csorbította. Igaz, minden gépesítve volt a farmon, ami megkönnyítette a munkálatokat. Elizabeth szintén betöltötte már a 60 évét, és férjéhez hasonlóan, jó egészségének örvendhetett. Mary betöltötte már a 37-ik évet, aki

szépnek nem volt mondható. Már öreglánynak -számított ezekkel az évekkel a háta mögött.

Kutató szemekkel nézték a megérkező Kelet európai disszidenst, aki a továbbiakban, a farmon végzendő munkákban, remélhetőleg, a segítségükre lesz. Bár igaz, bizalmatlanok voltak vele szemben és bárkivel szemben azok lettek volna.

Egyáltalán nem volt közömbös számukra, a jövőben kivel kényszerülnek egy közösségben élni. Még különösebb szemekkel vizsgálgatta őt Mary, akinek első látásra megtetszett a kellemes megjelenésű Miklós, akit 23 évével nemcsak a munkavégzésre látta alkalmasnak. Talán máris a reménytelen álmait kezdte el szövögetni, az elkövetkező időket illetően.

A bizalmatlanság érthető a befogadó család részéről, hiszen nem ismerték a befogadott személyt, aki talán bűnöző is lehet. A menekültáradattal sokan érkeztek olyanok, akik a forradalom viharában szabadultak ki a börtönükből, ahová köztörvényes bűnözőként kerültek valaha.

Az együttélésben ezért az első időszak volt legbizalmatlanabb, mindaddig, amíg valamennyire megismerik egymást. Ebben az első időszakban, nagyon kellett bizonyítania becsületességét és munkához való szorgalmát. Nehéz volt egymással értekezni, hiszen ő nem beszélt angolul, mintahogyan befogadói sem beszéltek magyarul. Egy intenzív angol nyelvtanfolyamra írtatták be. Ezen a nyelvtanfolyamon hasonló sorsú fiatalemberekkel ismerkedett meg, akik szintén disszidensként léptek

Kanada területére. Közülük B. Laci volt az, akivel már a tanfolyam elején szimpatikusnak találták egymást. Ez a fiatalember, valójában nem politikai bűnei miatt hagyta el hazáját. Csak most, a forradalom környéki zűr-zavarban, nyílt lehetősége a hazája határának illegális átlépésére.

A szocialista tábor országaiból csak kevesen utazhattak Nyugatra, ahol fenn állt annak veszélye, miszerint olyan ideológiával fertőződhet meg a kiutazó, amely a szocializmus építését akadályozza.

Azt hogy nem politikai menekült, csak Miklós tudta, és másnak nem dicsekedett el vele. Neki nem volt más célja, mint az, hogy gazdagabb legyen, mint hazájában, ahol nagyon kevés pénzt keresett a villanszerelő szakmájával. Amennyiben ez a kanadai befogadó szervek tudomására jut, akkor kitoloncolják az ország területéről, ahová csak politikai üldözötteket fogadták, a kelet európai térségből.

B. Laci nem ragaszkodott szakmájához, ezért bármilyen munkára hajlandóságot mutatott, csak sok pénzt lehessen vele keresni. Gondolt az idegen légióra és minden más zsoldos katonai szolgálatra, ahol a pénz szagát szimatolta. A tanfolyam végzése alatt többször így próbálta rábeszélni Miklóst:

—Jobb lenne pajtás, ha velem tartaná. A zsoldos katonai szolgálatban vannak a jó pénzek, nem a munkában. Ilyen stramm gyerekek, mint te, ott van a helye, mellettem. Ezért arra kérlek, tartsál velem és nem bánod meg. Egy-két évet elszolgálunk

valahol a légióban, és miután megszedjük magunkat, lelépünk.

—Köszönöm barátom, amiért rám gondoltál, de én nem akarok máshová menni, csak vissza a szülőhazámba, *amikor a politikai helyzet erre alkalmassá válik*. Nekem ott mennyasszonyom van, aki nagyon vár engem. Innen még könnyebben hazajuthatok, de egy katonai alakulattól nem könnyű megválni, mert könnyen dezertörnek kiáltanak ki.

—Csak nem gondolod komolyan, hogy az oroszok azért mentek be hazánk területére, mert máris ki akarnak onnan vonulni?

—Nem tehetnek mást, mert a fejlett Nyugat nem hagyja magára a magyart. A *Szabad Európa* és az *Amerika hangja* rádiók hullámain keresztül segítséget ígérnek a magyarnép szabadságharchoz.— ismételte már annyiszor és makacsul ragaszkodott Miklós a bizonytalan kimenetelű elképzeléséhez.

—Pajtás! Ezeket az ígéreteket nem kell komolyan venni. Ezek csak üres fecsegések, melyek soha nem lesznek valóra váltva.

—Én bízik bennük! —jelentette ki Miklós, mire barátjának arcán fanyar mosoly jelent meg. Ő tudja miért.

—Mindenesetre, cseréljünk címet, hátha valamikor megváltozik a véleményed ezekről a dolgokról. —mondta a tanfolyamtársa, majd címet cseréltek. A tanfolyam már a végéhez közeledett, miután már csak egymás megkeresésével tudnak találkozni.

*

Amikor már bizonyossá vált az új lakhelye, levelet írt, az elhagyott hazájába, ahová ezután még később érkezett meg a postára adott levele, mint Ausztriából. Nem annyira a távolság volt a későbbi kézbesítés oka, hanem a volt hazájában egyre jobban eluralkodó kemény cenzúra volt mindennek az oka.

„Minden levél, ami az „imperialista Nyugatról” érkezik, komoly veszélyt jelent a szocializmusát építő Magyarországra”. Ezt vallotta a forradalom leverése utáni politikai vezetés, amely az országot irányította.

E cenzúrától félve, óvatosan fogalmazták meg mondanivalójukat a levelezők, akiknek egy bátrabb fogalmazás, szabadságukat veszélyeztette. Miklósnak pedig, a szocialista társadalmat bíráló kritikája, az otthon maradottak életét keserítette volna meg, ezért erre külön figyelmet fordított.

Leghelyesebben azt tette, ha semleges dolgokról írt levelében, amelyben nem írt nyugati jólétről. Sőt, jobban tette, ha mindenféle rossz életről írt, mely szerint Kanadában teljesen kizsákmányolják a dolgozó embert. Az ilyen leveleket aztán felhasználta a politikai vezetés, lobogtatva és hangoztatva lakosság előtt:

„—Lám, Nyugaton kizsákmányolják a dolgozó népet, ezért jobban teszitek, ha túrtök, amíg a szocializmus felépül. Mert, ha az felépül, elérkezik

számotokra a Kánaán, ahol a bőségkosarából
-mindenki markolhat igénye szerint! „

Mindezek ismeretében fogalmazta meg a
hazaküldött levelét:

Kedves édesanyám! Kedves Erzsikém!

*Kívánom, hogy levelem jó egészségben találjon
Titeket!*

Én jól vagyok, csak Ti hiányoztok nagyon. Egy kanadai család farmjára kerültem, ahol mindenféle mezőgazdasági munkát végzek, de az autószerelői tudásomnak is hasznát veszem, mert legtöbb munkát géppel kell végezni. Én azonban otthon szeretnék már dolgozni, de félek, erre egyhamar nem kerülhet sor, mivel én nem mehetek haza.

Itt, Vancouver környékén nagyon szép a táj. Sokan azt mondják, ez Kanada legszebb helye. 1792-ben George Vancouver találta meg ezt az öblöt, amely mellett később Vancouver település felépült és nevét a felfedezőjéről kapta. A Parti hegység lábánál, a Fraser torkolatának szigetein terül el a város, ahol a Csendes óceán meleg áramlatai nem igazán engedik, hogy télen igazi fagy legyen.

A hatalmas Csendes óceánnal összekötött Parti öböl vize morajlik a városhoz közel. A folyton háborgó hullámai óriási fenyőörököket dobálnak ki a partra, amelyeket valaha a Parti hegység erdeiből vágtak ki. A Parti hegység majdnem párhuzamos a kontinensen

végig nyúló Sziklás hegységgel. Ezek erdeiben -évszázados fenyők magasodnak az Ég felé.

Némely, partra kidobott fenyőfarönknek, még tíz ember sem érné körül a derekát, annyira megvastagodott az évszázados növekedése alatt. A Parti hegység és a Sziklás hegység némely csúcsán még nyáron is fehérlik a hó. Azonban annak lejtőin, még ingben sem lehet fázni, még a vastag hótakaró ellenére sem, mert a tűző napsugarak visszaverődnek a havas lejtőkről. A sok park füve, újév táján még majdnem olyan üde zöld, mint nyáron. Némely rózsakert virágaiban gyönyörködhetünk, miközben a belvárostól húszpercnyire síelhetünk a Grouse Mountain lejtőin. A várostól délre található Vancouver beltengere, a Strait of Georgia, amely védi a várost a nyílt óceán hullámaintól.

A leírtakból gondolhatjátok, hogy ez a város nagyon szép.

Ám hiába szép minden, nekem mégis az otthoni táj tetszik, mert Ti ott élték és nekem itt minden és mindenki idegen. Pedig John bácsi, felesége Elizabeth asszony és lányuk, Mary, nagyon jók hozzám.

De bármilyen jók hozzám és bármilyen gyönyörű a Parti hegység és a Sziklás hegység, nekem mégis a mi hegyeink, dombjaink, rétjeink jutnak az eszembe.

Álmaimban az ottani tájakon járok, és mindig azokat látom. Oda fűznek kedves emlékeim, amelyekben Te vagy jelen örökkön, kedves Erzsikém. Remélem, nem sokára eljön az idő, amikor otthon lehetek boldog, Veletek. Most pedig Édesanyám

*magának küldöm a következő nótát, amely
-mostanában legközelebb áll a hazavágyakozó
szívemhez:*

„Harangoznak a mi kis falunkban.

Harangoznak a mi kis falunkban,
Édesanyám menjen a templomba.

Mondjon imát, a jó Istent kérje,
Hogy a fiát semmi baj ne érje,
Ha elment a messze-messze földre.

Arra kérem édes jó anyámat:
Viselje majd gondját a babámnak.

Nyíljon virág árva ablakában,
Visszatértem szeretettel várja,
Ha üt majd a boldogság órája.”

Írjatok, minél előbb!

Vancouver. Xy ker. 3278. BC.

1957. június.

*

Féléve elmúlt már annak, hogy a menekülő Miklós elhagyta faluját és szeretett hazáját. El kellett hagynia, mert a forradalomban való aktív részvételét állapította meg, az idegen erő segítségével hatalomra helyezett kormány.

Hányszor bánta már a vörös csillag kivágását. Azonban akkor nem tudott parancsolni, a fennálló társadalommal szemben érzett gyűlöletének. Hiszen apját vesztette el, aki igazi józan életű emberként, csak a családjának élt. Aki féltette a nehéz munkával megszerzett kis vagyonkáját, amit a termelőségvetkezetek elől próbált menekíteni, amikor az egri vásárba hajtotta őket.

Ha az erőszakos termelőségvetkezeti beszervezéstől nem kellett volna félnie, nem adja el őket, szekerét az egri vásárban és még ma is élne.

Az apja halála miatt lett a népi demokratikus társadalom ellensége, és vett részt a forradalomban. Nem sejthette, hogy tettével saját sírját ássa meg, mert el kell menekülnie, hátrahagyva mindent, ami eddigi életének értelmét jelentette.

Távolléte óta, nagyon sok ember került börtönbe az elhagyott hazájában. Kegyetlen megtorlások időszakát követte. A disszidálása óta csak erősödött az 56-os forradalmárok üldözése, bebörtönzése és internálása a határon túlra. Ez utóbbtól féltek leginkább a beidézettek, akik tudták, onnan nincsen visszaút. A beidezés, maga a halál.

Bárkit bezártak, akire a forradalomban való legkisebb részvételt rá tudták bizonyítani. Sokszor még bizonyítani sem kellett. Elég volt az, ha valaki haragosára rámutatott és ezt mondja:

—*Ez az ember szidta a népi demokráciát, és a vörös zászlót égette!*

Ez a helyzet csak egyre rosszabb lett az idő múlásával, amikor bebizonyosodott, hogy az idegen

tülerő végképpen megvetette lábát az országban. Az idegen hatalmat kiszolgálók egyre bátrabbnak érezték magukat a bosszúállásban.

Ekkorára mindenki előtt világossá vált: *Nem lesz Nyugati segítség, az uszítók magára hagyták a magyarnépet.*

Lassan közelített az idő a forradalom évfordulójához. Az idő múlásával, egyre kisebb lett a remény arra, hogy a disszidens, és hozzá hasonlók hazatérhessenek elhagyott hazájukba. Nemcsak az eltávozott fiú, hanem az édesanya, egyre inkább elvesztette minden reményét. Könnyes szemmel olvasgatta a tengerentúlról érkezett levelet, amelyből most olvashatta, kedves fiának egyre fokozódó honvágyát. A fia utáni aggodás egészségét ásta alá, amely miatt lassan már csak árnyéka lett a korábbi énjének.

Erzsike könnyezett, amint Miklós anyjával—Rozi nénivel közösen olvasgatták a messziről érkezett levelet. Ebben a pillanatban nem tudta ki a szerencsétlenebb. Az-e, aki itt hagyta őket, aki folytonosan szenved a mardosó honvágytól, vagy az itthon maradottak, akik már jobban ismerik az országban uralkodó állapotokat, ezért jól tudják, semmi jóra nem számíthatnak.

Jól tudták, a jelen politikai helyzet, egyre kevésbé teszi lehetővé az eltévelygő fiú hazatérését, kedvező változásra nem számíthatnak. Pedig már közel egy év telt el a szeretett fiú távozása óta. Egy év, amely egy örökkévalóságnak tűnt a reménytelen várakozásban.

Erzsi, tanácstalanul szemlélte az országban folyó eseményeket, amelyek arról tanúskodtak; *Miklós visszatérése most bizonytalanabb, mint eddig bármikor.*

A szép, egészséges lányra szemet vetettek a legények, akik ugyan nem tetszettek neki annyira, mint vőlegénye. Ám megfogható valóság lehetett számára bármelyikük, hiszen azok a közelében éltek. Miklós meg lassan-lassan kezdett egyre szürkülő emlékképpé válni, amely a gyorsan múló időben, egyre csak halványodott. Még magának sem merte bevallani, hogy ezt a várakozást már nem bírja sokáig. A vőlegényének tett ígétét el fogja felejteni. Pedig még most is fülében csengett a fiúnak tett ígérete:

„—Miklós, soha ne feledj el, mert én soha nem feledlek el téged! Ha akarod, életem végéig várok rád!”

Amikor erre gondolt, újra könny szökött szemébe. Talán, mert sajnálta a távolra került vőlegényét. Vagy önmagát sajnálta, amiért a korábban adott ígérete most akadályozza őt egy másik kapcsolat kialakításában. Már is szégyellni kezdte, amikor az ígért szavait látta félre dobni, gyengülő akarateréje miatt. Hogy ezt lelkében jóvátegye, levélírásba kezdett:

Kedves Miklós!

Lassan már egy éve annak, hogy elmentél. A Deber akácosában ismét lehulltak a szivárvány

miden színében pompázó falevelek. A fák csupasz ágaira az Eged hegy felől fújó, hűvös szelek hópihéket hoznak. Mindezek, az elmúlt télre emlékeztetnek, amikor el kellett búcsúznunk egymástól.

Akkor még nem gondoltam, milyen hosszú lehet egy év, amely az utánad való vágyakozással telik el. Most már tudom, és egyre nehezebben bírom elviselni távolléted, amely számomra már túlságosan hosszúnak bizonyul.

„Itthon jól van minden, csak azt sajnálom, hogy még mindig nem találkozhatunk”. {ez a megbeszélte jelmondat }

Gyakran járok ki a felső partra, a Deberbe, Nagy völgy tetőre, Gyűrtetőre, azokra a helyekre, amelyeket oly sokszor megkerestünk, amikor még itthon voltál. Ilyenkor nagyon elszomorodok, mert újra fájni kezd távolléted, aminek nem tudhatom, mikor lesz vége.

Ha tudnám biztosra az időpontot, amikor végre találkozhatunk, könnyebben viselném hiányodat. Azonban az a tudat, hogy Te esetleg később sem jössz haza, nagyon elkeserít. Mert azt be kell látnod, nehéz olyat szeretni, olyanra várni, aki talán sohasem lehet már az enyém. Engedd meg, hogy a következő dallal fejezzem be a levélírástomat:

„Messze mentél, nagyon messze.

Messze mentél, nagyon messze, talán sose látlak.
Félek, hogy már vége lesz a szép szerelmes nyárnak.

Féltelek a szélről, égő napsugártól,
Féltem a Te szerelmedet az elhervadáástól.

- Azt mondják, hogy nem jössz vissza hiába is várlak,
A szerelmed és a hűség nem egy úton járnak.
Ég a lelkem érted, szemem ki van sírva,
Szegény szívem a szenvedést nem sokáig bírja.”

Írjál minél előbb! Írj bármiről, csak írj!
A Te szerető és vágyakozó Erzsikéd.
Szomolya. 1957 novemberében.

Miután befejezte a levélírását, egy külön borítékba tette, azért, mert most nem akarta Miklós anyjával egy borítékban elküldeni, amelyből kitűnhet Rozi néni előtt; *várakozásának is van határa.*

Pedig ez már régen nem volt titok a leendő anyósa előtt. Láttá, és már hallott róla, miszerint Erzszi türelme végképpen elfogyott. Tudott arról, amint a legények settenkednek leendő menyé körül, kinek egyre inkább nincsen ellenére az udvarolgatás.

Egy ideig bosszankodott ugyan, azonban ő sem kívánhatta igazán, hogy a reménytelen várakozás miatt vénlány maradjon, a falu egyik legszebb lánya. Be kellett látnia, *Miklós gyors visszatérése bizonytalanabb, mint a Gyep cseresznyésében a jövő évi termés.* Az emiatt felgyülemlett keserűségét, kárpótolta Mariska lányának és D. Gábornak közelgő házassága, amelyet a tavaszra halasztották. Mindezt azért, mert még mindig bíztak Miklós visszatérésében és ekkor mind a két lagzit, egyszerre tartanák.

A józan ítélőképesség azonban azt diktálta, -tovább már végképpen nem szabad várni lányának lagzijával. A tavasz eljöttével, az esküvőnek végképpen eljött az ideje. Már csak azért is, mert ha D. Gábornak elfogy a türelme, akkor még ebből a lagziból sem lesz semmi.

A fia levelét miután elolvasta, a válaszlevél írásához fogott. Nem tudta miképpen kezdjen hozzá. Ha az igazat írja, elkeseríti a honvágy gyötörte fiát. Ha nem az igazat, akkor félrevezeti, becsapja. Nem tudta mi lenne a jobb. A Miklós által írt verssorokra gondolt:

*„Viselje gondját a babámnak.
Nyíljon virág árva ablakába,
Visszatértem szeretettel várja”.*

Nem akarta elkeseríteni távol szakadt fiát, akit a honvágy már úgyis eléggé elkeserít. Jobbnak látta elhallgatni a legények legyeskedését mennyasszonya körül.

Miután megírta levelét, feladta postára, így most Miklós két levél érkezését várhatta.

*

A tél elején szokásos szelek hozták a hűvösebb levegőt Alaszka felől. A Csendes óceán közelsége nyáron sem engedte, hogy elviselhetetlenül meleg legyen ezen a környéken, most pedig az igazi hideg betörését gátolta.

Alaszka felől induló hideg levegőt megszelídítette az óceáni áramlat, mire Vancouver környékét elérte. A város közeli farmon alig volt már munka a határban. Nem takarta ugyan hó a földeket, mégis nyugovóra tért a természet. Az őszi szántások már a tavaszt várták, amely még jóval odébb volt, hiszen még csak november vége felé járt az idő.

A mezőgazdasági munkavégzés azonban ilyenkor sem szünetel. A farmon, a különböző állatok sokaságának ellátása, nem kis munkát igényel. Lassan eltelt egy éve már annak, hogy Miklós ezt a munkát becsülettel és szeretettel végezte. Nem csoda, ha szerette ezt a munkát, hiszen gyerekkorától kezdve falun élte életét. Otthon ezt a munkát végezte szabadidejében, az autószerelő munkája mellett. Csak otthon nem voltak korszerű gépek, amelyek ilyen mértékben könnyítették volna munkavégzését, mint itt.

Téli időben, az állatok gondozása mellett, a mezőgazdasági gépek karbantartására került a sor. Az autószerelő szakmája nagy segítségére volt ebben a munkában. Ahogyan teltek a napok, hónapok, egyre jobban megszerették a *kelet európai*

disszidenst, akinek becsületességéhez nem fért semmi kétség. Titkos álmokat szövögettek vele kapcsolatban. Éppen ezért olyan családtagként bántak vele, mint kivel komolyabb terveik vannak a jövőt illetően. Az igaz, hogy a Mary lány tizennégy évvel idősebb nála, ráadásul nem a legszebb lány a 37 éves lányok között sem, hiszen ő már ennyi éves.

A menekült fiú viszont semmit sem akart, csak megbújni a világnak ebben a félreeső sarkában addig, amíg szabaddá válik az út, a szeretteihez való visszatérésre.

Észrevette a farmer lány közeledését, azonban összehasonlítva őt Erzsivel, mindig alul maradt az összemérése során. Az eltelt időnek köszönhetően, viszonylag jól beszélt már az angol nyelvet. Amikor elbeszélgettek, soha sem mutatta neki, *nem kedveli őt, mint ahogyan azt sem, hogy kedveli.*

John és Elizabeth—a szülők—nem titkolt örömmel figyelték ilyenkor őket és bizakodtak. Lányuknak végre kerül valaki, ha nem is szereti szerelemmel, de társa lehet egy életen át. Mert egy szülőnek nem lehet nagyobb bánata annál, mint gyermeke boldogtalanságát és magányát látni örök időkre.

Még azt sem bánták, ha ez a valaki, egy *kelet európai disszidens*, akinek annyira nincs semmije a testén kívül, mint az óceán partján lubickoló hálnak, amely a hullámok között, sikamlós testével, ide-oda cikázik. Nem kellett ide más a testén kívül, hiszen minden más megvolt a gazdaságukban. Talán a *disszidens* nincstelensége adta nekik ezt a

bizakodást, a reményt, miszerint egyszer eljön az idő, amikor a frigy létrejöhet.

Miklós azonban továbbra is hazai tájakról álmodozott, ahol Erzsivel köti össze sorsát örök időkre, csak jöjjön végre el az alkalom a hazatérésére. Amikor most a távoli hazájából levél érkezett kedvesétől, sugárzott az arca a boldogságtól. Mary mindig szomorúan szemlélte ilyenkor Miko (így szólították őt, mivel könnyebb volt a fiú nevét kimondani.) boldogságtól sugárzó arcát. Irigykedve gondolt arra az óceánon túli lányra, aki birtokolta ennek a derék, szép legénynek szívét, akiért most olyan hirtelen elpirult:

—Tőle kaptad a levelet? —kérdezte olyan szomorúan, hogy Miklós sajnálni kezdte, ezért csendesen válaszolt, nehogy dicsekvésnek tűnjenek szavai:

—Tőle és anyámtól!

Ezután megmutatta anyja levelét Marynek, de az Erzsiét nem adta oda, mire a lány, könnyölgőre fogta szavát:

—*Kérlek, azt is add ide, had nézzem meg milyen az írása!*

Miklós egy pillanatra tétovázott, végül átnyújtotta ezzel a gondolattal, —*Mary úgysem tudja elolvasni.* Ebben nem tévedett. Miután az megnézte a távol élő, nálánál szerencsésebb lány kézírását, nem titkolt irigységgel az arcán, visszanyújtotta Miklósnak, és magára hagyta az érkező levelekkel együtt.

A disszidensnek nem okozott örömet -mennnyasszonya levelének elolvasása, amelyből megtudhatta; *Erzsit elveszítheti*. Márpedig ez ellen nem tud tenni semmit. Ezért nem hibáztathatja őt, hiszen a visszatérése olyan bizonytalan, mint a szovjet csapatok kivonulása hazája területéről.

Ha azt kívánná, bizonytalan ideig várjon rá, nagyon igazságtalan lenne. Nem maradhat csupán azért vénlány, mert az adott szavát még ezen az áron is be akarja tartani. A széplány olyan, mint a kinyílt virág, amit akkor kell leszakajtani, amikor a legszebb. Márpedig Erzsi most van szépségének teljében, és a hosszú, reménytelen várakozás után úgy elhervadhat, mint az akácvirág a Deber erdő akácosában.

Görcsösen szorongatta levelét, amelyből semmi jót nem olvashatott az elkövetkező időket illetően. Mindezért azokat hibáztatta, akik miatt bizonytalan időre távoznia kellett szeretett hazájából és imádott falujából.

A kezében tartott levél sorai között kutatva, ismét azokon a verssorokon akadott meg a szeme, amelyekből szeretett mennnyasszonya elkészítését vélte kiolvasni:

*„Azt mondják, hogy nem jössz vissza hiába is várlak,
A szerelmed és a hűség nem egy úton járnak.
Ég a lelkem érted, szemem ki van sírva,
Szegény szívem a szenvedést nem sokáig bírja.”*

Összehajtogatta a szerelme és anyja által írt leveleket, majd a zsebébe csúsztatta.

A Csendes óceán folyton párás levegője fölött, már lassacskán elköszönni készült a Nap, amelynek vöröses korongja az óceán vizében oltja el lángoló tűzét. Ám előtte még egyszer bearanyozza azt a tájat, amelyen nem sokára a sötétség foglalja el a helyét.

Hátrafordulva, a Parti hegység irányába, a magas csúcsokon nem volt még sötét, azonban azok lábainál a leszálló este, már összeolvadt a párásodó levegővel.

Már indult befelé a lakásba, amikor Mary hangja törte meg, az esti szürkületben az egyre jobban eluralkodó csendet:

—Miko! Miko! Gyere vacsorázni!

Az otthoni szomorú hírek olvasása után, jól esett ezeket a hívó szavakat hallani, talán azért, mert tudta, szeretettel várják a lakásban. Különösen jó érzéssel töltötte el ez a gondolat akkor, amikor a világ minden tájára széjjelszóródó disszidenstársaira gondolt. Azokra, akiknek nem jutott ilyen családias otthon az új hazájukban. A világ távoli tájain, mint *megbélyegzett kelet európai disszidensek*, teljes kilátástalanságban, remények nélkül élnek.

Ekkor érezte, kerülhetett volna hasonló helyzetbe, ha ez a család nem fogadja be, az Észak amerikai kontinensre. Itt olyan helyen él biztonságban, ahol van ideje kivárni egy-két évet, de talán *többet* is. Amikor a „*többet*” szó villant akaratlanul agyába, megriadt egy pillanatra:

—Nem lehet hozzám ilyen szörnyen kegyetlen a Sors! Engemet várnak haza, én azt a tájat szeretem, még ha ez táj szebb is, mint az én hazám! —fakadt ki keserűen és talán már megbánta, hogy ezt a tájat szebbnek ítélte gondolatában a hazai tájnál. Ez a gondolat foglalkoztatta volna még tovább, amikor a lány újabb sürgető szavait hallotta ismételten:

—Gyere Miko, mert kihűl az étel!

Amikor belépett a lakásba, John barátságos hangján szólt hozzá:

—Haladtál e traktor javításával fiam?

Ő még a hazai tájakon járt gondolataival, amikor ezeket a szavakat hallotta, ezért nehezebben jöttek a válasz szavai, de John ezért nem sértődött meg. Részben azért, mert tudta, hogy a kérdezett nem beszéli még jól az angol nyelvet, ezért keresnie kell a megfelelő szavakat. Részben azért, mert tudta, hogy most olvasta el az otthonról küldött levelet, ami után máskor is legtöbbször ábrándozik, és talán éppen a régi hazájában járnak a gondolatai.

—Bocsásson meg John bácsi, { egy hónapja annak, hogy kérte Miklóst, ne urazza őt, hanem szólítsa John bácsinak }de egy kicsit elkalandoztak gondolataim. Ami a traktor javítását illeti, jól haladtam a szereléssel. Holnap már csak a hengerfejsavarokat kell meghúznom és elkészültem vele.

—Ne siess fiam! Messze van még a tavasz.

—Jobban szeretem, ha minél előbb befejezem, nehogy széjjelszerelt állapotában belepje a hó.

—Bizony, ilyen tájban már könnyen előfordul, hogy havat hoz a szél Alaszka felől, de azért errefelé

nem gyakori jelenség az ilyesmi. —hagyta helyben a fiú igyekvését John, majd az asztal mellé invitálta:

—Gyere fiam, üljél le Mary mellé és vacsorázzunk meg, hiszen megéhezhetnél az ebéd óta.

Azt, hogy a vénlány mellé üljön, mondani sem kellett volna, hiszen egy ideje ez volt a kialakult ülésrend az asztalnál. Talán az a természetes, ha John ül Elizabeth asszony mellé, és ő pedig a lányuk mellé. A szülők, óvatlan pillanatokban a fiatalokra figyeltek és ilyenkor szövögették álmaikat, amelyek lányuk álmaihoz nagyon közel jártak.

Tudták, ezek az álmok akkor állhatnak közel a megvalósuláshoz, ha a menekült fiúnak megszakad minden kapcsolata az elhagyott hazájával, főleg az otthonhagyott kedvesével. Volt idejük megfigyelni az érzelmi hullámvásárait, melyet többnyire a régi otthonából érkező levelek befolyásolásának tudtak be.

A megérzésük nagyon közel járt az igazsághoz. Minden levél felkavarta a *disszidenst*, akiben ilyenkor mindig felerősödött a honvágy. Tehetetlen dühében nem tudott mást tenni, mint szidta az *Amerika hangja* és a *Szabad Európa* rádió sugárzásait, amelyeknek rövidhullámú adásain hallott hírek, itt is utolérték. Az adásokban elhangzott ígérek még akkor sem szűntek meg, amikor már nyilvánvaló vált; *a Nyugat ígéretei csak üres, uszító szavak maradnak és soha nem fognak segíteni a magyarnép függetlenségi harcában.*

Ő azonban mégis szerencsésnek érezhette magát, amiért egy olyan családhoz sikerült kerülnie, ahol emberként bánnak vele. Talán ennek megvolt az oka. Valószínűleg jól ismerték ezt a közmondást: *Dobbal nem lehet verebet fogni!*

A tartalmát mindenképpen, még ha ezt másképpen fogalmazták is az itt élő emberek. Szeretettel azonban igen.

Vacsora után beszélgetett még egy ideig velük. Gyarapította az angolnyelvtudását, amire bőven rászorult, hiszen nehéz volt helyes kiejtéssel formálni az idegen szavakat. Miután megunta a beszédet, álomra hajtotta fejét. Álmai a nyugati partról átrepülték az amerikai kontinenst, az óceánt, azért, hogy a magasban szárnyalva, szép és boldogító álmokkal gazdagítsák. Minez, akkor is csak álom maradt.

*

Az idő gyorsan szárnyalt. Maga mögött hagyta a napokat, hónapokat, bizony az éveket. Többször hullajtották el virágaikat, a falut határoló dombokon a cseresznyefák, mint ahogyan a faluval szomszédos erdőkben, az akácfákról a virágok újra és újra lehervadtak. Hiába teltek a napok, a hónapok, évek, Erzszi nem számíthatott vőlegényének érkezésére. A jelen politikai helyzetben, teljesen reménytelennek

tűnt. Nemhogy a „bűnösöknek” megbocsátottak volna, hanem az eddig ártatlannak mondott embereket börtönöztek be. Tombolt a terror.

Miklós visszatérésének ideje egyre inkább távolodott, és egyre inkább halványodott az a korábbi, mélyen érzett szerelem, amely a vőlegénye iránti szereleméből ez időre még megmaradt.

Nem kell őt ezért mindjárt bűnösnek kikiáltani. Nem lehet várni örök időig! Mintahogyan a virágnyílásának megvan az ideje, úgy meg van a szerelemnek. Bizonytalan szerelemre sem lehet örökké várni. A széplánynak sorsa az, hogy szerelme házasságban teljesüljön be. Akinek hasonlóan reménytelen várakozással teltek el már évei, nem ítél el senkit, mert tudja, reménytelenül várni rosszabb, mint a halál. Aki az ilyen szenvedő ember közelében él, ő maga hasonlóképpen szenved. Látni azt, mint hervad el a természet legszebb teremtménye, a várakozás kegyetlen éveiben. Ez legalább olyan szenvedés.

Hányszor, de hányszor gondolt a fiúnak adott szavára: „—Miklós, soha ne feledj el, mert én soha nem feledlek el téged! Ha akarod, életem végéig várok rád!”

Az adott szó most kezdett semmivé válni. Megszürkült, mint emlékezetében vőlegénye arcvonása, amelynek fényét, hosszú hónapok, majd évek mindennapjai, fénytelenül csiszoltak. Ahogyan feledte az első szerelmét, úgy kezdte megszeretni M. Gyurit. Ez a legény, már egy idő óta, gyakran fordult meg házuk környékén, de ő először nem sokra

méltatta. Komolyan hitte, hogy jegyesének -visszatérésére alkalmassá válik az ország politikai helyzete, de az édesanya másképpen látta:

—*Drága kislányom! Ha két szék van előtted, midig arra ülj, amelyik erősebben áll a lábán. Miklós székének hiába volt erősebb a lába, bizony az idők folyamán tönkrement. A hosszú idő legalább annyira tönkreteszi ennek a bizonyos széknek a lábát, mint a szű. Márpedig a szüette székre nem ül a komolygondolkodású lány, ha jóra ülhet. Ezzel az M. Gyurival igazán meg lehetsz elégedve, mert derék, talpraesett legény. Komoly ember, jó családapa válik belőle. Tudom, nem olyan szemrevaló legény, mint az a másik, akinek már az arcára se nagyon emlékszem.*

—*De édesanyám! Az igaz szerelem nem olyan, mint egy pár cipő, ami ha nem tetszik, levetem és húzok helyette másikat.*

—Ne hasonlítsd te a szerelmedet cipőhöz, mert a cipőd kéznél van, ezért azt felhúzhatod. A te igaz szerelmedet még nagyon sokáig kell nélkülöznöd. Addig mindenképpen, amíg a szovjet csapatok nem mennek ki az országunkból. Azok meg jól érzik itt magukat, ha már némely becsstelen, hazaáruló magyar behívta őket, a forradalmat leverni.

Látod kislányom, a szerelmednek a Mariska húga, sem várja már meg, hogy a bátyja hazajöjjön Kanadából, mert már a lagzi napját kitűzték. Pedig valamikor úgy tervezték, hogy a te lagzitokkal egyszerre lesz megtartva az ő esküvőjük. Nem bíznak már abban, hogy valamikor Miklós visszatérjen. Ha ők nem bíznak benne, akkor ugyan te miért bízol?

Amikor Erzsike ezeket a szavakat hallotta, -nem mondott semmit, csak mélyen hallgatott. Talán e szavakra tudatosult igazán benne, akit szeret, akire vár, az egy mesebeli herceg. Egy olyan, számára már nem létező személy, akiről némely fellegekben járó lány, reménytelenül álmodozik, mert mégsem jön elérte, azon a bizonyos fehérlován.

Nem akart ezekhez a lányokhoz hasonlóan járni ezért egy idő után úgy megtört, mint a Kánya patak keményre fagyott jege megtörik tavasszal, mikor enyhet adó meleget hozza a déli szél falujára.

Más szemmel kezdte már nézni M. Gyurit, aki észrevette ezt a kellemes változást személye irányában. A fiú érezte, másképpen fogadja közeledését, mint eddig tette. Nagyon jól tudta, hogy a lány korábbi elutasító viselkedése, K. Miklós visszatértében való reménykedésének volt köszönhető.

Tudta, ez a távollét igen tartósnak ígérkezik, hiszen az uralkodó politikai helyzetben, nem mer hazajönni Kanadából. Ezt kell kihasználnia addig, amíg valami csoda folytán, a szovjet csapatok mégiscsak elhagyják az országot. Erre a csodára sokan vártak, de a múltó évek bebizonyították, ennek még hosszú évekig nem lesz semmilyen realitása, hiszen az *Amerika hangja*, *Szabad Európa* rádió adásaiban sem ígértek már semmiféle segítséget a magyarnépnek, az idegen hatalom ellenében vívott szabadságharcához.

Az, hogy eddig nem kedvelte M. Gyurit, a -kivülálló számára érthetetlennek tűnt, hiszen derék legény volt ő, akár K. Miklós és ráadásul gazdagabb nála. *Akkor hát miért nem őt választotta?* Vetődött fel akaratlanul a kérdés azokban, akik a női szívek rejtelmes titkairól keveset tudnak. Ezek az emberek más személyek szerelmének megértésében, szintén tanácstalanul álltak, miután gyakorta mondtak ilyesmiket egymásnak:

—Nézd! Teljesen lüke ez az XY lány! Az a csúnya legény tetszik neki, nem pedig ez a szép derék, barna hajú legény, aki erősebb a bivalynál és a jég hátán képes megél a szorgalmával.

Ezek az emberek nem tudhatták, némely lánynak, nemcsak a külső fontos, hanem ami belül van, fontosabb minden másnál. Nagyon hasznos dolog, ha a szerelmesek ezt a belső értéket időben felismerik, és e szerint tudnak időben választani. Ha már a házasság menetében jönnek rá, *a szép külső nem takar semmilyen értéket*, már bánkódhatnak miatta.

S. Erzsi még időben felismerte K. Miklósban ezt a belső értéket, a külső, látható értéke mellett, azért akarta választani őt egy egész életre. Az már nem az ő hibája, ha most mégis ott tartott, több éves szerelmeskedés után, mást kellett választania.

M. Gyuri gyanakvóan nézett a meghódított, szépséges szerelmének szemei közé és úgy kérdezte:

—Mondd nekem édes Erzsikém, szeretsz te engem annyira, ha K. Miklós holnap hazatérne, akkor is engemet választanál?

S. Erzsí sokkal okosabb lány volt annál, miszerint ilyen ravasz kérdésre ne tudta volna a megfelelő választ. *Semmi sem biztosabb annál, hogy az ő szerelme nem holnap, de még holnapután sem jöhet haza Kanadából.* A politikai helyzet egyáltalán nem úgy alakult, mely alkalmas lenne visszatérésére. Anyjának van igaza, amikor arra biztatta őt, felejtse el *régi* szerelmét.

Az, hogy *régi*, többféleképpen igaznak bizonyult. Először azért, mert évekig udvarolt neki, mielőtt el kellett hagyni faluját, hazáját. Másodsorban azért bizonyult igaznak, mert régen elment már falujából, így valóban régen elmúlt, azaz idő, amikor neki még udvarolgatott, és ezért valóban szerelmének nevezhette őt. Lassan már az arcvonásaira sem emlékezne, ha titokban nem nézegetné azt a fényképet, amely kettőjükéről készült abban a *régi*, szerelmes, felejthetetlen időkben, amely idők visszatérésére már semmilyen reménye nem lehet.

Gyuri sűrgetően nézett Erzsikére, aki egy pillanatra elmélázott a kapott kérdés hallatán. Ő ezt a sűrgetést észrevette, és ezért nem késlekedhetett tovább válaszával:

—Ilyet még csak kérdezned sem szabad! A világ legtermészetesebb dolga, hogy...hogy { *ekkor egy nagyot tüsszentett és miután befejezte, folytatta a választ* } téged választanálak. Látod, még rá is tüsszentettem. —bizonygatta szavainak hitelességét.

Gyuri, mesterkéltnek érezte a lány tüsszentését, ezért kissé gyanakvóan nézte, mint aki

egyfajta időhúzást fedezett volna fel a lány-tüsszögésében.

—Ha azt mondanám: *három hónap múlva tartsuk meg az esküvőnket, beleegyeznél?*

—Ősszel szokták az esküvőket tartani és nem nyáron!

—Nincsen arra semmilyen törvény, hogy nyáron nem tartható meg az esküvő!

—Nincsen, de őszre hízik meg a malac az ólban, ősszel forr ki a bor a pincében. Meg aztán, akkor van idejük a vendégeknek, hogy a lagziba eljöjjenek. Nyáron mindenkinek sok dolga van, ezért az ősz a legalkalmasabb. Persze, ha te akarod, én azt sem bánom, ha még a nyáron megtartjuk az esküvőnket. —nyugtatta meg beleegyezésével a gyanakvó udvarlóját.

Erre a készséges válaszra megnyugodott a Gyuri legény, ki nehezen akarta elhinni, hogy az Erzszi lány valóban képes kezét adni egy életre. A lány által adott őszi időpontban megnyugodva mondta:

—Talán neked van igazad. Legtöbbször ősszel szokták az esküvőjüket megtartani. Miután ezt mondta, megcsókolta a lány hamvas arcát, amely még a csók nélkül is gyönyörű volt, a csók után meg, úgy kivirult, mint a Kaptárrét, amikor a sok pipacsvirág kibontja szirmait.

A csók utáni elpirulását jólesett látni a szerelmes legénynek, amiből láthatta, mégiscsak szereti őt. Hiszen szavakkal lehet füllenteni, azonban az arcának hirtelen kipirulását, senki sem tudja

befolyásolni kénye-kedve szerint. Amikor erre gondolt, nem tudhatta, hogy az előtte álló lánynak most a régi csókok jutottak eszébe.

*

Több esztendő telt el már azóta, hogy Miklós életét mentve, búcsút mondott családjának, szerelmének, falujának és hazájának. Az eltelt évek alatt, úgy itthon, mint a távoli Kanadában, még mindig reménykedtek abban, hogy ez a távollét csak átmeneti állapot.

Az eltelt évek azonban bebizonyították; *az ország lakossága túlnyomó többségének akarata kevés a rendszerváltáshoz.* Az a kevés, aki nem akarta a változást, idegenhatalom behívásával megakadályozta a többség akaratának érvényesítését. Nem számított nekik, ha ezzel elárulták hazájukat, és honfitársaik kerülnek börtönökbe, internáló táborokba, csak az ő hatalmuk, jólétük biztosítva legyen a jövőben úgy, mint a múltban.

Az eltelt esztendők alatt mindenki előtt világossá vált; *hosszú évekig nincsen remény arra, hogy a szovjet csapatok elhagyják az ország területét.* Ha pedig nem hagyják el, akkor nem lesz semmilyen rendszerváltozás.

Miklós hiába várt reménytelenül. A -disszidálása után családját sem hagyták békén. Minden áron rájuk akarták bizonyítani; *tudtak a fiuk disszidálási szándékáról*. Nagyon sokszor jelentek meg a bőrkabátba bújtatott nyomozók, akik szerették volna bűnrészességgel vádolni az itthon maradottakat. Ezért kért Miklós bocsánatot távozásáért az első levelében, azt a látszatot keltve, mintha az otthonhagyottak, semmit sem tudnának távozási szándékáról. Ezt ők még a távozása előtt megbeszélték, és mint később kiderült, nagyon helyesen tették.

Azokban az időkben, amikor nem jelentkezett a beidézett időpontra, egy óra multán már lakásán keresték. Ezekben az órákban lépte át az Osztrák-Magyar államhatárt. A keresztkérdések özönét zúdították anyjára, hűgára, annak udvarlójára és szerelmére.

Kitartásuknak köszönhetően, végül nem történt semmi bajuk, mert el tudták hitetni a nyomozószervekkel, hogy ők egyáltalán nem tudtak távozási szándékáról. Ezután már látszólagosan nem törődtek velük, azonban a levelek soha nem érkeztek meg a címzett helyre anélkül, hogy a felbontás nyomai ne látszottak volna.

Ez a felbontás megtörtént, ha ment a levél Kanadába, és akkor is, ha érkezett onnan. A zaklatás és fiának távolléte, megviselte Rozi asszony egészségi állapotát. A korábbi ősz hajszála már teljesen kifehéredtek, korához képest sokkal idősebbnek mutatva őt. Lányának esküvőjét szerette

volna minél későbbre halasztani, miközben hitte azt, hogy végül a Sors mégiscsak engedi fiának hazatértét.

D. Gábor, a vőnek való, a Mariska lányának vőlegénye, már nem akart várni tovább. Nem hitt a menekülő fiú visszatérésében, ezért így szólt leendő anyósához:

—Kedves Rozi néném! Nem kívánhatja azt, hogy én és Mariska lánya addig várjunk, amíg Miklós nem jön haza, abból a távoli Kanadából.

De, ha most visszajönne, megtalálná e még a régi menyasszonyát, akinek az utóbbi időben M. Gyuri igen komolyan udvarol?

Nem hiszem, hogy erről maga nem tud. S. Erzsinek már régen megingott a szerelme a Miklós fiával kapcsolatban. Ezért nem lehet őt még csak hibáztatni sem, hiszen olyan legényt sokáig nem lehet szeretni, aki már évek óta távol él. De ezt magának észre kellett vennie.

Az utóbbi időben, alig látom Erzsit erre a portára benyitni. Ezért kérem magát, ábrándjait tegye félre, és a valóságos állapotot nézze, amikor a közös lagzi megtartásáról szövögeti a régóta dédelgetett álmait. Mert azt tudnia kell, hogy ezek az elképzelések közelebb állnak a megvalósíthatatlan álmokhoz, mint a valósághoz.

Rozi asszonynak, D. Gábor leendő anyósának, nem sok ellenvetése lehetett leendő vejének őszinte kirohanása ellen. Gábornak nem volt más szándéka, mint lelombozni a jövőbeni anyósának minden reális alapot, nélkülöző ábrándjait a közösen megtartott

lagzit illetően. Hiszen láthatta, hogy az ország-politikai állapotában egyelőre nem lehet semmilyen változás, amíg a szovjet csapatok, úgymond; *vigyázzák a magyar dolgozónép „szabadságát”*.

Látnia kellett, az Erzsí lányra többen szemet vetettek, különösen M. Gyuri, aki az utóbbi időben úgy rátelepedett, mint a méhecske a nektározó virágsziromra.

Először nem tetszett ugyan neki, hogy a legény úgy körül dongja, mint méhecske a virágot, azonban egy idő eltelte után, már nem volt ellenére. Erzsike talán megelégette a bizonytalan várakozást. Kevesellette a levélben megvallott szerelmeket, amelyeknek tintaillata, már túlságosan kevésnek bizonyult szerelmes szívének. S, ha mindezért őt valaki bűnösnek mondja, akkor nagy baj van az ítélőképességével. Talán azért, mert soha nem volt a szerelmes lányhoz hasonló helyzetben.

Rozi asszony, a leendő vejének kirohanása után, egy pillanatig szótlán maradt. Talán addig az ideig, amíg bevallotta önmaga előtt, hogy D. Gábor szájából hallottakkal régóta tisztában van.

Csak nem merte magának ezt így bevallani; ez *bizony a szintiszta valóság*. Örökkön-örökké, valami képtelen csodára várt, amely az ő ábrándjait valósítja meg, és nem azt a megmásíthatatlan, rideg valóságot, ami tőle függetlenül irányítja az emberi sorsokat. Így természetesen fiának sorsát, kinek talán már a születése pillanatában megírták az életforgatókönyvét, ami ellen tenni, reménytelen próbálkozás.

Miután Rozi asszony fejében letisztult a -vejenek szánt mondanivalója, ekképpen szólt hozzá:

—Kedves Gábor! Nehogy azt gondold, én a végtelenségig szeretném kitolni az esküvőtök napját. Azonban azt meg kell értened, nincsen annyi jövedelmünk, hogy külön állítsunk lagzit Miklósnak, és külön Mariskának. Ezért vártam én a fiam visszatérésére. Ám azt el kell ismernem, nem úgy alakul a politikai helyzet, hogy a közeljövőben hazatérhessen. Jól tudom, S. Erzsi már nem képes megvárni fiam hazatértét. Ezért őt nem hibáztathatom, hiszen a fiamra való várakozással, könnyen vénlány maradna. Ezt senkitől sem kívánhatja az ember, még akkor sem, ha ezzel elveszít egy jó mennynek való lányt, olyat, mint ő.

Rozi asszony most először ismerte el; *fiának hazatérésében már ő maga sem bízik*. Ezért jelent meg most egy könnycsepp a szeme sarkában, amelynek kitörlését igyekezett volna észrevétlenné tenni a leendő veje előtt, azonban nem sikerült. Ezt, nagyon szégyellte Gábor előtt, de a megértő vőlegény vigasztalni kezdte az elérzékenyülő, beteges asszonyt, akinek most, mégiscsak a távolra került fia miatt hullottak könnyei:

—Ne sírjon Rozi néném! Isten megsegíti! Meglátja, eljön még az idő, amikor Miklós hazajöhet abból a távoli Kanadából, ahonnan a levél olyan sokára érkezik meg. Akkor majd meglehet tartani az ő lagziját is. Legfeljebb Erzsi helyett, más lesz a mennyasszony.

Rozi asszony könnyeinek, ezekre a vigasztaló szavakra, el kellett volna apadnia, azonban nemhogy elapadtak, hanem még bőségesebben folytak barázdált arcáról a földre. Arról az arcról, amelyre oly sok próbát mért a Sors keze. Talán még a másokét is az ő vállára helyezte. Ő tudja csak mit érzett most. Talán a férje elvesztése utáni szűkösebb idők jutottak eszébe, amikor családfenntartó nélkül maradt a család, és így nagyobb terhet téve a vállaira.

Talán az előtte felnövekvő fia, akit egyik pillanatról a másikra, elveszített a szeszélyes Sors akaratából.

Hogy a sok-sok bánata, mikor duzzadt széles, nagy folyammá, azt csak ő tudná megmondani, vagy talán ő sem. Az évek folyamán egyre csak szaporodott és miután nagy teherré növekedett, aláásta sérülékeny egészségét. Nem volt már ereje, sem kedve, senkivel vitába szállani, a vélt, vagy valós igazáért. Hagyta a dolgok folyását kényűkre-kedvűkre sodródni az árral, melynek folyása. Ezért engedékenyen, megadóan szólt most a leendő vejéhez:

—Gábor fiam! Nem kívánom, hogy az esküvőtökkel fiamra várjatok! Belátom, ennek nem sok értelme lenne. Tegyétek a lagzitok előkészítését úgy, ahogy nektek legjobban megfelel. —mondta és egy levél írásához fogott, amelyben a messze került fiának mindent, de mindent megír Mariska húgának lagzijáról, a várakozását feladó mennyasszonyáról.

Mindenről őszintén, még akkor is, ha ez egy anya - tollából túlságosan szomorúnak tűnik:

Kedves Miklós fiam!

Kívánom, hogy levelem a legjobb egészségben találjon. Mi, megvagyunk valahogy. Én bizony már nagyon érzem az öregedés jeleit. Máskor olyan könnyen írtam neked, mert nem esett terhemre.

Mostanában nehezen fogok már a levél írásához. Reszkető kezem írását lassan el sem tudod olvasni. Mégis írnom kell, hogy az itthoni állapotokról tudjál valamit.

Mariska és Gábor nem tudnak tovább várni a hazatérésekre, ezért úgy döntöttek, még ennek az ősznek novemberében megtartják esküvőjüket. Alig van már egy hónap odáig. Pedig, valamikor volt egy szép álmom, miszerint Mariskának és neked, egy napon, egy költség mellett, tartsuk meg lagzitokat. Sajnos, téged a Sors messzire sodort és nem tudhatjuk, mikor jön el az a nap, amikor vissza tudsz térni elhagyott hazádba, faludba, szerető csaláodhoz.

Nem tudom Erzsi ír e még neked levelet, mert a házunkat egy idő óta elkerüli. Azt hallani, a legények nagyon legyeskednek körülötte. Különösen M. Gyuri az, aki gyakrabban jár hozzá udvarolni, és a táncmulatságba gyakran befizet érte. Nem szívesen írok erről, de én vagyok az édesanyád, ezért

kötelességem figyelmedet felhívni; nem számíthatsz a -továbbiakban a jegyesed szerelmére.

Sokat betegeskedem mostanában, és ilyenkor mindig ez jut eszembe; de jó lenne egyszer még találkozoznunk az életben. Olyan régen volt már, amikor elhagytál bennünket, hogy semmire sem vágyunk jobban Mariska húgoddal, mint a veled való találkozásra.

A falunkban folyik a termelőszövetkezet szervezése, és azt mondják, így sokkal többet tudunk majd termelni, aminek következtében hamarabb felépítjük a szocializmust. Azt tudnod kell, hogy országunkban most ezt építenek. Ha ez felépül, nagyon boldog élet vár majd az emberekre. —ezt mondják.

A szovjet katonák, akik ideiglenesen állomásoznak hazánkban, vigyáznak arra, hogy a szocializmus építésénél minden rendben legyen. Mi már nem bánnánk, ha minél előbb felépülne, mert szeretnénk annál jobban élni, mint ahogyan most élünk. Szeretném megérni egy szebb, jobb életet, hiszen a rosszból nekem eddig nagyon kijutott. Más különösebb újságot nem tudok írni, ha teheted, írdál mindenről, írdál arról milyen a sorsod ott a messzi idegenben, jók e hozzád az emberek. Írdál mindenről, minden érdekel.

Csókol szerető anyád, aki téged mindig hazavár.

*

Alig egy hónap volt már csak hátra a novemberi lagziig, amelynek előkészítéséhez tennivaló bőségesen akadt. Más esetekben, mindig több időt szántak az előkészületekre, azonban a Miklósra való várakozás miatt, most nem így történt.

A családban, a rokonságban utolsó időkig megvolt a remény a disszidens fiú visszatérésére. Most még senki sem akarta elhinni, hogy a politikai helyzet, ezt a későbbiekben sem teszi lehetővé. Hiszen a nyugatról jövő biztatások reménykedésüknek kellő alapot adtak. Nagyon kevesen voltak olyanok, akik nem hittek a nyugati fegyveres, vagy diplomáciai beavatkozásban. Ezek a kevesek hiába intették a buzgóbb forradalmárokat óvatosságra, azokban az időkben, nem hittek nekik. Pedig nem egyszer ilyen szavakkal csitították a forradalom győzelmében rendületlenül bizakodó polgártársaikat:

—*Polgártársak! Nem szabad hinni Nyugatnak addig, amíg konkrét lépéseket nem tesz a magyarnép megsegítésére! Könnyen lehet, csak uszítás az egész, és nincsen más céljuk, mint az országunkat*

lerombolva látni. A lerombolt, leszegényedett ország-hitelek felvételére szorul, amit ők nagyon szívesen adnak komoly kamatok fejében. Ekkor szegényedik el országunk olyan mértékben, hogy talán soha nem fog még egyszer a talpára állni. Talán ez az ő céljuk!

Senki nem gondolhatja komolyan, hogy ez a maroknyi magyar—árulókkal sorai között—a hatalmas Szovjetunió támadását képes lesz kivédeni.

A fenti jóslatok, sajnos beigazolódtak. Lerombolt ország, elszegényedett nép, ez jellemezte a levert 1956-os magyar forradalomutáni állapotot az országban. Jöhettek a nyugati hitelek, amelyek a rabló vezetők kezelte lyukas zsákokban, sorra eltűntek.

Ilyen szegénység mellett nem lehetett semmiféle nagy lagzi előkészítéséről beszélni. Legfeljebb egy szűkebb körű ünnepség, polgári esküvővel. Talán még egy rövid és titokban megrendezett egyházi szertartással, mert az egyházi esküvő, a szocializmus építését egyesek szerint gátolta. A klerikális reakció a szocializmus építésének legfőbb ellensége.

Mindezek mellett sem lehetett azt kijelenteni, hogy a jövőbeni házasesetük, a szegényesen megrendezett lagzi mellett, boldogtalan lesz. A szerelem az, ami fontos, a többi minden csak mellékes, elhanyagolható körülmény, amely az igazi szerelmet nem tudja tönkretenni.

Ami az ő szerelmüket illeti, abból nem volt hiány. Mariska és Gábor évekig tartó szerelme, a Miklóstra való várakozással együtt, kiállta az idők próbáját. Azonban tovább halogatni az esküvőjüket,

Miklós miatt, teljesen értelmetlennek tűnt. Ezért -döntöttek a közeli, őszi esküvő mellett, amelynek ideje most elérkezett.

A november eleji napsugár kegyes volt a lagzijukat tartó fiatal házaspárhoz. Más években gyakran előfordult, hogy az északi szél hóval telt fellegeket sodort a falu völgyére, az Eged hegy irányából. Nem egyszer történt meg az, amikor ilyen tájban a hófúvások miatt nehezen járhatóvá vált a köves út, vagy a földutak, amelyek a falut összekötötték a szomszédos településekkel és azokon túli nagyvilággal.

Nem hívtak sok vendéget, hiszen szegénységükben erre nem volt elegendő pénzük. Az esküvő szertartására mégis sokan eljöttek hívatlanul, mint kíváncsi nézelődők. Olyanok, akik kíváncsiak volta arra, miképpen mutatnak együtt a fiatal házasok az esküvői ruháikban. Szakértő szemmel nézték, illenek-e egymáshoz Mariska és Gábor. Találgatták, vajon kitartanak-e egymás mellett az élet nehéz, rögös útján. Mindez ilyenkor még csak az eljövendő idők sejtelmes titka lehet, és az ilyen találgatásokra a jövő adja meg a választát.

—*De szép pár!* —hangos szavak kíséretében ámuldozott a hívatlan vendégek közül egy asszony, aki talán az elillant fiatalságát látta most lejátszódni, a szeme előtti fiatal párban.

Rozi néninek jólesett ezeket a dicsérő szavakat hallani, éppen ezért egy halvány mosoly suhant át a kemény évek barázdálta arcán, melynek általában

szomorúság volt a jellemző vonása. Nem tartott sokáig ez a parányi mosoly sem, mivel máris a régi idők, a távolra került fia jutott eszébe. Azok az idők, amikor még fiának, lányának közösen megtartott esküvőjét tervezgették, de a nagy rendező, a kegyetlen Sors, ezt másképpen akarta. Hiába halogatta a Mariska lányának esküvője napját, be kellett látnia; *Miklós hazatérésére nem lehet tovább várni*. Idő kellett annak, amikor végre megbékélt a Miklós nélküli esküvő gondolatával.

Amikor eljött a lagzi estéje, hiába kevés vendéget hívtak, mégis sokan eljöttek. Hiszen egy falu lakóinak akkor is ünnep a helyben megtartott lagzi, ha nem hivatalos vendégként vannak jelen. Ünnep, ha csak az utcára nézelődni, vagy táncolni jönnek el, a fűvőszenekear által játszott zenére.

November elején már jóval korábban jön az alkony. A bealkonyodáskor szoktak jönni a hivatlan vendégek, akik már régóta hozzátartoznak a lagzik képéhez. Az igaz, ezek ritkán mennek be a portára. Ám a kapun kívül, az utcán, annál fürgébben ropják táncaikat, ahová talán kóstolót hoznak ki a lagziból számukra.

Az utcai lámpa gyér világítása mellett alig ismerhetők fel a kinti táncolók. A homályos utcán Erzsi—a „*hűtlen*” mennyasszony—új kedvesével táncolt a fűvőszenekear zenéjének ritmusára. Úgy tűnt, mintha szomorú lenne. Az esti homályba burkolódzó utcán is látszott ez rajta. Megvolt minden oka, mosoly helyett a bánat legyen leolvasható arcáról, amely nemcsak az esti szürkület miatt volt

annyira halovány. Ő tudja csak milyen -szenvedéseket, kínokat állt ki addig, amíg elfogadta a legényt. Azt a legényt, akinek a tánc közben most vállán tartja mindkét kezét. Nem akarata szerinti választása volt ez neki. El kellett fogadnia annak a legénynek kezét, akit talán majd későbbiek folyamán meg tud szeretni, ha egyáltalán képes lehet erre a szeretetre.

Ezen a napon kellett volna az ő esküvőjének, az igazi szerelmével együtt megtörténnie. *Két vőlegény és két menyasszony*, ahogyan ezt valamikor Rozi néni, a fiának és lányának eltervezte. Ha minden a terv szerint történik, most ott lenne helye bent a fényben. Ünnepeznék és csodálnák őt, mint ilyenkor a szép menyasszonyt csodálni szokták. Talán őrá is ezeket a szavakat mondanák, mint Mariskára:

—*„De szép menyasszony, de illik ehhez a legényhez! Illik ehhez a derék fiúhoz”*

Ehelyett, a homályos utcán bujkál, mintha ő tehetne valamiről. Mintha neki szégyenkeznie kellene valamiért. Nem volt ő hűtlen soha vőlegényéhez, hiszen éveket pazarolt rá tiszta szerelemmel a fiatal életéből, amelyekért soha sem fogja kárpótolni senki, ezen a nagyvilágon.

Most örült csak igazán a homályos utcának. A felszínre törő gondolatok könnyeket csaltak szemeibe, amelyet nem szeretne, ha bárki meglátná. Főleg nem Gyuri, akit lassan-lassan mégiscsak elfogad, mert a lehetőségek közül ő felel meg

legjobban számára. Mert valakit választania kellett. -Nem maradhat vénlány örökidőig azért, mert az igazi szerelme csak hosszú évek múltán jöhet haza, ha egyáltalán hazajöhet valaha.

A várakozás első idejében még gyakran eljárt szerelme anyjához, akivel egyetlen közös vágyuk: *a menekült fiú mielőbbi hazatérése*. Közös borítékban küldték Kanadába a levelet, és közösen aggódtak az onnan érkező hírek olvasásakor. Ahogyan teltek a várakozással telt hónapok egymásután, úgy ritkultak látogatásai leendő anyósa házánál. Anyósa nem kutatott a látogatások ritkulása, majd elmaradása miatt.

Jól tudta: —*Erzsi megunta a reménytelen várakozást, amelynek végét, senki sem tudná előre megjósolni*. Nem haragudott rá, amiért nem várt szeretett fiára. Ha ő lenne most a lány helyett, ő sem várna senkire bizonytalan éveket. Hiszen a jegyesség még nem eskütétel, amely elkötelezi egymás irányában az embereket. Az életük folyamán, esküjük ellenére, sokan szegik meg fogadalmaikat, ha az életük megromlik. Akik pedig elszakadnak egymástól távolra, még inkább ezt teszik.

A lagzi a szokásos módon zajlott tovább. Nem befolyásolták menetét az egyes emberek belső érzelmei, amelyek az esküvő hatására most úgy lobbantak fel, mint száraz időben az erdei avartűz. Volt, akinek kellemetlen emlékei jutottak eszébe és volt, akinek kellemes.

Túl voltak már az esküvőn, ebéden, vacsorán, lassan már a mennyasszony tánc következett. Rozi

néni nem bánta volna már, ha teljesen vége van -mindennek, mert testileg-lelkileg fáradtnak érezte magát. Még egy egészséges ember számára is hosszú lenne egy lagzival eltelt nap, nem még az ő fáradt, beteg testének, lelkének.

Egyik énje örült, jó férje lesz Mariska lányának. A másik meg szomorkodott a távol élő fia miatt. Azonban az idő még a lagzi idejére sem áll meg, így aztán hajnal felé álomra hajthatta a kusza gondolatokkal terhelt fejét.

*

Több éve annak, hogy ez a távoli ország, polgárai közé, befogadta a kelet európai disszidenst. Mint ahogyan John és családja farmjukra befogadták őt. A Vancouver közeli Parti hegységben ismét megvastagodott a hó, azonban a városban és közelében a Csendes óceáni légáramlat elolvasztotta a könnyű pihéket, amelyek aláhulltak az eget teljesen eltakaró fehér fellegekből.

A part menti öböl tajtékos, szél által felkorbácsolt hullámai, ostromolták gyakran a partot. Dagály idején, a magas hullámok, olykor egy-egy fenyőfa rönköt cipeltek hátukon a szárazföld felé. Miután megunták, kidobták a parti fövényre. Amerre csak a szem ellátott, itt is, ott is hatalmas méretű

farönkök heverték a parti szegélyen, arra várva, hogy a közeli lakosok hasznosítsák, a Parti öböltől kapott ajándékot. Hiszen ezek a hatalmas fadarabok a hullámozó víz ajándékai, amelyeket valamely fakitermelő helyről cipelt tajtékos hullámain. Nem hiányoztak ezek a farönkök senkinek.

A Parti hegység és a vele párhuzamos Sziklás hegység erdeiből, úgy hiányzott egy kivágott fa, mint az óceán vizéből egy cseppnyi víz. A hatalmas erdő magasra nőtt fái, csak a sziklásabb részeken nem takarták a hegyek lejtőit, amelyek Észak—Dél irányban, hosszan ívelték át a hatalmas kontinenst.

—Szép ez a táj! —ismerte el Miklós, amint önmagának suttogta e a szavakat, miközben elbűvölten nézte a távoli hegyeket, amelyeknek nagysága többszörösen felülmúlta az elhagyott hazájának hegyeit. Egyre inkább tetszettek az idegen országnak vadregényes tájai, amelyeket eddig csak az indián filmekben láthatott. Csodálkozásából Mary kedvesen csengő hangja zökkentette ki, aki egy levelet lobogtatott kezében.

Egy idő óta beletörődött már a Kelet Európából érkező levelekbe, mintha csak sejtené; *az európai lány már nem ír több levelet.*

—Miko! Miko! Leveled jött! —lobogtatta már távolabbról az Európából érkezett levelet, amint a fiú felé igyekezett. Mindenképpen örömet akart okozni annak a fiúnak, aki a távoli kontinensről, úgy pottyant a családjába, mint az ég legszebb, legkedvesebb ajándéka.

Ahogyan teltek egymás után a hónapok, évek, úgy szerette meg a család a távolról érkezett menekültet. Volt mit szeretni rajta, aki nemcsak szép szál legény, akin bármelyik lány ott felejtette szemét. Munkavégző emberként is az elsők között jöhetett számításba. Ez a kanadai lány különösen rajongott érte, amit hiába igyekezett titkolni, már nem volt titok a fiú előtt.

Amikor átnyújtotta a levelet, udvariasan visszavonult, magára hagyva őt, a messziről jött levelével együtt. Az anyja írta meg újra az előző levele tartalmát, mivel úgy gondolta, fia nem kapta meg korábbi levelét.

A most érkező levelet olvasó fiú nem lepődött meg, mikor az otthonról érkezett borítékot kibontotta és nem találta benne kedvese sorait. Először csak ritkultak, majd teljesen elmaradtak. Erzsi korábbi leveléből erre már számíthatott. Ebben a pillanatban az a kis vers jutott eszébe, amit korábbi leveléből olvasott:

*„Messze mentél, nagyon messze, talán sose látlak.
Félek, hogy már vége lesz a szép szerelmes nyárnak.
Féltelek a szélről, égő napsugártól,
Féltem a Te szerelmedet az elhervadástól”.*

Ebből a versből megérthette; *nem fog várni tovább a hazatérésére, hiszen végképpen elfogyott a türelme.*

Édesanyja kusza betűiből most kiolvashatta a teljes igazságot, az otthonhagyott mennyasszonyával

kapcsolatban, amelyet már a hírek olvasása előtt elképzelt.

Sejtette ugyan, de mindeddig mégiscsak reménykedett. Ám reménykedésének már semmilyen reális alapja nem volt. Tudta, nincsen az a lány és nincsen az a szerelem, amely ezeket az elmúlt, várakozással teli éveket kibírná.

Arról nem beszélve, ha az elkövetkezendő évek kilátásai sem adnak reményt arra, hogy ez a lehetetlen állapot jobbra forduljon.

Most mégis nagyon rosszul esett, amikor anyja korábbi levelét előkeresve, ismét olvasni kezdte. Ki tudná megmondani, hányszor vette elő az otthonról érkezett leveleket, mely a lelki kapcsolatot biztosította velük. Az anyjának remegő kézzel írott betűit már alig-alig tudta elolvasni:

„Nem tudom S. Erzsí ír e még neked levelet, mert a házunkat egy idő óta elkerüli. Azt hallani, hogy a legények nagyon legyeskednek körülötte. Különösen M. Gyuri az, aki gyakrabban jár hozzá udvarolni, és a táncmulatságba mindig befizet érte. Nem szívesen írok neked erről, de én vagyok az édesanyád, ezért kötelességem figyelmedet felhívni; nem számíthatsz a továbbiakban a jegyesed szerelmére”.

Amikor újra elolvasta, egy pillanatra félretette anyjának levelét, hogy az abban olvasottakat még egyszer átgondolja. Pedig már nem volt mit átgondolnia, mert teljesen világosan kiolvashatta; *M. Gyuri komolyan udvarol Erzsinek*. A levél tartalma

egyértelműen bizonyította; *mindez a volt -mennnyasszonyának nincsen ellenére.* Ezen úgy elkezdett bosszankodni, hogy fogai közül kígyó módjára sziszegte:

—*Csak hazamehessek, esküszöm, kitekerem a nyakadat te mocskos M. Gyuri!* Csak sziszegett s morgott egyfolytában.

Végül azon kapta magát, hogy egyre hangosabban zúgolódik, miáltal egyre dühösebb, mint akinek joga lenne bárkinek a felelősségre vonásához. Főleg pedig M. Gyuri megleckéztetéséhez, aki képes volt arra, hogy az ő szerelmére szemet vessen. A nagy bosszankodása közben végre támadt egy józan pillanata, amikor engedte magának reálisabban látni helyzetét:

—*Nem várhat rám bizonytalan ideig egyetlen lány sem! S. Erzsit pedig sokkal jobban szeretem annál, minthogy ezt kívánnám tőle: Ha én nem vehetlek feleségül, másé sem lehetsz, maradj inkább vénlány!*

E gondolatokra kisé megnyugodott. Hiszen nemcsak Erzszi unta meg a hazatérésére való várakozást, hanem édes húga, Mariska. Ő sem tudott már várni a közös esküvőjükre, amikor egy lagzi állítása mellett, két pár mondaná ki egymásnak a boldogító *igent*. Olvasni kezdte anyja levelének, a húgának és leendő sógorának a közeledő esküvőjükről szóló sorait:

„*Mariska és Gábor nem akarnak tovább várni hazatérésedre, ezért úgy döntöttek, még ennek az ősznek novemberében megtartják esküvőjüket. Alig*

van már egy hónap odáig. Pedig valamikor volt egy -szép álmom, miszerint Mariskának és neked, egy napon, egy költség mellett tartsuk meg lagzitokat. Sajnos, téged a Sors messzire sodort és nem tudhatjuk, mikor jön el az a nap, amikor vissza tudsz térni elhagyott hazádba, faludba, szerető csaláodhoz.”

Amikor a levél olvasásával eddig eljutott, dühösen csapott tenyerével térdére:

—Átkozott cenzúra! Ennyi idő alatt még egy csiga hátán is érkezett volna hozzám az anyám levele. Január van, és én még csak most kaptam meg az októberben feladott levelét. Ki tudja, hol szedték ízekre, vizsgálták meg, neme titkos adatok vannak benne, láthatatlan vegytintával írva, amelyeket szerintük a nyugati imperialisták számára szánt anyám.

Még csak egy táviratot sem tudtam küldeni Mariska húgomnak és Gábor sógoromnak, amelyben sok boldogságot kívánhattam volna nekik, a kezdődő, közös életükhöz!

Miután eléggé kibosszankodta magát, még egyszer átfutotta a levél sorait, nehogy valami fontosabb rész olvasatlanul maradjon. Amikor elolvasta, borítékba helyezve, zsebébe süllyesztette és elindult befelé a lakásba, a kanadai lány után.

—Nincs talán valami baj otthon, hogy olyan lehangoltnak és dühösnek látszol? —kérdezte Mary aggódva, kinek az sem tetszett, ha a befogadott fiú dühös volt az érkező hírek olvasása után, és az sem, ha a kelleténél boldogabbnak látszott.

Főleg, ez utóbbi nem tetszett. Nem tudhatta, -neme olyan híreket olvas ilyenkor, amelyből hazatérésének lehetőségéről kapott értesítést, miután már holnap ezt mondja:

„—Köszönöm, hogy eddig befogadtatok, de már otthon rendben van a politikai helyzet, és ezért visszatérek az elhagyott hazámba, ahol engem az anyám, a kedvesem és a rokonságom már régóta hazavár”!

Talán ez volt a leggyötrőbb gondolat számára, amitől legtöbbet rettegett. Pedig nem veszített volna vele semmit, ha a fiú akár holnap hazautazik. Hiszen nem udvarolt neki egy percig sem az elmúlt évek alatt. Nem történt közöttük semmi olyan, ami feljogosítaná őt a legkisebb féltékenységre, egy másik lánnyal kapcsolatosan. Mégis szerette, ha a kelet európai fiút, továbbra is közelében tudja.

Mint ilyen romantikus lélek, valami elképesztő csodában bízott, amelyben előbb, vagy utóbb kitárja majd a karját feléje. S ő boldogan belevetheti magát a kitárt karokba. A fiú ezt suttogja majd fülébe:

—*Mary! Szeretlek! Többé soha nem engedlek el, még akkor sem, ha a hazatérésemre alkalmassá válik az otthoni politikai helyzet!*

Erre a csodára nemcsak a lány várt. A szülők úgyszintén dédelgették ilyen álmokat. Bár reálisabban látták a kialakult helyzetet. Látták a lányukat, akit nem lehetett széplánynak mondani, és ráadásul még, ennél a kelet európai fiúnál jóval idősebb. Azonban azt tudták, hogy a fiú fel tudja

mérni saját helyzetét, ami után előbb, vagy utóbb, be kell látnia; *lányuknál jobb parti nem létezik egy ilyen kelet európai disszidens számára.*

Annyi bizonyos, ha ennek a menekült fiúnak haza kellene utaznia, a repülőjegyen kívül nem igen telne másra. Legfeljebb egy félig üres bőröndre, amelyben néhány használt ruhát vihetne csak haza a gazdag Kanadából.

Igaz, jók voltak hozzá, azonban azt senki sem várhatja el tőlük, hogy a „cserbenhagyásukért” viszonzásul, gazdag útravalóval lássák el. Mert azt el kell ismerni; a fiú hazatérése, számukra felér egy cserbenhagyással.

Hiszen hazatéréseivel, agyondédelgetett álmaikat látnák kudarcba fulladni. Nem kell ezért elítélni őket. Nekik lányuk a legféltettebb kincsük, akit szeretnének biztonságban tudni, amikor el kell búcsúzniuk ettől az élettől. Hiszen ők sem fiatalok már, közel a hetven évükhöz. Itt van a farmjuk, aminek örököse ő lesz. Most még ő lesz, de mi lesz azután, ha nem lesz gyereke? Márpedig a gyerekhez házasság kell, legalábbis házasságon keresztül szeretnék volna, hogy unoka, vagy unokáik legyenek. Ehhez azonban olyanra van szükség, aki hajlandó lányukat feleségül kérni minél előbb, mert a gyerekszülésre, lassan kifut az időből, ha már most is ki nem futott. Be kellett látniuk, a lányuk egyáltalán nem szép.

Azt azonban bárkinek el kell ismernie; Maryból gondos háziasszony válik. Nem fél a munkától, sokat segít koros, beteg anyjának a háztartásban és a

mezőgazdasági munkákban úgyszintén megállja a helyét. Ha így vesszük, akkor nem olyan rossz parti, amilyennek bárki gondolná. Egy nincstelen disszidens számára meg főleg nem. Mennyi munka, mennyi küzdelem kell ahhoz, hogy valaki egy ilyen farmot magáénak tudhasson.

Tulajdonképpen, mindezek az érvek amellet szólnak, hogy ennek a fiúnak teremttette az Isten ezt a lányt.

A fiú, az utóbbi időben, szintén többször gondolt ilyesmire, különösen mostanában, amikor rá kellett döbbsennie; *senki sem várja már a régi hazájában szerelemmel.*

Ha ezt a lányt nézte titokban, nem egyszer gondolta; *mégsem annyira csúnya.* Próbálta ízekre bontva vizsgálgatni és megállapítani, mi az, amit nem bírna elviselni benne. A haja ellen nem igen volt különösebb kifogása. Persze lehetne szebb, mert ezt a vörös hajat nem igazán kedvelte. Ekkor jelentek meg emlékezetében az otthoni lányok, akik közül azért nem kezdett el egyiküknek udvarolni, mert a haja vörös volt. Pedig egyébként széplánynak számított falujában.

Mary nem kövér, nem sovány csak magasabb az átlagosnál. Miko sem alacsony, mégis alacsonyabb nála. A fülei egy kicsit elállóak, talán nagyobbak is a kelleténél, de a szemeit kifejezetten szépnek találta. A háta egy kicsit meg van görbülve, ami talán a sok munkától van, de az is lehet, hogy magasságát próbálja leplezni, emiatt hajlik meg egy

kissé és ezért tűnik görbének. Végül erre a -következtetésre jutott:

—*Nem mondhatom, hogy „összességében” nem fogadnám el feleségemnek, ha másképpen nem fordulhat jobbra az életem.*

Ez a megfogalmazás már egyfajta kompromisszum lehetőségével békítette meg a kanadai vénlánnyal kapcsolatban. Az „összességében” szó nyilván a lány vagyoni helyzetére célzott. Természetesen, arra a kis farmra, amelynek egyetlen várományosaként csak a lány jöhet számításba. Kanadai viszonylatban nem számított nagygazdaságnak, azonban nem volt rajta semmilyen banki teher, így teljes egészében a család tulajdonát képezte. Mindezeket figyelembe véve és azt, hogy rajongott a kelet európai fiúért, előbb, vagy utóbb, *nem lehetett kizárni egy házasság lehetőségét.*

Mint minden férfinak, így neki is tetszett, ha körül rajongták. Márpedig ez a lány ugyancsak igyekezett a kedvében járni. Hányszor, de hányszor kereste meg munkája közben egy darabka süteménnyel, vagy egy szelet csokival, és ezt a figyelmességet nem hagyta figyelmen kívül, a munkától sokszor fáradt fiú.

Bizony sokszor volt fáradt. Néha úgy tűnt, mintha a munkaterápiával akarná gyógyítani a marcangoló honvágy miatti lelki sebeit. Ami azt illeti, munka volt bőven a farmon. Több mint száz szarvasmarha ellátása, legalább ennyi sertés gondozása, a sok baromfi, a százhektárnyi föld művelése, a gépek karbantartása, sok munkát adott

a családnak. Természetesen minden munkafolyamatot tökéletes gépesítés mellett végeztek, ami megkönnyítette a munkavégzést és nem utolsósorban tette azt termelékenyebbé.

John bácsi még jó erőben végezte a munkát, amitől sokszor kimelegedve, tarkójára tolta a hatalmas farmer kalapját. Magas, napbarnult testét az izmok feszítették, egyszóval sok munkát végzett nap, mint nap. Elizabeth asszony szintén erejének teljében volt még ekkor, csak az arcán látszott némi szomorúság jele, amelynek talán lánya kilátástalan helyzete volt az oka.

*

Újabb tavasz érkezett el. A Parti hegység gleccserei sebes kis patakokként indulnak a mélyebb területek felé, s mire megérkeznek, kisebb folyóvá duzzadnak. Magukkal sodorva az apró törmelékeket, melyeket a hegyek szikláiból mosnak ki, sebes folyású vizeikkel.

Több tavasz múlt már el, amit Miklós ezen a farmon elkezdett. Valamikor nem gondolta, hogy ennyi időt kell itt eltöltenie. Érkezésekor csak átmenetinek gondolta az itt eltöltött időt, amely csak arra lesz jó, hogy kivárja, az elhagyott hazájában bekövetkező politikai változást. Azonban az eddig eltelt idő után rá kellett jönnie, ezen a kontinensen

eltöltött idő hosszúsága teljesen bizonytalan, s nem lehessen tudni mikor lesz vége száműzetésének.

Csak a postai levelek voltak azok kapcsok, amelyek hazájával összekötötték. De milyen kapcsok voltak, amikor semmit nem lehetett őszintén megírni, az igen erős cenzúra miatt, amely a szocializmust építő hazájában egyre szigorúbbá vált.

A fennálló társadalmi rend urai mindenben és mindenkiben kémeket láttak, akik az általuk irányított szocializmus építését minden erővel akadályozni igyekeznek.

Ismét levél jött hazájából, amelynek címzését nézve, Mariska húgának kézírását ismerte fel. Aggódom bontotta fel húgának levelét, hiszen az előző leveleken anyja kézírását olvashatta mindig:

Kedves Miklós!

Kívánom, hogy levelem a legjobb egészségben találjon. Itthon megvagyunk, csak anyáknak nem a legjobb az egészsége. Sokat betegeskedik mostanában, sokat emleget téged, és nagyon vár haza. Nem akarja megérteni, ez nem megy olyan könnyen; hiszen még nem alkalmas az idő hazatérésedre.

Nagyon sajnáljuk, amiért későn kaptad meg azt a levelet, amelyben a lagzink időpontjáról értesítettünk tégedet. Tudom nagyon jól, szeretnél volna gratulálni valamilyen formában, de a későn kézbesített levél miatt, ez már nem volt számodra

lehetséges. Gáborral nagyon jól megvagyunk, hiszen tudhatod, hogy mindig szerettük egymást. A szerelem a legerősebb kapocs, amit még a szegénység sem tud széjjel szakítani.

Erzsi ott táncolt az utcán a hivatlan vendégek között és én úgy láttam nem volt boldog M. Gyuri oldalán. Azonban nem lehet sok választása, mert téged nem tud kivárni, hiszen nem lehessen tudni, mikor lesz alkalmas számodra az idő a visszatérésre. Mire megkapod a levelemet már minden bizonnyal a Gyuri felesége lesz, hiszen a lagzijuk, mostantól számítva, két hét múlva lesz megtartva.

Mindezt azért írom meg, ha ott kerülne valami jóra való lány társadul, ne szalajtsd el miatta, mert ő már másé lett, bármennyire szeretett téged. Nekem, azaz érzésem, ő még most is téged szeret. Azonban nem várhat bizonytalan ideig rád, mert egy lánynak ahhoz kell mennie feleségül, aki kezét kéri. Egyébként vénlány marad, ami az egész életére szomorúvá tenné.

Itthon most hullajtották el virágaikat a cseresznyefák, melyek virágdíszbe öltöztették a falu melletti cseresznyéseket. Az akácfák kipattantották rügyeiket a Deber erdő és Gyűr erdejének lankáin, így nem olyan sokára, azok is kivirágoznak, amiktől újra virágdíszbe öltöznek a falut határoló dombok, és újra bódító akácvirágok illata áramlik be a mi kis falunkba.

Nagyon sajnálom, hogy te ennek már nem örülhetsz, hiszen távolra szakadtál szülőfaludtól. Pedig nem oly régen, az akácvirágzás téged még

nagyon boldoggá tett. Nagyon bízom abban, hogy az -akácvirágzás ideje számodra is el fog érkezni.

Arra kérlek, írdál minél gyakrabban, hiszen mi kíváncsiak vagyunk az életed folyására, bár a Sors elszakított tőlünk.

*Csókol Mariska húgod, Gábor sógorod, és
édesanyánk, aki türelmetlenül várja hazatérted.*

Húgának levelét elolvassva, csak megerősödött benne az otthonhagyott szerelméről eddig kialakult véleménye. Tudta jól, számára már csak egy szép emlék az Erzsivel évekig tartó nagy szerelem, amelyen sokáig bánkódnia teljesen fölösleges.

Sokkal higgadtabban szemlélte, közel négy év távlatában, azokat az időket, amikor még a gyors visszatérésben reménykedhetett. Nem kavarta fel a volt szerelméről olvasott rossz hír, amelyre tulajdonképpen már egy idő óta számított. Sőt, mintha kisé megnyugodna, és kevésbé bántaná, emészténé a honvágy, amelytől eddig oly sokat szenvedett.

Mindig attól félt, ha nem tud hazatérni időben, elveszítheti őt. Most, hogy elveszítette, beteljesülve látta az örökös aggodalmát, ezért nem volt mit tennie, mint megbékélni a megváltozhatatlan helyzetével. Új utakat kellett keresnie, az új lehetőségeinek figyelembevételével, egy új szerelem felé. Hiszen erős, szép fiatalember, akinek számára,

még a csalódás ellenére is, tartogathat a Sors egy -kevés szerelmet.

Amikor *kevés* szerelemre gondolt, nagyon helyesen tette. Hiszen úgy tette ő lábát erre a kontinensre, mint az ágról szakadt madár, amely a költőhelyére tavaszonként visszaérkezik. Nem volt neki sem több. Ő csak egy *kelet európai menekült*, aki a sebtében bepakolt táskájával, bőrröndjével, átlépte évekkel ezelőtt az Osztrák-Magyar határt.

Nincstelenül nekiindult a nagyvilágnak, mert menekülnie kellett. Talán, ha nem vágja ki a magyar zászlóból a vörös csillagot, nem kellett volna menekülnie. Hátrahagyva mindent, ami eddig értéket képviselt számára; *szerelmét, családját, barátait és azt a kevés ingó és ingatlan vagyonát, ami örökségül reá várt*. Igen! Ha nem vágja ki! De ő kívágta, mert a bosszú, melyet a fennálló társadalommal szemben érzett, erősebb volt benne az önuralomnál. Akkor még nem gondolta, hogy az országbeli kizsákmányolók, idegen erő segítségével, véget vetnek a forradalomnak és jön a felelősségre vonás, amely túlságosan kemény lesz.

A zászló kivágásával Erzsit végérvényesen elveszítette. Új szerelemet nem akart keresni. Itt van ugyan Mary. Vele kapcsolatban nem lenne helyes dolog, ha a szerelemről beszélne. Legfeljebb szeretet jöhetne szóba.

Érdemes lenne-e a szerelemről örökidőkre lemondania, csak pusztán azért, mert megsajnál valakit? Ez volt a nagy kérdés, amely súlyos teherként nehezedett érzékeny lelkére. Anyagi

gondjai megszűnnének ugyan, azonban be kellett vallania magának: *nem szereti ezt a lányt, csak sajnálja*. Legjobb lenne elhagyni a farmot, még akkor is, ha számára ez most a legmegbízhatóbb hely egész Kanada területén.

Töprengései közben Mary hívő szavát hallotta:

—Miko! Leveled érkezett! Valaki Vancouverből írt neked. —mondta a lány sajnálkozva, mert a levél magyarul volt írva és ezért nem tudta a feladóját elolvasni.

—Köszönöm! —mondta a csodálkozó fiú, miután átvette a neki címzett levelet. Nem tudta elképzelni, ki ír neki helyből, mert eddig még soha nem írt senki.

Miután átfutotta a boríték feliratát, mosolyogva mondta a várakozó lánynak:

—B. Laci írta! Tudod, az a magyar fiú, akivel korábban az angoltanfolyamra jártam.

A kíváncsi kanadai lány arcán egy elégedett mosoly suhant át és látszólag megnyugodott az idegen fiú nevének hallatán. Pedig most lett volna oka nyugtalankodásra, amennyiben a levél tartalmát ismerné, de nem ismerte. Mindezért csak tovább mosolygott, majd otthagyta a levelét, olvasó fiút, aki teljesen belemélyedt annak olvasásába:

Kedves barátom!

Már régen találkoztam veled, ezért nem bánnám, ha találkozhatnánk. A korábbi ajánlatomat szeretném megismételni neked, meg aztán, más

dolgokról is elcsevegnénk egy kicsit. Olyan jó lenne már végre magyarul beszélnem valakivel, hiszen olyan helyen dolgozok, ahol nincsen kívül gyakorolnom a magyarbeszédet. Ha erre még a továbbiakban sem lesz lehetőségem, féltő, mire hazatálálok egyszer a magyar földre, ott magyarnyelv tanfolyamra kell beiratkoznom. Ez utóbbit, nem kell komolyan vened, hiszen anyám jól megtanította velem valamikor a hazám nyelvét.

15-én, vasárnap 10 órakor, legyél Staenly park Totem oszlopánál, ott fogok várni rád.

Üdvözlő régi tanfolyam társad, barátod, B. Laci

Mosolygott, amikor a levél humoros sorait olvasta. Azonban ez a mosoly most nagyon rövidnek bizonyult, mert a levélből olvasottak miatt, hirtelen lehervadt arcáról.

„A korábbi ajánlatomat szeretném megismételni neked”. —futotta át ismételten a jövőjét meghatározó sorokat, amely most másképpen csengett fülében, mint a korábbi időkben.

Hiszen már nincsen mennyasszonya. Másnak adta a kezét, ezért nem olyan sürgős hazamennie, mint a korábbi időkben. Persze, hazamenetelről szó sem lehet, mert a szovjetkatonák—„ideiglenesnek” mondva, ez időre már végleg letelepedtek az országban.

Ez a kanadai lány nem köti őt ehhez az országhoz. Csábító a vagyon, a farm, azonban a lány nem tetszik. Pedig itt mindenki nagyon kedves

hozzá, a szívének azonban nem tud parancsolni, -még akkor sem, ha a józanész az érzelmei ellen beszél.

*

A megbeszélt időpontban és helyen, várt rá B. Laci.

Az angolnyelvtanfolyam elvégzése után, évek teltek el mióta nem találkoztak. Most igazi barátként ölelték egymást, hiszen a közös sors, közös nyelv sokkal könnyebbé teszi a barátkozást. Sokat beszélgettek a kanadai életről, és persze régi hazájukról, ahová egyiken sem tudhatták, mikor térhetnek vissza. Sokat beszélgettek, és ami a legfontosabb: *magyarul*. Miután eleget beszéltek, Laci rátért a lényegre, amiért elsősorban ezt a találkozót kérte tőle:

—*Mondd nekem pajtás! Gondolkoztál már a régi ajánlatomon? Szeretnél e zsoldos katonaként gazdagabb lenni, mint most vagy?*

—*Más idők járnak már az én házam táján is. Nincsen már mennyasszonyom, aki miatt gyorsan vissza kellene térnem hazámba, ha a politikai helyzet megváltozna. Szerelmem másnak adta a kezét, megunta a rám való, felesleges várakozást. Ha pedig visszatérhetek, nem mindegy, a zsebemben mennyi dollárt viszek haza.*

—Látod pajtás, ez már mondd valamit nekem. Legalábbis, beszédedből azt érzem, most már beállnál zsoldosnak.

—Ez már nem lehet kérdés. A kérdés csupán az, hogy hová mennénk?

—Már ez sem kérdés, mert USA csapatai harcolnak Vietnámban újabban és a csapatszállítások mindennaposak USA-ból.

—Kanada nem fogja engedni, hogy területéről zsoldosok menjenek a vietnámi frontra.

—Tudtommal te sem vagy még kanadai állampolgár, éppen ezért nem kérünk engedélyt senkitől, hanem cselekszünk. Csak átmegyünk USA közelebbi városába, Bellinghambe, és egyszerűen csak jelentkezünk a vietnámi frontra. Minden biztonnal bevesznek bennünket egy legközelebb induló transzportba, amely meg sem áll velünk a vietnámi dzsungelig.

Miklósnak túl egyszerűen hangzottak barátja szavai. De neki nem ment ez olyan egyszerűen, hiszen máris azon töprengett, mit mond majd befogadóinak, akik a nehéz időkben mellé álltak. Mit mond Marynek és szüleinek, akiknek komoly terveik voltak vele kapcsolatosan. Minden aggályát elmondta Bélának, akinek erre is volt egy megoldása a tarsolyában.

—Mondd nekik azt, sok pénzt akarsz keresni. Ezt meg fogják érteni, hiszen mindenki erre törekszik.

Miklós helyesnek találta ezt a megoldást és miután kibeszélgették magukat, megígérte, hamarosan keresni fogja barátját telefonon, aki addigra pontosabban tájékozódik a zsoldos katonai szolgálat lehetőségeiről.

Amikor hazaért a farmra, a farmerlány kérdően nézett rá, nem leplezve kíváncsiságát a találkozójukkal kapcsolatban, mint ki érezné, számára ez nem jelenthet semmi jót.

—*Minek kérte a találkozót honfitársad?*

A fiú hallgatott egy pillanatig. Hallgatott, mert nem tudta, miképpen mondja meg, el akarja hagyni a farmot és őt, szüleivel együtt. A rövid hallgatás után egy mély lélegzetet vett, s aztán megszólalt:

—Hívtott engem az USA zsoldos hadseregébe, a vietnámi frontra. Én vele akarok menni! Nem azért, mintha nekem nem lenne jó veletek. Hiszen itt mindenki az én kedvemben jár és szeret engem. Egy alig megrakott bőrönddel érkeztem közetek és ezt a mai napig szégyellem előttem.

Most olyan ajánlatot kaptam, amit úgy érzem, nem szabad kihagynom, amennyiben sok pénzt akarok keresni. Zsoldos katonai szolgálatot vállalom az USA hadseregében. Nem akarok ott több évet tölteni, csak annyit, hogy legyen valamennyi pénzem. Ne kelljen azt éreznem, még mindig csak az a kopott bőröndöm van, amellyel elmenekültem hazámból. Ha lesz elég pénzem, vissza fogok térni hozzátok, amennyiben akkor hajlandóak lesztek visszafogadni.

Mary megszeppent ezekre a szavakra. Érezte, ő és szülei álma ezennel véget ért. Nem tudott uralkodni magán. Az eddig nehezen visszatartott könnyei, hangos zokogás kíséretében folyt az arcán lefelé.

Miklós sajnálta a zokogó lányt, azonban ezek a könnyek, már nem voltak képesek őt maradásra bírni.

Egy hét telt el csupán a barátok találkozója óta és őket már USA Bellingham városának toborzó irodájában, besorozták a vietnámi frontra. Tíz napos, kemény kiképzést követően, kéthetes hajóút várt rájuk, miután, elérték Vietnám partjait, a Mekong folyó deltájának, mocsarakkal tele vidékén.

Kanadában a szép tavaszt hagyták maguk mögött, az erdők, mezők, nyíló tarka virágaival. Itt, a nagy folyó deltavidékén, rendkívül párás levegő várt rájuk, a rejtelmes, mocsaras dzsungel minden veszélyével. Mintha minden az ő életüket akarná kioltani, amely életre ezen a helyen kevés a garancia.

Nem láttak még ők igazi dzsungelt egyiken sem, csak olvastak róla. Azonban a könyvekben leírt dzsungelnek nem érezhették az ezernyi veszélyét. Nem szívták soha a zöldpokol rendkívül meleg, párás levegőjét, ahol minden perc, torkot szorító fulladásra emlékeztet. Naponta többször zuhog az eső, mintha nem lenne úgy is elviselhetetlenül párás a végeláthatatlan dzsungel levegője. Milliányi csúszómászó férgek és kígyók, amelyek mind az ő életükre törtek. Az áthatolhatatlan őserdő és mocsaras vidék, ezernyi veszélyével várta őket, hogy megbosszulja, amiért idegen országba jöttek emberek életét kioltani. Hiszen a zsoldos katona nem mérlegelheti, bűnös, vagy nem bűnös, aki a dzsungel sűrűjéből eléje toppan.

Egy napos pihenő után megkapták azokat a felszereléseiket, amelyekre egy dzsungelharcosnak elengedhetetlenül nagy szüksége van. Többek között: rádiótelefon, térkép, fegyverek, lőszer, gránátok, védőruhák, parányi sátor, élelem, ivóvíz, amely nélkül egy órányi idő sem telhet el, a folyton fullasztó hőség miatt. Felszereléseik súlya a negyven kilót is elérhette.

Embert próbáló napok, hetek, hónapok következtek, amelyek hossza ezen a helyen sokkal hosszabbnak tűnt, mint a nyugodt civil életben. Annyi volt csupán a szerencsájük, hogy a két barát együtt lehetett. Együtt masíroztak abban a században, amelynek feladata a dzsungel mélyéről kifüstölni azokat a bennszülött dzsungelharcosokat, akik orvul támadnak rájuk.

Még csak négy hónap telt el érkezésük óta. Mégis mindketten már az árnyékaik voltak a korábbi önmaguknak. Mindketten nagyon bánták már azt a pillanatot, amikor USA toborzó irodájában, aláírták azt a tizenhét hónapot, amely hihetetlenül lassan telt ebben a zöld pokolban.

—Milyen jó lenne semmissé tenni az aláírt nyilatkozatot! —mondta sóhajtván Miklós, Laci bajtársának, amikor arra gondolt, hogy a farmi, nyugodt élet helyett, ezt a zöld poklot választotta. Azt, ahol egy láthatatlan hadsereggel vívták a harcot, kiknek a golyók süvítettek az indákkal átszőtt erdőrengetegében.

Laci talán maga is ezt gondolta, de mert szólni semmit. Az ő ötlete volt a gyors meggazdagodás, ezért hallgatott egy rövid ideig, majd bizakodást mutatva, mégiscsak megszólalt:

—Négy hónap már eltelt. Majd eltelik a többi is csak vigyázzunk magunkra. A tizennyolc hónap végén annyi pénz üti a markodat, amennyit a civil életben tíz év alatt sem keresel meg.

—Miképpen lehet itt vigyázni, amikor minden bokorból, minden pillanatban felbukkanhat egy bekent arcú vietnámi harcos, aki csendesen elnyisszantja a nyakadat úgy, hogy még egy jajszó kimondására sem jut idő? Ők itthon érzik magukat, ismernek minden fát, bokrot, fűszálat, mi pedig, vaktában lövöldözünk az általunk elképzelt tartózkodási helyükre.

—Ne haragudj rám! Én sem gondoltam, hogy ennyire veszélyes ez a hely. Most tudom csak megérteni, miért fizetik meg itt jobban a zsoldos katonát, mint más helyeken. Most már nincsen mit tennünk, ki kell tartanunk még a hátralevő időben és a lehető legjobban vigyázni magunkra.

Nem kell törekednünk a hősiesség babérjaira, amely halálunk után nekünk már semmit sem ér. Nem kell minden parancsot maximális pontossággal végrehajtanunk. Mindig csak arra figyelj, hogy az életedre törő támadásokat ki tudd védeni. —fejezte be Laci a tanácsokkal szolgáló szavait éppen idejében, mert a rádió—amely a dzsungel sűrűjében összetartotta a századot—most újabb parancs érkezett.

Egyre beljebb kellett nekik nyomulni a dzsungel belsejébe, hogy rejtőzködő ellenséget felszámolják.

Lángszórókkal pörzsölték a feltételezett búvóhelyeiket, azonban az ellenség mindig időben menekült el a tizenöt-húszméteres lángcsóvák pörzsölése elől és a golyókat okádó tűzfegyverek elől. Úgy tűnt, mintha egy fantom ellenséggel szemben harcolnának, amely bármely pillanatban előbukkanhat és megritkíthatja soraikat.

Amint beljebb haladtak a dzsungel belsejébe, egy kicsi falu tárulkozott hirtelen eléjük, megriadt lakóival együtt, akik most nem tudtak időben elmenekülni, az érkező ellenséges katonák elől. Ezek mind gyerekek és nők, valamint idős személyek voltak, mert a harcra képes férfiak a dzsungel sűrűjében harcoltak a betolakodó ellenséggel.

—Lelőni őket mindegyeszálig! —hallatszott a falura váratlanul rátörő katonák némelyikének kiáltozása, azonban a parancsnok most nem adott erre utasítást. Pedig sok esetben, a gyerekek és nők soraiból intéztek támadást ellenük. Ez a százados mégsem adott tüzelési parancsot. Ki tudja miért? Talán neki is vannak otthon gyerekei és most éppen rájuk gondolt, amikor a riadt tekintetüket nézte.

Alig hagyták el a falut, amikor a dzsungel sűrűjéből golyózápor fogadta őket. Talán éppen a faluból hiányzó férfiak voltak azok, akik most hálaképpen, az előbbi kegyelemért, a zsoldosokra támadtak. A váratlan támadásban egy amerikai katona életét vesztette, és többen megsebesültek. A

sebesültekért rádión hívott helikopter szállt le a kicsi falu közepén és vitte őket a frontvonal mögötti tábori kórházba.

Ilyen körülmények között telt el a tizenkét hónap, amelyet már maguk mögött tudhattak. A két bajtársnak kisebb sérüléseik keletkeztek ugyan, de a tábori kórház rövid kezelése után, újra harcba állhattak. Még a hátra levő félévet kellett csak kivárniuk, ami után már bizonyossá vált számukra: *nem kéri a zsoldos katonai szerződésük meghosszabbítását.*

Még alig kezdődött el a tizenharmadik hónap, amikor bekent arcú vietnámi harcosok, egy éjszaka folyamán, meglepetésszerűen törtek az alvó amerikai katonákra. A fáradtságtól kimerült katonák, talán egy szép álom jutalmaként, mélyen aludtak, amikor a támadás elkezdődött. Elkeseredett harc folyt az életért, de a váratlan támadás miatt, nem sok esélyük maradt a kegyetlen harc kivédésére. Csak a rádión hívott helikopteres erősítés tudta visszaverni az éjszaka leple alatt orvul támadó ellenséget.

A támadás helyszínén maradt halottak között ott feküdt bajtársa, B. Laci. USA hadseregének legújabb hősi halottja, akit a seregben eltelt egy évnek, a bankszámlájára utalt zsoldja, nem tudott feltámasztani. A nagy álom, amely a meggazdagodásról szólt, ezúttal véget ért.

Miklós is súlyosan megsérült. Gránátszilánk találta el hasüregét és roncsolta meg súlyosan bal combját. Helikopter vitte a harctér mögötti tábori kórházba, ahonnan, a sürgős ellátás után, egy csapatszállító repülőgép Bellinghambe szállította. Innen érkezett ő egy évvel ezelőtt. Akkor egy egészséges fiatalember indult a vietnámi frontra, aki akkor még a meggazdagodás reményében állt be zsoldos katonának.

Nagyon betegen érkezett vissza. Az életéért küzdöttek most az orvosok, akik kevés reményt láttak az életben maradásához. Ha még meggyógyul, akkor sem lesz soha teljes értékű ember, olyan semmiképpen sem, mint amilyen egy évvel ezelőtt.

Több hét múlt el, amikor kijelenthették az orvosok:

—Fiam! Magának mégiscsak nagy szerencséje van! Túlélte ezt a szörnyű sérülést. Igaz, már soha nem lesz teljes értékű ember, mert a ballábára, élete végéig sánta marad! Sánta marad, de életben maradt és ez, ilyen súlyos sebesülésnél, nem semmi. Vannak-e rokonai, akiket értesíthetünk, kik meglátogatnák a hosszú kórházi kezelése idején? — kérdezte egyik orvos.

Miklós nem tudott válaszolni azonnal. Nem tudott, mert nem ismert olyat, vagy olyanokat, akiknek nevét most bemondva, talán meglátogatnák őt a kórházi ágyán. Igazi rokonai Európában élnek. Maryéket pedig cserbenhagyta, akik talán úgy gondolják, előlük menekült el a zsoldos katonaságba. Talán megbocsátanának neki. Vajon

visszafogadnák-e? Most már ő is értéktelenebb a -hózzá hasonló korúaknál, és semmiképpen sem értékesebb a farmer lányánál. Így morfondírozott magában miután mégiscsak úgy döntött, a kanadai címet mondja meg:

—Vancouverben élnek, akik talán visszafogadnának engem a farmjukra, mert én vietnámi katonáskodásom előtt, mint magyar menekült, éltem náluk.

—Rendben van! Írja le címüket, és az ápolónőnek adja oda! —mondta az orvos és talán egy kis részvétet érzett a fiú iránt, aki hazátlanul kénytelen kóborolni a nagyvilágban. Megsimogatta lázas homlokát és további gyógyulást kívánva elköszönt.

*

A farm lakói, hivatalos levelet kaptak a Kanadával szomszédos Bellingham város egyik kórházától. A levélben az állt, hogy K. Miklós nevezetű személy, a vietnámi fronton megsérült és most súlyos betegen fekszik az intenzív osztályukon. A sérült az ő címüket adta meg, amikor a hozzátartozói felől kérdezték. A továbbiakban írták még, hogy jó lenne a beteget rendszeresen látogatni,

ami nagyban hozzájárulna a mielőbbi gyógyulásához.

A levél elolvasása után döbbsen néztek egymásra. Elizabeth kezdte el véleményét elmondani, amivel John máris egyet értett:

—Mi közünk van ehhez a kelet európai menekülthez, aki elhagyott bennünket akkor, amikor a farmon a legtöbb munka van? Itt hagyott bennünket, pedig családtagként fogadtuk be és komoly terveink voltak vele kapcsolatban, amiről neki tudni kellett. Most, amikor súlyos betegen fekszik, hirtelen eszébe jutottunk, mint lehetséges segítség. Elment, hogy saját erejéből gazdag emberré váljon. Nem akarta a lányunk kezét megkérni, pedig mindenkinek ez lett volna a legmegfelelőbb lépés. Ehelyett ő zsoldos katonának jelentkezett, ahol az élete egy fabatkát sem ér.

A lányuknak is rosszul esett, amikor beállt zsoldosnak, azonban ő megbocsátott a kóborló fiúnak és védelmére kelt:

—Ne bántsátok őt! Helyébe ti is ezt tettétek volna. Nem érezhette jól magát közöttünk, amiért egy alig megrakott bőrönddel hajózott át valamikor az Atlanti óceánon. Igenis pénzt akart keresni, hogy többnek érezze magát közöttünk, sok dollárral a bankszámláján.

Amikor elment, megmondta, nem lesz tovább egy évnél és visszajön hozzánk. Lám az egy év elteltével ismét itt lehet közöttünk, ha mi is úgy akarjuk. Hiszen azért adta meg a mi címünket a kórháznak. Bármit mondotok, én a reggeli vonattal

elutazom hozzá, mert úgy érzem, nagyon rászorul -arra, hogy valaki mellette legyen. —mondta Mary a magáét, védelmére kellve annak a fiúnak, aki talán ezt meg sem érdemelné, mert annak idején könnyű szívvel elhagyta őket.

—Ez a te dolgod édes lányom! Remélem, a jó szándékod, elindít ebben a fiúban valamit irántad. — fejtette ki véleményét az apa is, beletörődve lánya elutazásába, az őket korábban elhagyó, sebesült fiúhoz.

Másnap reggelén Mary a vonatra szállt, hogy a Vancouver közeli USA város kórházában, Miko segítségére legyen a gyógyulásban. Három óra elmúltával, egy nagy csomaggal a kezében, érkezett meg Bellinghambe, ahol rövid buszozás után elérte azt a kórházat, amelyben nagy betegen feküdt az a fiú, aki egy cseppet sem volt számára közömbös.

Nagyokat dobbant a szíve, amikor annak kórteremnek ajtaján belépett, amelyben az elkóborló fiú, nagy betegen, éppen aludt az ágyán. Leült az ágya mellé egy székre és értetlenül nézte őt, aki egy évvel ezelőtt elköszönt tőle. Nem akarta megismerni arcvonásait, amely az eltelt idő alatt, éveket öregedett.

Kétségbeesetten nézte az ágyon nyöszörgően alvó embert, akinek a látottak alapján nem sok esélyt adott a gyógyulására. Most sajnálta csak igazán. Sokkal jobban sajnálta, mint eddig, azt, aki

korábban csak a hazáját veszítette el, most pedig az -egészségét, talán örök időre.

Kezét rátette az alvó fiú homlokára, amely magas lázról tanúskodott. Zsebkendőjét vízbe mártva a beteg forró homlokára tette, amitől szemét kissé felnyitotta, majd halkán suttogetta:

—Mary! Mary! De jó, hogy itt vagy! Már azt hittem sohasem látalak. S miután ezt mondta, kezével megérintette a vizes zsebkendőt tartó kezét, és szemével hálásan pillantott most arra a lányra, akit eddig még sohasem látott ennyire vonzónak.

A lány szobát bérelt a kórház közelében és mindennap bejárt hozzá. Mindennap odaadóan ápolta, pedig nem volt semmi garancia, hogy ettől a fiútól, mindebből a szeretetből, visszakaphat majd valamennyit. De szíve ezt diktálta és ő hallgatott rá.

A beteg fiú fiatal szervezetének, az orvosok szaktudása, és a lány odaadó ápolásának köszönhetően, lerövidült a gyógyulása ideje. Végre elérkezett az a nap, amikor a lánnyal együtt elhagyhatta a kórházat és visszautazhatott a farmra, a béke szigetére.

Ezen a helyen hamarosan annyira meggyógyult, hogy már munkavégzésre is egyre jobban kezdett alkalmassá válni. Az egykori menekült fiú, tudta, hálával tartozik mindazért, amit ez a lány és szülei ez idáig tettek érte.

Ápolás idején, olyan kedves volt hozzá, mint ennek előtte a farmon, amikor még teljes értékű ember volt.

Soha életében nem szeretett a dolgokon sokáig -meditálni, így most sem. Tudta jól, el kell fogadnia, amit az elveszített európai mennyasszonyának szerelemért cserébe, a Sors most kárpótlásul felkínál számára. Ez nem más, mint ennek a kitartó farmerlánynak a keze, amely tulajdonképpen egy idő óta már lehetőség részére. Azóta, amióta megismerték őt befogadói.

Amikor összehasonlította őt az otthonhagyott szelemével, mindig lehangolódott. Ám ilyenkor eszébe jutott az otthoni szomszéd Julcsa néni, aki mindig ilyen tanácsokkal okosította őt valaha:

—*Fiam! Ne a szép szegénylányt válaszd feleségül, hanem a csúnya gazdaglányt! A szépség mulandó! Ezért aztán, ha szép szegénylányt veszel feleségül, úgy járhatsz, hogy az is megcsúnyul. Ekkor aztán se szépsége nem marad, se gazdagsága!*

Természetesen beszélhetett neki, akár Julcsa néni akár más. Aki igazán szerelmes, nem nézi a vagyoni helyzetét szerelmének, csak őt, akiért minden áldozatot képes lenne meghozni. Most azonban sokkal érettebbnek érezte már magát. Most már ő nem csak egy menekült, hanem élete végéig fogyatékos ember, még akkor is, ha a munkájában ez a járáshibája, kevésbé gátolja.

Ma már más szemmel tekintette át a jelenlegi helyzetét és úgy döntött; *nem tesz ellene, ha befogadói ezt a házasságot, még ilyen állapotában is elvárják tőle.*

A lány egyfolytában csak a kedvében járt. Kedvesen -csengő hangján, nevét kiáltva, közeledett most is feléje:

—Miko! Nézd, mit hoztam neked! Most sütöttem, még párolog a melegtől!—kiáltotta és az örömtől csillogó, kék szemeiből, a kedves melegségét sugározta arra a fiúra, aki eddig soha sem viszonzta közeledését. De a lány nem haragudott ezért rá. Nem kényeztették el az udvarolgotó férfiak, ezért megelégedett annyival, ha kedveskedését egy sovány mosollyal viszonzozzák.

A fiú, munkáját félben hagyva, figyelte a lányt, akit töretlen buzgalmaért egyre inkább megcsodált. Hiszen tisztában volt azzal, hogy minden figyelmességének az ő meghódítása a célja. Kezdetben zavarta ugyan a kedveskedése, de később hiúságának egyre inkább kedvére szolgált. Kezébe vett egy süteményt és miután megkóstolta, csettintett egyet a nyelvével:

—Mary! Ez nagyon finom! Ilyen finomakat tudsz te sütni?

—Valóban ízlik? Édes Istenem, ezt nem akarom elhinni! —mondta a lány meglepődve és arcán egy halvány pír jelent meg annak jeléül, hogy ez az elismerés rendkívüli módon jólesett. Mástól is jólesett volna, de tőle különösen. Ez a pír kellett csak az arcára ahhoz, hogy a visszafogadott fogyatékos fiú, szebbnek lássa őt annál, mint amilyennek valójában eddig látta.

Nézte az elpirult lányt, akire a *Teremtő* nem osztotta bő kezekkel a szépséget, és most mégis szebbnek látta, mint eddig *bármikor*.

Ez a „*bármikor*” szó így hangzik helyesen: *Soha nem látta őt szépségnek! Most mégis el kellett ismernie; a jósága mellett, van még más varázsa ennek a pártában maradtnak, akin hosszú ideig nem időztek a férfi tekintetek, az eddigi élete során. Pedig a szerelmet ő is úgy érezte, mint a többi lány.*

—Mary! Te olyan jó vagy hozzám! Betegségemben ápoltál, elhalmozol mindenféle jóval, pedig ezt a jóságot nem érdemlem meg. Hiszen nem voltam hozzád sohasem eléggé udvarias és kedves. Legalábbis nem annyira, amennyire te ezt megérdemelnéd.

A lány lehajtotta most fejét és nézte a lába előtti földdarabkát, ahol hangyák és bogarak minden irányban futkostak. Nézte, de valójában nem látta őket, mert a gondolatai a fiú szavain maradtak. Furcsa érzések kavaroztak fejében, melyek nem engedték tudatáig eljutni, a földön nyüzsgő élőlények serény igyekezetét.

Mikó, miután az ébredező büntudatából elárult egy kicsit ennek a szomorú lánynak, odalépett hozzá és egy parányi csókot lehelt a piruló arcára.

Az eddig csak halványan piruló arc, most teljesen kivirult, mintha valamiféle lángot leheltek volna, a régóta csók után vágyakozó arcára. Aztán, mintha ez a láng fájdalmat okozna neki, először könnyezni, majd zokogni kezdett. Folytak könnyei,

mint, aki a régóta felgyülemlett bánatát, most egyszerre akarná kiönteni. Az előtt a fiú előtt, aki őt most talán mégiscsak vonzónak találja. Ebben a pillanatban mindenképpen, hiszen a csókjával megpecsételte érzéseit.

Nem csoda, ha ez a kis csók elegendő volt ahhoz, hogy érzelmeinek szabadfolyását engedjen. Hiszen nem kapott ő csókot a szülői csókon kívül. Nem mondták szépnek, és nem pazarolták rá csókjaikat a férfiak, akik nem találták sohasem vonzónak. És most az csókolja meg, akit már évek óta reménytelenül szeret, titokban. Reménytelenül, mert tisztában van külsejével, tisztában van azzal, hogy a férfiak irányában neki csak elérhetetlen vágyai lehetnek. Ezzel a csókkal most mégis megcsillant előtte a remény, talán ezután másképpen lesz, talán minden jobbra fordulhat, mint eddig volt.

—De Mary! Kérlek, ne sírj! Csak nem bántottalak meg valamivel? —vigasztalta a könnyeivel küzdő lányt miközben erős karjaival átölelte. A lány engedékenyen simult ölelő karjaiba és tovább sírdogált még percnyi ideig, majd kiszabadítva magát az ölelő karokból, szipogva megszólalt:

—Nézd Miko! Jólesett tapasztalnom a vigasztaló szándékod. Nem gondolod, milyen érzéseket, reményeket szabadítasz fel bennem, amik talán soha sem teljesülhetnek. Tudom jól, én nem vagyok egy széplány, olyan, aki után a legtöbb férfi megfordul az utcán. Ám érzéseim ugyanúgy

megvannak, mint azoknak a szép lányoknak. Vannak pillanataim, amikor képzeletben a bőrükbe búvok, és ilyenkor, egy rövidke időre, boldog leszek.

Sajnos az ilyen percek gyorsan elmúlnak. A könnyörtelen valóság nem engedi, hogy tartósan boldog lehessenek. Ezért kérlek téged, többet ne vigasztalj engem az előbbihez hasonló módon. Ilyenkor döbbenek rá, milyen jó másoknak, akik nemcsak egy rövidke időre lehetnek boldogok, mert őket mindig odaadóan szeretik.

Tudom nem helyes dolog irigykedni ezekre a boldog emberekre, én mégis egy irigy természetű lány vagyok. Mennyire irigykedtem én arra az óceánon túli lányra, akinek te annyi, de annyi levelet írtál. Amióta nem írsz neked, azóta sokkal jobban érzem magamat. Nem tudom nagy bűnnek számít-e, ha az ember más emberek boldogságához hasonló boldogságra vágyik, És, ha ez nem sikerül neki, azt kívánja; legyenek boldogtalanok mások is.

Mindezt talán azért kívánja, mert a régóta boldogtalan ember is könnyebben viseli sorsát, ha azt tapasztalja; vannak még rajta kívül olyanok, akik osztoznak bajában. Talán azért, mert az ő életük hasonlóan, olyan szánsalomra méltó, amit senki sem kíván magának. Tudom ez egy nagyon csúnya dolog, de én mégis ilyen vagyok.

Mindenki akkor érti meg csak igazán mások boldogtalanságát, ha a bajban lévő ember sorsából jut neki is. Ha csak a boldogság jutott neki, akkor kigúnyolja a szerencsétleneket, akiket legtöbb esetben gúnyológása céltáblájának használja.

Ez a pártában maradt, kanadai lány, csak -mondta és mondta a magáét. Az eddigi életében felgyülemlett keserűségnek szabad utat engedett a visszatért fiú közeledése, aki már szintén nem hibátlan. Most döbbsent rá igazán, mennyit veszített életében azért, mert a *Teremtő* ezt az arcot és termetet adta számára.

Ki tudná megmondani, mennyire boldog lehetne, ha külseje jobban hasonlítana az átlag emberéhez. Azokéhoz, akik nem tudják igazán értékelni, hogy olyan külsővel jöhetnek a világra, amit nem kell szégyellniük senki előtt. Mindezért ezek az emberek csak akkor értékelik azt, amit kaptak a *Teremtőtől*, amikor valamilyen baleset, vagy betegség folytán elveszítették azt, amit eddig kevésbé értékelték. Azt tartották természetesnek, hogy ez nekik már a megszületésükkel együtt kijár. Talán az őt ölelő fiú is közéjük való.

Miko nézte a szomorú arcú lányt, akinek kipirult arca most megszépült. Jól sejtette, ez retteg attól, hogy ennek a kedves közeledésének esetleg nem lesz további folytatása. Ő sem tudta, igazán akarja-e ezt a folytatást, vagy csupán egy gyenge pillanatában csókolta és ölelte meg Maryt. Fel tudja e vajon vállalni, így, ebben az állapotában egy egész életre? Vagy esetleg a későbbiekben ezt fogja neki mondani:

—*Mary! Én mégsem akarom veled összekötni az életem! Én nem tudlak megszeretni Téged!*

Ez sokkal rosszabb lenne minden másnál. Rosszabb lenne, mert ez a lány akarva-akaratlan, de elfogadta

már azt, hogy a Sors számára az örökmagányt -rendelte. És ő most némi reménnyel kecsegteti, amikor a korábbiaknál kedvesebben közeledik, a felé a *szerencsétlen* lány felé, aki eddig nem kellett senkinek.

Az idők változtak! Ma már ő is értéktelenebb korábbi énjénél, amikor még nem rokkant meg. Éppen ezért, számára ez a leghelyesebb, amit tehet. Ami a „szerencsétlen” kifejezést illeti, ő sem mondhatja magát sokkal szerencsésebbnek. Hiszen a szerelmének teljes kibontakozása közben maradt félben minden, ami szép és jó volt az életében.

Régi hazájában maradt minden, ami az eddigi életének értelmét jelentette. Az ő sorsa azonban annyival mégiscsak másabb, hogy életének voltak részei, amikor boldognak mondhatta magát. Ott volt neki Erzsi, akiről, az odaadó szerelmének köszönhetően, kellemes emlékei maradtak egész életére.

De ez a remegő lány, itt előtte, még soha nem lehetett boldog, hiszen hiába érzett bárkivel szemben szerelmet, ezt soha sem mutathatta. Ha mutatta volna, akkor sem viszonozzák. Nemhogy nem viszonozzák, még kigúnyolnák, ha azt vennék észre, vágyakozva figyel valakire. Méltatlankodnának érzésein, amihez neki nincsen joga, hiszen csúnyasága arra ítélte; *maradjon egyedül az életben.*

Miután átfutottak a fiú legbelsőjében ezek a gondolatok, úgy érezte, valamit mondania kell a farmerlány előbb elhangzott, aggódó szavaira válaszul. Bár ő nem mondott eddig sem semmi olyat,

amit ígéretnek tekinthetne. Ám az a kis csók és az együtt érző ölelése, nem semmiért történt. Ha *csak sajnálatból* tette, ezt akkor is megtette. Az olyan, kinek életében nem volt még ehhez hasonló helyzete, talán félreérthette.

De sajnálatból tette-e? Hiszen már évek óta laktak egy fedél alatt, és ez alatt az idő alatt nagyszerű teremtménynek ismerte. Kitartott betegágnya mellett, ápolta őt. Úgy a háztartásban, mint a farm egyéb területén, szorgalmasan dolgozott, mint aki bizonyítani akarná ez előtt a mindenkit bíráló világ előtt; *a Természet kegyetlen tréfája ellenére, van ő olyan ember, mint az emberek legtöbbje.*

Miko jól tudta, amit tett, nemcsak sajnálatból tette. Megszerette ezt a lányt úgy, ahogyan van, azokkal a hibákkal együtt, amiről tudott, és amelyektől már ő sem mentes. Azokért a hibákért nem ő a felelős. Talán az, aki ilyennek teremtette.

—*Nemcsak vigasztalni akartalak az előbbi csókokkal! Nagyszerű lánynak ismertelek meg, amióta együtt élek veletek. Be kell, valljam, ez az együttélés kedvemre való. Én nem akarlak kihasználni, hanem melléd akarok állni. Egy életen át, jóban-rosszban, ott maradni melletted. Hibáinkkal együtt, mi egymásnak valók vagyunk, mert egyiken sem vagyunk már hibátlanok.*

Ha volt még egy könnyecsepp szeme sarkában, e a szavakra úgy száradt fel, mint a hajnali köd párája az óceán melletti partszakaszon, az egyre növekvő nyári napsütésben. Ha maradt is még belőle

egy kevéske, azok már minden bizonnyal a testen -szerteáramló örömnél könnyei lehettek.

A fiú öleléséből előbb még kibontakozó lány, most ismét annak kitárt karjaiba vetette magát és most kezdett el sírni csak igazán. Talán a szerelemnélküli évek jutottak eszébe, amelyekben sivár élete minden öröm nélkül elszaladt, kitörölhetetlen nyomokat hagyva maga után.

Miután ismét kisírta magát, kibontakozott a fiú ölelő karjaiból és annak szemébe nézve kérdezte:

—*Ha engem veszel feleségül, mi lesz az európai szerelmeddel, Erzsivel, kinek oly sok szerelmes levelet írtál, akinek leveleit mindig nagy izgalommal vártad?*

Miko egy pillanatra elgondolkodott mielőtt az európai lánnyal kapcsolatos kérdésére válaszolna. S. Erzsí említésével fájó sebeket szakított most fel ez a kanadai lány, aki már véglegesen szerette volna magáénak tudni őt, ezért minden arcmozdulatát sűrgetően figyelve, várta válaszát.

A szintén fogyatékos fiú nem tudott olyan gyorsan válaszolni, mint ahogyan az ezt elvárta tőle. Ez a lány, ha belelátna megsebzett lelkébe, ilyen fájó kérdést nem is tesz fel.

Nem tudhatta mit szenvedett az otthonról érkezett levél elolvasása után, amiben húga S. Erzsí és M. Gyuri házasságáról írt. Nem mondhatta el akkor senkinek bánatát, csak magába roskadva hallgatott és mindebből befogadói csak annyit láttak, hogy valami nagyon szomorú hírt kaphatott az

Atlanti óceánon túlról. Leginkább ezért állt ő be -akkor az USA zsoldos hadseregébe.

De kinek is mondhatna el ilyen híreket az, aki teljesen magára maradt bajával ezen a nagy és hazájától távoli kontinensen? A menekültet befogadóktól nem várhatott részvétet, hiszen számukra ez csak jól jöhetett.

Égető gondjuknak megoldása, ezáltal csak javulni látszott. Ebben nem tévedtek. Hiszen ez után a levél után ment el katonának. Maradandó fogyatékoságával visszajöve, döntött a farmerlányhoz való közeledés mellett.

Gondolataival Európából most vissza kellett térnie erre a földrészre, ehhez a családhoz és ehhez a lányhoz, aki a szeme közé nézve, türelmetlenül várta most válaszát:

—Kedves Mary! Ha figyelted, akkor észre kellett venned, hogy az utóbbi időben én már nem kaptam tőle semmilyen levelet. Újabban csak a húgomtól kaptam, aki megírta nekem, hogy mennyasszonyom nem bírta kivárni a visszatérésemet és másnak adta kezét.

A farmerlány mindezeket már előbb sejtette. E szavak hallatán bárki úgy gondolná, illene némi részvétet tanúsítania az elhagyott fiú iránt. Ám az arcán öntudatlanul megjelenő mosoly, csak az örömről tanúskodhatott.

Talán meglehet érteni. Mennyi szomorúságot okozott, amikor a fiú arcán látta a boldogságot, az Európából érkező levelek olvasását követően. Amilyen boldog volt a levél olvasója ekkor, olyan

boldogtalan lett ő, amikor látta a levélolvasás okozta boldogságot, melytől a mindig szomorú fiú, csak mosolygott és mosolygott.

Hányszor kívánta a pokolba azt az európai lányt, akinek levele képes mosolyt varázsolni ennek a szomorú fiúnak arcára. Ilyenkor majdnem széjjelvetette az irigység az ismeretlen másik lány iránt, akit ellenségeként kezelt, mert szentül hitte, ha az nem létezne, akkor ő már régen közelebb kerülhetne a Mikohoz.

A menekült fiú nem haragudott érte, amiért nem látta a részvétnek semmi jelét a féltékeny kanadai lány arcán, aki már régóta szerette volna birtokolni őt.

De mit érne vele, ha bármilyen részvétet mutatna, amiről úgy is tudná, ez csak egy hazug színjáték. Különben, egy férfinak mindig jól esik, ha látja, van olyan, aki féltékeny rá. Van más is, aki szereti. Ezért ismét magához ölelte, aki most meggyőződhetett: *a fiúnak nincsen senkije rajta kívül.*

*

John és Elizabeth döbbenten álltak az ablak előtt, mint olyanok, akik nem akarnak hinni a szemüknek. Izgatottan figyelték a szerelmesen többször összeboruló két fiataalt, és nem tudták mi lenne helyesebb: Sirjanak, vagy örüljenek, amikor a kertbe kitekintve, a fiatalok meghitt pillanatainak

tanúi lehettek. Korholták magukat, amiért kezdetben nem akarták visszafogadni, a Vietnámban maradandó fogyatékossgot szenvedő, most visszatérő fiút. Évekre volt szükségük ahhoz, hogy mindez bekövetkezzen. Hihetetlen boldogság látszott eluralkodni rajtuk, hiszen hosszú évek óta dédelgetett álmaik beteljesülésének lehetőségét látták a szemük előtt most kibontakozni. Már csak abban bízhattak, a fiatalok meghitt pillanatai tartósnak bizonyulnak. Olyan tartósnak, melynek kellemes folytatása következik az eljövendő időben. És ez a folytatás a házasságukban fog beteljesedni.

Meglehet érteni aggodásukat. Amikor John és Elizabeth a sorsukat házassággal összekötötték, először szülőkké akartak válni. Olyan boldog szülőkké, akiknek egészséges gyermekeik születnek. Amikor a Mary lányuk megszületett, nagyon boldogok voltak. Ezt a boldogságot még egy fiúgyerek születésével akarták tovább fokozni. A Sors azonban nem akarta őket továbbra is kegyeibe fogadni, mert nem született több gyerekük, bármennyire szerették volna.

Pedig a farmjuk továbbélését egy fiú gyerekben képzeltek megvalósulni, aki erős kézzel nemcsak irányít, hanem ő maga szintén hatékony munkát képes végezni. A lányukban nem láthatták e reményük teljesülését, hiszen egy lány ereje nem erre teremtdött. Még nagyobb lett csalódásuk akkor, amikor évek elteltével rá kellett döbbernüik; *Mary nem azon legszebb lányok egyike, aki után a fiúk epekednek.* Eddig még megvolt a reményük,

miszerint egy jóra való vő kerülhet a családba, aki a meg nem született fiukat pótolja. Ám a reményük szertefoszlott, hiszen az idő előrehaladásával, egyre inkább bizonyossá vált, *a lányuk vénlány marad.*

A farmjuk további létét teljesen bizonytalannak látták. Annak a farmnak látták bizonytalan jövőjét, amelyet kemény munka árán hoztak létre. Ők ugyanis bíztak abban, hogy a farm, a belőlük sarjadó nemzedékeknek köszönhetően, egyre jobban gyarapodik, virágzik, és messze földön emlegetni fogják az ott folytatott mintagazdálkodást.

Sok-sok évtizedeken át, az utódaik majd hálával gondolnak rájuk, mint a farm létrehozóira és ezért mindig friss virág fogja borítani sírjukat. Azoknak a sírját, akiknek köszönhetően ők, az utódok, most gondtalanul élhetnek. Az eltelt idők folyamán szomorúan kellett tapasztalniuk; *ezek a jövő nemzedékek már csak az ő képzeletükben léteznek.*

Lányuk kezét nem fogja megkérni senki, és a farm, amelyért szinte az életüket áldozták, az enyészet martaléka lesz. Hiszen az ő haláluk után, lányuk képtelen lesz a farm élén hatékonyan tevékenykedni, ezek után bizonyára el fogja adni, mielőtt teljesen tönkre menne.

Már csak a csodában bízhattak. Egyre jobban a vallás felé fordultak, mint olyan emberek, akik kénytelenek voltak belátni; *itt már csak valami csoda segíthet.* Ennek a csodának a megvalósulására gondoltak, amikor egy kelet európai menekültfiú

befogadására szánták el magukat még annak idején, -aki hazájából politikai okok miatt, kénytelen elmenekülni. Egy olyan országból, amelyről eddig azt sem tudták, létezik-e. Ha létezik, a Földnek melyik tájékán található.

Amikor korábban Miklós megérkezett a farmra, már az első naptól kedvesen fogadták, mintha ő lenne az eddigi és a jövőbeni életük értelme. Nem bánták volna, ha nem ennyire talpára esett, szépfiatalember, mert akkor jobban reménykedhetnének abban, hogy lányukat egy bizonyos idő elmúltával talán feleségül kéri.

Még inkább reménytelenebbnek látták dédelgetett álmaikat akkor, amikor megtudták, szerető mennyasszonya várja őt vissza hazájába, amennyiben otthon rendeződne a politikai helyzet, és nem üldöznék tovább az elkövetett és el nem követett, politikai bűneiért. Ez az ember elment Vietnámba és ezzel a tetteivel cserbenhagyta őket. Azonban most mégiscsak visszajött, bár egészsége károsodott, de újra reménykedhetnek.

Az eddigi reménytelenség után villámcsapásként érte őket az a felfedezés, amelyet most, az ablakon kitekintve, tapasztaltak. Jól tudták, illetlen dolog leskelődni szerelmeskedő pár után, most mégis ezt tették. Meg akartak győződni, mi ez valójában. Egy pillanatnyi fellángolás csupán, amely nyom nélkül úgy eltűnik, mint az óceán párája egy hirtelen feltámadó szél nyomán.

Óhajtották; inkább ne legyen semmilyen fellángolás, -mintsem egy rövidke idő múltán, az óceán párájához hasonló módon, mindez a semmivé váljon.

Volt idejük megismerni a fiút, ezért bíztak a becsületességében, és joggal reménykedhettek, hogy előbb, vagy utóbb, a lányuknak férje lesz. Ha ez az álmuk beteljesedne, akkor nem tekintenék értelmetlennek az eddigi életüket, amelyet az utóbbi időben egyre gyakrabban éreztek.

Örökös gondként lebegett fejük felett a nagy kérdés: —*Mi lesz Mary sorsa, és mi lesz a farm sorsa, ha ők eltávoznak az élők sorából?* Márpedig az öregség jelei, egyre gyakrabban kopogtattak az ingatag egészségük ajtaján. Ezért lányuk és a farm sorsának kérdése mindinkább sürgetőbbé vált. Pedig erre a kérdésre sem ők, sem mások nem tudhatták a választ.

Nem annyira a farm sorsa izgatta már őket, mint inkább a lányuké, aki magányosan, a társadalomból kitaszítottan fog élni, miután magára marad ebben a közönyös nagyvilágban. Ezért volt fontos számukra Miko szándékát a teljes valóságában kiismerni.

Elizabeth halkan szólt Johnhoz, az apához, pedig nem volt senki közelben, aki féltve őrzött titkaikat kihallgathatná, hiszen a fiatalok még mindig összeölelkezve beszélgettek a kertben:

—Nézd John! Mégiscsak te vagy a férfi, neked kellene valami módon belelátni a fiú szándékaiba. Talán beszélhetnél vele és megkérdezhetnéd, mi a szándéka lányunkkal. Talán mondhatnád neki, csak

akkor tápláljon reményeket Maryben, és persze -mibennünk, ha szándékai becsületesek és hosszútávon komolyak.

—Nem gondolhatod komolyan, hogy most oda fogok menni hozzájuk, és ilyen kérdést teszek fel neki. Még az is lehet, ezzel rontanék el mindent. A szülői aggodalmunk, a bimbózó szerelmet ellenkező irányba mozdítaná el. Én azt mondom neked, ne tegyünk semmilyen sürgetésre utaló lépést. Eddig becsületesnek ismertük, és nem hiszem, hogy csalatkoznunk kellene benne.

Elizabeth nem tudott e szavakra szólni semmit, azonban érezte férje szavainak igazát. Még egy rövidke ideig a függöny mögé rejtőzködve figyeltek a kert irányába, majd félreálltak, mert a fiatalok már a lakás felé indultak, egymás kezét fogva.

Azért indultak a lakás felé, hogy egymás iránti érzelmeikről beszámoljanak azoknak, akik eddig felzaklatva a látottaktól, aggódva figyelték őket az ablakon keresztül. Amikor beérkeztek a lakásba, Miko tiszteletteljesen fordult az apa felé, mintha minden döntési jog őt illetne meg, az ilyen életre szóló, komoly dolgokban:

—John bácsi! Abból, hogy a lánya kezét a kezemben tartom, gondolhatja, komoly elhatározásra jutottam az elmúlt napokban. Olyanra, ami mindannyiunk jövőjét meghatározza. Ez az elhatározás nem más, mint lányuk kezének megkérése, akit rendes, becsületes lánynak ismertem meg, mióta befogadtak az otthonukba.

A továbbiakban nem kell tartaniuk attól, hogy -én visszamegyek az elhagyott hazámba. Már akkor sem megyek oda vissza, ha a politikai helyzet kedvezőfordulatra váltana. A volt szerelmem, más férfinak adta a kezét, így ő miatta már nem fogok hazamenni. Csak az anyám van még, akiért esetleg visszamennék, de ő öreg és beteg, nem tudhatom, mikor jön a szomorú hír, amelyben értesítenek haláláról.

A húgomnak sem hiányzom, hiszen férjével boldog házasságban élnek és valószínűleg hamarosan gyerekeik lesznek. Ezek után láthatják; *nem hiányzom már senkinek abban a távoli, európai országban. Ezért el kell hinniük; lányuk kezét teljes szívemből kérem. Engem nem érdekel az a kis korkülönbség, hiszen érzéseink közösek, lelkileg mi egyek vagyunk. Ennél semmi sincsen fontosabb egy emberi kapcsolatban.*

Az apa ránézett most kérdően az anyára, mintha tőle kaphatna valami biztató jelet, amire a döntését meghozhatná az arra váró fiúnak. Pedig erre a jelre nem volt itt semmi szükség. Mindketten régóta vártak már ezt a pillanatot, amikor minden további nélkül, igent mondanának még akkor is, ha a kérő személye nem lenne olyan rendes ember, mint Miko, a kelet európai menekült.

Az illem azonban azt kívánta, a lányukhoz intézett kérdéssel egy kicsit elhúzzák a válaszadás idejét, ezért most az anyán volt a sor, olyat kérdezni tőle, amire kérdés nélkül is tudta a választ:

—Mary lányom! Akarod e te ezt a házasságot, vagy csak egy hirtelen jött fellángolás számodra, amit esetleg később majd bánni fogsz?

A lány arcát még jobban előntötte a pír, és egy picit most hallgatott. Pedig már eddig is tüzesen lángolt arca, az elmúlt rövid időszak kedvező fejleménye miatt, amióta a fiú kitárta szívét előtte. Ez a pír volt a legjobb válasz, amit kérdésére az anya kaphatott. Azonban szavakban akarta hallani feltett kérdésére lánya válaszát, mert a szavak azok, melyek mindenki számára a legérthetőbbek, ezért kissé sűrgetően mondta:

—Felelj édeslányom! Akarod e Mikot egy életre társadul?

Mielőtt válaszolni tudott volna, a pírban égő lány szipogott egy kicsit, és könnyeit hullatta—az örömkönnyeit—miután mégiscsak megszólalt:

—Ak...ar...om! Aka...rom!—válaszolta, majd kirohant a szobából, azzal sem törődve, hogy az anyjával való egyetértés után, mit mond majd az apja a feleletre váró kérőjének.

Az apa talán nem bánta lányának kirohanását, mert a fiúnak akart kérdéseket feltenni, beleegyező szavainak kimondása előtt. Azt azonban nem akarta, hogy ezeket a szavakat lánya meghallja. Amikor lányát már lakáson kívül tudta, a kérő felé fordult, aki kezdett türelmetlen lenni a későn érkező válasz miatt.

—Miko fiam! Elég komoly embernek ismertünk meg mióta velünk egy fedél alatt élsz. Ezek után bizonyos vagyok tiszta és őszinte szándékodban,

azonban úgy illik, hogy mégiscsak figyelmeztesselek a házasság komolyságára. Ez egy egész életre szól. Ha beleunsz a házaseletbe, akkor a lányomon, olyan gyógyíthatatlan sebet ejtesz, ami talán soha nem gyógyulhat be.

Mary nagyon érzékeny lány. Amit ő érez irántad, ő azt egy egész életre gondolja. Nem voltak szerelmei, ezért te vagy neki az első, így a te elvesztésed talán fájdalmasabb lehet számára, mint más lányok esetében az első szerelem utáni csalódás fájdalma. Ezért azt kérdezem, az előbbi kérdésed jól átgondoltad e, mielőtt számomra feltetted?

—John bácsi! Amikor az előbb megkérdeztem, már jóval előbb, többször átgondoltam magamban és mindig arra a következtetésre jutottam; *akarom Maryt feleségül egy egész életre!*

—*Én hiszek neked fiam és részemről nincsen akadálya. Most már az anyjától kérd meg, vajon ő mit válaszol.*

A leánykérő fiú az apa beleegyezését már bírta, csak az anyát kellett még megkérdeznie, ezért feléje fordulva, tisztelettel szolt hozzá:

—Elizabeth asszony! Csak ismételni tudom az előbb elhangzott szavaimat, ezért Öntől is kérdezem: *adja e beleegyezését a lányával kötendő házasságomhoz?*

—Én szintén csak ismételni tudom, amit férjem, a lányom apja, válaszként adott most szavaidra:

Legyetek boldogok, fiam! Ezt kívánom én -nektek tiszta szívemből. S miután ezt mondta, egy csókot lehelt leendő vejének arcára, aki most a lányánál pirosabb lett.

Egy könnycsepp jelent meg szemében, hiszen ettől a perctől kezdve, ehhez a családhoz tartozik szoros kötelékkel, ami után elmondhatja; *az európai családjának elvesztése után, talált magának egy másikat, ahol szintén szeretik.*

Miután úgy az anya, mint az apa, beleegyezését adta a házasságukhoz, lányukat behívták, akinek ez időre elálltak a könnyei. Lehet, hogy az ajtó mögött hallgatózva, hallotta szüleinek áldását, a kötetlen házasságához.

A belépő lányhoz az anya intézte szavait:

—Édeslányom! Az előbb Miko megkérte tőlünk kezedet, amihez mindketten beleegyezésünket adtuk, mivel régóta nem titok előttünk; ő egy kedvedre való fiatalember, kivel hajlandó vagy leélni az életed. Éppen ezért sok boldogságot, egészséget és sok szerencsét kívánunk nektek. Higgyétek el, ez utóbbira is, nagy szükségetek van az életben, a kitartó szerelem mellett.

Miután mindketten megkapták John és Elizabeth áldását, fiú szomorúan gondolt az otthonmaradt beteg anyjára. Arra asszonyra, akinek a nagy távolság miatt, nincsen lehetősége semmiféle boldogságot kívánnia, a kanadai lánnyal kezdődő közös életükhöz. Az Európába címzett levelében azonban mindent megírt az otthoni hozzátartozóinak.

-

*

Negyedik ősszel hullajtották már el lombjaikat az őszi, hideg idő hatására megszínesedő kanadai erdők lombhullató fái. Negyedik éve annak, hogy Miklós a hazájából, ideiglenes távollét gondolatával, politikai bűnei miatt, távozni kényszerült.

Ennyi év telt már el azóta és az eltelt évek alatt vált bizonyossá, hogy a hazájába nem térhet vissza. Hazatérése esetén ugyanolyan megtorlásban lenne része, mint otthonának elhagyásakor. A politika nem változott semmit, hiszen ugyanazok vannak hatalmon. A Szovjet megszállócsapatok vigyázzák az elnyomók hatalmát. A forradalomban való részvétel miatt, a bűnének súlyossága ugyanolyan maradt.

Ha mindez másképpen lenne, most akkor is meggondolná hazatérését. S. Erzsí—a mennyasszonya—másnak adta kezét, a hiábavaló várakozás miatt. Hiszen nincsen az a szerelem, amely a hosszú várakozás éveit örökidőig kibírná. Egy ideig bírja ugyan, de az idő multával úgy elkopik, mint a téli Nap sugarának ereje ködös nappalokon, amikor már csak sejteni lehet, merrefelé járhat az Ég boltozatán.

Most, hogy megkérte a kanadai lány kezét, már a honvágya is alábbhagyott. Kevesebbet álmodott az otthoni tájakról, amelyektől itt még

szebbeket látott. Többször kirándultak el a Parti-hegység csodálatos tájaira, amelyeknek sziklás csúcsait, és hatalmas fenyőerdőit újra és újra úgy megcsodálta, mintha még először látná valamennyit. Pedig sokszor látta már a Parti hegység, és távolabb a Sziklás hegység, ég felé törő csúcsait, amelyek a május végi meleg, napsugaras idő ellenére, a vakítóan fehér hótól csillogtak.

A hegyek lábainál, lent a völgyekben, kristály tiszta tavak vizét fodrozta az óceán felől feltámadó szél, amely a hegyek havát lassan olvasztgatta, és ezért egyre csak gyarapodott bennük az éltető víz. A fenyőerdők fái egészen a báránylejtőig felértek. Némely fának, az évszázadok óta megvastagodott derekát, talán hat ember sem érné körbe. Ezek a magas fák sokat mesélhetnének a múltról, ha az emberi fül képes lenne a lombok susogását megérteni.

A tovasuhanó szél sejtelmes hangokat csal ki az ide-oda hajlongó lombokból. Talán elmesélnék a kétszáz év előtti időket, amikor indiánok tarka lovaikon nyargalásztak az erdő fái alatt, melyeknek örökös megújulása gondoskodik arról, hogy az erdő mindig erdő maradjon az idők végezetéig. Minden bizonyossággal az is maradna, ha a gonosz ember kegyetlenül nem avatkozna be a *Nagytermészet* által alkotott életébe.

John és Elizabeth úgy döntöttek nem várnak sokáig a fiatalok esküvőjével, mert azt remélték, hogy az előbb megkötött házasság után, előbb jön majd a kis unoka, aki most talán már valósággá

válhat. Igyekezni kellett, mert Mary szaporodó évei egyre kevesebb esélyt adtak az ilyen irányú álmaik megvalósulásának.

Szűk körű esküvőt tartottak. Valójában nem hívtak volna ők akkor sem sok vendéget, ha sok ismerősük és barátjuk él ezen a környéken. Nem akarták tudatni ismerőseikkel, hogy ez a kelet európai menekült tizenhárom évvel fiatalabb lányuknál.

Nem akarták tudatni azt sem, hogy az a bőrönd csak a hozománya, amit a menekülés közben magával hozott. Bár a vietnámi háborúban eltöltött szolgálata után már van saját bankszámlája. Emellett, némi rokkantsági járadékra is számíthat.

A farm, ahol éltek, nem a leglakottabb része volt ennek a környéknek. Ezért kevés vendéget hívtak, kiknek legtöbbször elfogadta a meghívásukat. Különben sem törődtek ők már semmi pletykával, amit a vendégek szájából hallva, esetleg rossz fényt vethetne a házasságra.

Mindennél fontosabb volt számukra az, hogy Miko—ez a becsületes kelet európai fiú—önszántából kérte meg lányuk kezét. Talán egy év múlva, kis unoka kacaja teszi hangulatosabbá az eddigi megszokott, unalmas életüket. Ez a kis unoka valósíthatja meg a régóta dédelgetett álmukat, farmjuk továbbélését. Mint minden emberben, így bennük is erősen élt a vágy annak a birtoknak, farmnak a fennmaradására, amelyért oly sokat dolgoztak életük folyamán. Nem akarták, hogy valamikor idegen lábak tapossák azt a földet,

amelynek megszerzéséhez, oly sok izzadtságuk sós -vize, mélyítette az arcuknak egyre mélyülő barázdáit.

Az elmúlt évek alatt ugyancsak megöregedtek. Különösen John, aki olykor alig bírta már levegővel, hiszen gyakorta asztmatikus rohamok keserítették meg életét. A lányuk miatti aggodalom, mindkettőjük egészségét lassan ölő méregként ásta alá, hiszen a bánatnál nem ismeretes nagyobb ellensége az emberi szervezetnek. Alattomosan rágja, mint élőfát a belső féreg, amelyet csak akkor lehet észrevenni, amikor már ledöntötte.

Minden gondolatuk a lányuk körül forgott, aki most már vélhetően megajándékozta őket egy kis unokával. Amint elmúlt a lagzi, Viktóriába fizettek be nászútra a fiatal párnak.

Verőfényes őszi napon indult el a nászutasokkal az a Ford Capri, amelynek volánjánál az ifjú ember jókedvében dudorászott egy dalt, természetesen magyarul.

*„Úgy érzem, hogy rád találtam, az utamba jöttél
végre.*

*Olyan, mint egy tündérálom, ilyen nincs csak a
mesékbe.*

*Felhő sem volt a nagy égen, csupa virág, ahol jártunk.
Úgy éreztük megtaláltuk mindketten a boldogságunk,*

*Mint a felhők úgy elszállnak felettünk is majd az
évek,
De szívemben nem fakulnak, ma is élnek az emlékek.*

*Az első csók forrósága, a két szemed tiszta fénye,
- Örülök, hogy rád találtam, az utamba jöttél végre.”*

Azt, hogy anyanyelvén énekelt, a világ legtermészetesebb dolgának lehet tekinteni. Hiába volt már ő Kanadai állampolgár, érzéseit ösztönösen az anyanyelvén fejezte ki. A mellette ülő ifjú asszony jobban szerette volna, ha érti tartalmát, de nem haragudott érte. Azonban kíváncsisága nem hagyta nyugodni, ezért kérdését Mikonak szegezte:

—*Mondd nekem Miko, miről szól ez a dal?*

—*Miről szólna? Természetesen a szerelemről. Arról, hogy boldog vagyok, amiért megtaláltalak téged.*

Az ifjú asszony nem kételkedett szavaiban. Láthatta újdonsült férjének arcán a boldogságot, függetlenül attól, hogy a dúdolt dal tartalmát nem tudta saját anyanyelvére lefordítani. Férjének kedvesen csengő szavai ismét halvány pírral vonták be arcát, amitől sokkal szebbnek látszott, mint eddig bármikor. Pedig az utóbbi időben nagyon sokat változott, azokhoz az időkhöz képest, amikor még nem viszonzta érzelmeit senki.

Ha az elmúlt időkben őt valaki megfigyelte, olyan, aki korábban ismerte, tanúja lehetett annak, hogy a boldogság csodákra képes a szépség kialakításában. Mintahogyan a boldogtalanság, gyűlölet, harag elcsúnyítja a szép arcot. Márpedig ő egy idő óta boldog, aminek hatását bárki lemérhette rajta. Testben, lélekben megújulva, nem mondhatta rá senki, hogy ő egy csúnya fiatalasszony. Az éveinek

száma szépkornak mondható egy fiatalasszony-életében, aki csak most kószolgatja a szerelmet. Most kapja, és most adja, mert eddig nem pazarolhatott senkire, hiszen nem volt kire pazarolnia. Eddig az öltözködésére sem figyelt oda, mert hiába öltözött szép ruhákba, nem volt ki észre vegye rajta, és elismerésként legalább ennyit mondana:

—*De szép ruhád van Mary!*

Most már nemcsak a ruháira figyelt, hanem igyekezett testtartására odafigyelni, minek hatására, az eddig görbének mondott háta, fokozatosan egyenesedett. Eljárt gyakrabban a fodrászhoz, sőt a kozmetikushoz, mert eddig még ott sohasem járt. Az ifjúférj, aki eddig nemcsak szerelemből, hanem sajnálatból figyelt fel a lányra, most egyre vonzóbbnak találta és áldotta sorsot, amely ehhez a családhhoz vezérelte azokban az időkben.

A Ford Capri motorja halkán duruzsolt, miközben nyelte azokat a kilométereket, amelyek a Georgia szoroshoz vitte őket, egyre közelebb, amelyen áthaladva igyekeztek Viktóriába, ebbe a gyönyörű városba, a nászutazásuk színhelyére.

Az újdonsült fiatalasszony boldogságában folyton csevegett, mint aki az eddigi egyhangú életében elmulasztott csevegéseit egyszerre akarná bepótolni:

—Te még nem jártál ezen a környéken, ezért engedd meg nekem, hogy én legyek az idegenvezető!

Mikot jóleső érzés töltötte el, amiért asszonyát boldognak látja és mosolyogva válaszolt az iménti ajánlatára:

—Én nem bánom, csak arra kérlek, mondjál el minden olyan látnivalót, ami az első ideérkezőnek fontos lehet. A többit majd úgy is meglátom, ha beérünk a városba. Legalább kevesebbet kell akkor majd beszélned.

—Akkor máris kezdem:

Viktória, Brit Columbia székhelye, amelynek legalább kétszázötvenezer lakosa van. Azt már tudod, hogy a mi városunk—Vancouver— Brit Columbia tartományában található, ennek ellenére most mégis elmondtam, nehogy elfelejtsd. —mondta csilingelő hangján, és tovább folytatta a látnivalók ismertetését:

Azt mondják, hogy a Földön található két szép hely egyike Viktória városa, a másik a Mennyország. Ha azonban azt mondjuk, hogy a Mennyország mégiscsak az Égben van, akkor a Föld legszebb helye mégiscsak Viktória városa. Észak Amerika egyik legfőbb idegenforgalmi központja, ahol nagyon sok nyugdíjas farmer telepedett le, miután a munkájukat abbahagyták, és pihenésre vágytak.

Valószínűleg azért, mert ők már el tudják dönteni, melyik a legszebb város egész Amerikában. Egyebet sem tesznek, csak gyephokiznak. Talán azért, mert itt a legszebb a gye, amelyről a virágzó angolpázsit kultúra gondoskodik. Az ideköltöző nyugdíjasok közül legtöbben saját kis házaikban laknak.

A legtöbb ilyen ház a keleti parton, Oak kerületben, -vagyis a Tölgyfa öböl környékén van.

Viktória a virágok városa is. Az itteni kertészetek repülőgépen küldik virágaikat Kanada nagy városaiba. Nevét Viktória királynőről kapta, mert az uralkodásának korszaka, Kanada történetének egyik legfontosabb szakasza. Születésnapja május 24-e, ezért az ehhez legközelebb eső hétfő, nemzeti ünnep Kanadában.

1792-ben hajózott el partjai mellett George Vancouver hajóskapitány. Ötven évvel később már egy kis angol erőd épült, hogy az Anglia fennhatóságát biztosítsa. 1866 óta rohamosan fejlődik. Eleinte viktoriánus stílusú villák és paloták épültek, de később már modernebb épületek emelkedtek a magasba. Ezek egyikén egy óriási mozaik falikép, a város alapításának jelenetét ábrázolja. Egy másik pedig, Brit Columbia történetét. Az alkotások művésze a te hazádból származó, Mexikóban élő művész alkotásai, a neve Andres Salgó.

Miko a vezetés mellett, teljes figyelemmel hallgatta a csevegő asszonya ismertető szavait, melyet olyan hévvel mondott, hogy nem akart szünetet hagyni mondatai között. Minden bizonnyal szerette ezt a várost és ezt az Észak amerikai tájat, amelynél szebbet nem sok helyen lehet találni ezen a földtekén.

Amikor beértek a városba, tovább folytatta a várost ismertető mondatait, mert mindent meg akart

mutatni az újdonsült férjének, aki már így is alig győzte a sok hallott és látott információt fejében elraktározni:

—A belváros a védett James-öböl partján terül el, és erre néz az 1897-ben épült parlament, melyet a sötétedés után nagyon sok villanyégő világít meg. Híres épület az Empress Hotel, mely a Canadian Pacific Vasúttársaság kastélyszállója, amelyet 1905-ben építettek, ma is a világ egyik legrangosabb hoteljének számít.

A Bastion Square, vagy Bástya tér, az elegáns boltok, éttermek sétáló utcája. Itt van a Marine múzeum, amely a Csendes-óceán felfedezőinek, feltérképezőinek állít emléket. Ennek a pálmafás öbölnek a másik látnivalója az Undersea Garden, a víz alatti kert, amely a Csendes-óceán vízi világának az akváriuma.

A Heritage parkban található a Tartományi Múzeum, amely sok-sok indián emléket őriz. Itt található Vancouver hajóskapitány Discovery hajójának mása.

Ide nem messze van a Thunderbird Park, amelyben található az indiánház a totemoszlopokkal. A Beacon Hill Parkban sok virág és sétány mellett, itt található a transz kanadai autót út végpontja, amely St Johns városából indulva, 7848 km-es úttal, összeköti a Csendes óceánt és az Atlanti óceánt.

Sorolhatnám még tovább, de ennyi mindent úgysem lennél képes egyszerre megjegyezni.

—Annyi szent, hogy ennyi mindent megjegyezni még egy komputer sem lenne képes, nem még én, aki csak először jár ezen a vidéken.

Mindenesetre, köszönöm az ismertetést, amelyből -lemérhettem; *lesz mit bepótolnom a kanadai nevezetességekből.*

Amikor megálltak Viktória városának külvárosában, az egyik olcsóbb szálloda előre lefoglalt szobájába költöztek. Miután birtokba vették a szobát, pihenni tértek a lenyugvó Nappal, hiszen ez idő tájára már jócskán beesteledett. A hosszú autótút után rájuk fért a pihenés, hogy aztán másnap elkezdhessék azoknak a látnivalóknak a megtekintését, melyeknek némelyikéről Mary már az úton beszélt.

Egy hét volt csupán, amit Viktóriában boldog nászutasokként eltölthettek, ebben a gyönyörű őszi időben. Persze ezt az őszt nem olyannak kell elképzelni, mint Miko régi hazájában, ahol az északi hideg szelek, ez idő tájára, véget vetnek a kellemes időnek. Itt, a pálmafáknak is kedvező éghajlati viszonyok között, nem fújnak kellemetlenül jeges szelek, amelyek a közelgő hideg télre emlékeztetnének. Télen is zöld a pázsit és az óceáni légáramlat nem engedi, hogy az igazi lehűlés bekövetkezzen.

A nászutasok szerelmes éjszakáit, fárasztó nappalok követték. A város és környékének sok-sok látnivalójával gazdagodott az egyre újabb élményekre vadászó fiatal pár. Nem egy hét, de még egy hónap sem lett volna elegendő ahhoz, hogy minden nevezetesség megtekintésére elegendő idő jusson.

Nem sajnálták azt a néhány órácskát sem, amikor az eső miatt, a szállodai szobában kellett maradniuk. Ilyenkor a szeremtől boldog ifjú asszony, ölébe ült férjének és eltöprengett; *vajon álmom ez, amelyről eddig álmodni sem merészelt.* Amikor még nem ismerte ezt a kelet európai fiút, sokszor gondolkodott el azon, hogy van-e értelme életének, amely ugyanúgy tele van a másik *nem* iránti vágygal, mint a többi lánynak élete. Azonban az ő vágyaik sorra teljesülnek, míg övé csak elérhetetlen vágy marad. Miután a boldogság megérkezett számára, roppant félt, mindez csak egy múló állapot, amelyből csalódottan fog egyszer felébredni. Pedig fölösleges volt, és most a már fogyatékos fiatalember, nem akarta őt elhagyni senkiért sem.

S. Erzsi, akit igazán szeretett, már végérvényesen eltűnt a múltban, és Maryben most igazi társra talált. Ami szépség hiányzott a lányból, bőven pótolta azt tiszta jelleme, és kitartó ragaszkodása irányában, ami nagyon hízelgő volt számára. Akkor hát mi értelme lett volna bárki mást választania? Úgy érezte, nem lehet eléggé hálás, amiért őt akkor befogadták. Azonban nem akarta, hogy e lány, az irányában tanúsított szerelmét, pusztán a befogadása miatti hálaként érezze.

Természetesen nem volt közömbös számára az sem, hogy gazdaságilag egy rendezett farmmal bírtak befogadói, amit nem kell feleségének megosztania senkivel, mert nincsenek testvérei. Ez utóbbi, még soha nem jelentett hátrányt a fiúknál egyetlen lány kiválasztásánál sem. Így természetesen nála sem.

Mondhatnánk azt, neki nemigen volt más lehetősége, -ebben az ismeretlen országban mást választania, így könnyedén elfogadta azt, amit tálcán felkínált az élet. Talán így járt a legjobban. Nem voltak anyagi gondjaik, legalábbis az általuk folytatott szerény életvitelhez, elegendő anyagiakkal rendelkeztek. Nem is beszélve arról, hogy a vietnámi háborúban történt fogyatékosága miatt, élete végéig rokkantsági járadék illeti meg az amerikai kormánytól.

*

Miután letelt az egy hét, elindultak visszafelé a Vancouver melletti farmjukra azon az úton, amelyen ide egy héttel korábban érkeztek. John és Elizabeth szeretettel várták már őket, hiszen nélkülük nagyon üresnek érezték a farmot. Nem találták helyüket sem a gazdasági területen, sem a lakásban. Erre az egy hétre, egy alkalmazottat vettek fel, hiszen az egészségi állapotuk és koruk miatt, nem bírták már azt a kevés munkát sem, ami csak az állatok etetésére szorítkozott ebben az évszakban.

Kint a földeken már alig volt munka, hiszen az őszi betakarításon túl voltak. Ezért választották nászút időpontjának ezt az időszakot, amikor a mezőgazdasági munkák zömét már elvégezték.

—Jaj de jó, hogy végre hazajöttetek! —szólalt meg az anya, a fiatal pár érkezésekor és megölelte

őket, miközben szemei az örömkönnytől csillogtak. John, hasonlóan cselekedett és ugyancsak könnyezett, még ha nem is annyira, mint azt felesége tette. Valamikor nem könnyezett ő ilyen könnyen, de mióta megöregedett, megbetegedett, nem tudott már úgy uralkodni érzelmein, ezért ilyen alkalmakkor szabad folyást engedett könnyeinek.

Elizabeth asszony kellemetlenül érezte magát férjének elérzékenyülése miatt. Főleg újdonsült veje előtt restellte, aki korábban, amikor megérkezett hozzájuk Európából, sokkal keményebb férfinak ismerhette meg Johnt.

Az eltelt évek alatt sokat változott. És most, igazi családtagként nézhetett az újdonsült vejére, aki bebizonyította, nem bűnözői élete miatt kellett elmenekülnie hazájából, hanem olyan cselekmény miatt, amely inkább számít erénynek, mint bűnnek egy demokratikus országban.

Az őszi napsugár végigpásztázta a farmot és környékét, mintahogyan a most érkező fiatalok szemlélődő tekintetüket végighordozták a tájon:

—De jó már, hogy hazaérkeztünk! —szólt Mary boldogan, miközben anyjának ölelő karjaiban ugyanolyan nyugalom szállta meg, mint gyerekkorában, amikor ha valamitől félt, oltalmat keresett nála. Most azonban nem kellett félnie semmitől.

Az anya, olyan oltalommal ölelte lányát, mint régen. Bár most már nem volt szüksége semmilyen oltalomra, hiszen ott volt mellette a fiatal férj, akinek

erős karjai helyettesítették az egykor biztonságot adó anyát, kinek szeretete ugyanolyan maradt, mint pici lány korában.

Mikor végre betelt lányának ölelésével, vejét ölelte meg, hiszen ezután már egy gyereke helyett kettőt kell szeretnie. Mindezt örömmel tette, hiszen ezzel a házassággal, nemcsak lánya jövője miatti aggodalma szűnt meg, hanem a remény csillant fel a rég várt unokájuknak érkezésére. Egyszerre tehát két örömré számíthatott, amelyből egyik ezzel a házassággal teljesült. Talán a másik sem késhet sokat, gondolta most joggal, a nászútról való visszaékezésük után. Ettől a reménytől sugárzó arccal, karjait kitárva, indult a veje irányába:

—Jaj de jó, hogy hazajöttetek fiam! Nélkületek olyan üres volta farm, mint fa nélkül ezek a hegyek lennének. —mutatott a Parti hegység felé, amelynek lankáin már sokkal hűvösebb szelek fújtak és a lombhullató fák levelei a szivárvány minden színében tündököltek.

Itt lent, a szélvédett farm védő sávjai között, még kellemes melegét sugározta a bágyadozó Nap, amely egyre halványodott. Nem hasonlított már a nyári fényéhez.

Miután kedvesen üdvözölte a hazatérő vejét is, kibontakozott az ölelésből és úgy mondta:

—Édes fiam! Leveled érkezett Európából! Miután ezt mondta, odalépett a szekrényhez, melynek fiókját kihúzta, kivette a távolról érkező levelet és átnyújtotta.

Mary arcára egy pillanat alatt költözött rá az aggodalom és a féltékenység, melynek gonosz ördöge nem akarta békén hagyni, még ennyi idő távlatában sem. Bár gondolhatta, attól a lánytól nem kell tartania, hiszen régóta másnak adta kezét. Azonban a fiú iránti szeretete, zavaros éjszakáin, néha a legképtelenebb álmokba sodorta. *Az a nő talán már elvált férjétől, hiszen mindig Mikot szerette. Talán most azt írja meg ebben a levélben, hogy újra szabad. Szabad az út ifjú férje számára.* Ha pedig az a nő most ezt írja, akkor elhagyja őt, mert az európai lány sokkal szebb nála és sokkal fiatalabb, ezért semmi esélye sem lehet, a férfiért folytatandó esetleges küzdelemben.

Amíg a féltékenységi harc dúlt az ifjú asszony reszkető szívében, férje felbontotta a messziről jött levelet. Alig pár másodperc múltán az első könnycsepp megjelent szemében. Könnyező szemeivel alig látta a betűket olvasni, melyek tartalma ijesztően szomorúvá varázsolta arcvonásait:

„Kedves Miklós bátyám!

Kívánom, hogy levelem, amelyet szomorú szívvel írok most, jó egészségben találjon.

Szomorú hírt kell közölnöm, mert édesanyánk átadta lelkét a Teremtőjének. Mikorra megkapod leveletem, minden bizonnyal eltemetjük. Apánk mellé

temetjük. Nem szenvedett sokat. Egy reggel arra ébredtünk, hogy ő még nincsen ébren, pedig a reggeli felkelésben mindig megelőzött bennünket. Az utóbbi időben nagyon sokszor emlegetett téged. Szerette volna, ha még legalább egyszer láthatna az életen. Hányszor, de hányszor mondta betegágyánál:—„csak még egyszer láthatnám Miklós fiamat, még a halálomba is jobban belenyugodnék”!

Sajnos, a Teremtő nem engedte az utolsó kívánságát teljesülni, pedig a sok szenvedésre—amit életében elszenvedett—már jutalmul megengedhette volna neki. De hát ilyen az élet. Soha senki nem kapja azt, amit a Földön eltöltött életével kiérdemelt.

Mi, Gábor sógoroddal, jól megvagyunk. Nagyon rendes ember és áldom a sorsomat, amely övele összehozott. Ha az Isten úgy akarja, nem sokára egy kisgyerekekkel szaporodik a család, amelyet már a hasamban hordok és mind a ketten nagyon várunk. Nem bánjuk, ha kisfiú lesz, és akkor sem, ha kisleány, csak legyen már végre gyerekünk. Ha leány lesz, akkor Marinak fogjuk kereszteltetni, ha fiú, akkor a te nevedet adjuk neki. Azért, mert mind a kettőnknek nagyon teszik ez a név és azért is, hogy rád emlékeztessen bennünket.

Más újságot nem nagyon tudok írni, ha csak azt nem, hogy S. Erzsinek egy fiúgyermeke született. Persze, Téged már nem igazán érdekel, hiszen az utolsó leveledben írtad, ott a farmon, ahová befogadtak, a farmer lányával lettél jóba, amelyből házasság lehet.

Most csak ennyit írok neked, de azt kérem, a következő leveledben bővebben írd már Maryról, arról a kanadai lányról. Nagyon várjuk leveledet. Csókolunk mindannyian. Sajnos, most már csak anyánk kivételével.

1962 szeptemberében, Mariska húgod és Gábor sógorod. „

Rogyadozó lábai egy szék felé vitték, ahová leülve, többször megszakítva a levél olvasását, fejét kezébe temetve, csak ennyit mondott:

—Szegény anyám! Még a temetéseden sem lehettem jelen. Ennyit sem érdemeltél meg tőlem azért, amiért annyit, de annyit szenvedtél és dolgoztál értem! S miután ezt mondta, eleredtek könnyei.

Mindezt anyanyelvén suttogta maga elé, mert fájdalmat csak ezen a nyelven tudja igazán ki fejezni minden ember, akinek komoly bánat költözik szívébe.

Az új családja nem értette, csak a csüggedő arcán lefolyt könnycseppek tették számukra érthetővé, hogy valami nagy és jóvátehetetlen baj történhetett a régi családjában.

Mary végül odalépett könnyező férjéhez és kezét megfogva, türelmetlenül kérdezte:

—Miko! Mi történt? Mi az, ami ennyire elszomorított?

Férje, egyelőre nem volt képes a válaszszeit megformálni, könnyező szemeit törölgette zsebkendőjével. Miután csillapodott fájdalma, a

messziről érkezett levelet mutatta, és remegő hangon megszólalt:

—A...nyám! Anyám meg...halt. Talán akkor, amikor én a legjobban éreztem magamat Viktóriában. Micsoda bánat ez nekem. Én szórakoztam, ahelyett, hogy anyámnak a végtisztességet megadhattam volna.

Asszonya most a zsebkendőjéért nyúlt és ő törölgette férjének a bánattól fakadó könnyeit, miközben halkán suttopta:

—Miko, nagyon sajnáljuk, ami anyáddal történt, de egyiken sem tudhatjuk, mikor ér bennünket hasonló bánat. Ha nem vagy Viktóriában, akkor sem lehattél volna jelen a temetésén, mert terád ott börtön vár. Téged ott bűnösnek kiáltottak ki, amit hazaérkezésed után azonnal megbosszulnának. Talán még eljöhet az idő, amikor leróhatod sírja mellett az elmulasztott végtisztességet. Nyugodjál meg, hiszen te mondtad, nem volt már egészséges és sokat szenvedett fájdalmai miatt, ezek után a halál már csak megváltás lehetett számára.

Ezután Elizabeth és John fejezte ki részvétét és mondták el vigasztaló szavaikat bánatos vejüknek, akinek ezekre a vigasztaló szavakra, alábbhagytak könnyei.

Csak a bajában tudja mindenki igazán felmérni, milyen jó, ha vannak, akik a bajban mellette állnak. Hálásan nézett arra a családra, amely egy idő óta igyekszik pótolni az Európában hagyott családját. Nélkülük nehezebben viselné most

el ezt a szörnyű csapást, amely még akkor is az lenne, ha a temetésen részt vehetett volna, így pedig még szörnyűbb.

Most, hogy kisé megnyugodott, előkereste anyjának fényképét, hosszasan nézve búcsúzott el végleg attól az asszonytól, akinek az életét köszönhette.

Úgy érezte, semmi sem fontosabb annál, mint Mariska húgának és sógorának egy részvétet kifejező levél megírása. Bár ő legalább annyira vesztes, mint azok, akiknek most írja:

Kedves Mariska húgom és kedves Gábor sógor!

A szomorú leveleteket megkaptam, ezért engedjétek meg nekem, hogy a legőszintébb részvéteimet fejezzem ki nektek, anyánk elvesztése alkalmából. Engem különösen megviselt ennek a levélnek az olvasása, hiszen most jöttünk meg nászútról, amely a Sors iróniájának köszönhetően, egybeeshetett anyánk utolsó szenvedésével.

Míg ő szenvedett, én talán éppen akkor voltam a legboldogabb. Maryvel a házasságutáni boldog napjainkat töltöttük Viktória városában. Nagyon szomorú vagyok, mert nem tudhatom, mikor róhatom le hálámat sírjánál, amiért egész életében oly sokat szenvedett értünk.

Remélem, megérem azt az időt, amikor a politikai helyzet olyan lesz hazámban, hogy az

általam elkövetett „bünt” meg fogják bocsátani. Eljőhet még az idő, mikor az ilyen cselekményeket, inkább mondják hazafias cselekedetnek, mint hazaárulásnak, amelyért kemény büntetéssel sújtának most, amennyiben hazamennék.

A lagzink kevészámú vendégsereg jelenlétében telt el. Marynek és szüleinek, nincsenek sok ismerőseik, hiszen a farmjuk Vancouver városától távolabb, kevésbé lakott területen található. Akik azonban eljöttek ünnepelni, mindannyijukat kedves embereknek ismerhettem meg.

Nem írtam még nektek erről a farmról sem, ezért most röviden próbálom veletek megismertetni. {...}

...Az apósom és anyósom, John és Elizabeth, nagyon szeretnek. Talán azért, mert Mary idősebb nálam és eddig nem igazán volt kéréje. Nincsenek testvérei, ezért még fontosabb számukra a lányuk{....}

... Nem a legszebb, így féltékeny lenne rám, ha lenne a környéken más nő rajta kívül, de errefelé kevesen élnek. Levelemet már befejezem, azonban arra kérlek titeket, írjatok minél előbb. Írjatok mindenről, mert engem minden érdekel, ami otthon történik.

Csókol titeket szerető testvéred és sógorod Miklós. — írta meg a hosszú levelét, amelyből csak idézni lehet.

*

1963 tavaszán jár már az idő. A Vancouver melletti Parti hegység lejtőin, sebes kis gleccserekben, patakokban rohan a völgyek felé, a télen megvastagodott, megfagyott hó leve, hogy aztán valahol, valamikor az óceán vizével egyesüljön.

A melegebb déli lejtők egyes részein, kora tavaszi virágok duzzadó bimbói, pattanásra készen várnak, az egyre erősödő napsugarakra. Nem késik már a sokáig, hiszen április elején jár az idő.

Lassacskán újra éled a természet és a farm termőföldjein ismét elkezdődnek a munkák. Johnnak és Elizabethnek hiába jön a tavaszi munkák szezonja, nem bírják már a munkát. Az elmúlt küzdelmes évek úgy szívták el erejüket, mint az óceán páráját az egyre magasabbra kúszó Nap sugarai elosztatják.

Érezték erejük fogyását, ezért várták egyre türelmetlenebbül az unokájuk érkezését. Nem olyan régen még csak Maryt szerették volna férjhez adni, akit nagyon féltettek, mi lesz vele, ha az ő földi életük a végéhez ér. Nincsen szörnyűbb dolog egy szülőnek, mint gyereket egyedül hagyni, miután őt magához szólítja a Teremtő.

Nem beszélve arról, ha olyan személyről van szó, akit a társadalom nem akar teljesen befogadni. Ezért kértek imáikban lányuknak egy jó férjet, ami Miko érkezésével meghallgatásra talált. Miután ez a

kérésük teljesült, újabb kéréssel fordultak az Égiek felé. Remélve, hogy az újabb kérésük szintén meghallgatásra talál.

Titkon figyelték Mary alakját, melyen majd látni fogják a kis unokájuk érkezését. Egyre türelmetlenebbek lettek, ahogyan teltek a napok, hónapok, amelyek nem hoztak semmi változást.

Bármilyen titkon akarták tartani türelmetlenségüket, a lányuk előtt ez már nem volt titok. Pedig e nélkül is ideges volt. Amint szülei vizsgálódásait észrevette, még inkább rosszul esett az egyre makacsabb unokavárásuk.

Mindez addig is bántotta, míg terhességét puhatoló kérdést nem kapott tőlük, mikor aztán e felől kérdezték, még dühösebb lett.

Elizabeth és John teljesen kétségbe estek. Igaziból nem a bántotta már őket, hogy a halál ugyancsak közelükben jár. Ezzel tulajdonképpen megbékéltek. Aki született a Földre, annak kivétel nélkül ez lesz a sorsa. A betegségeik egyre nagyobb fájdalma megbékéltette őket a halál gondolatával. Hiszen nem ér az élet semmit, ha csak a fájdalmat tudja felkínálni az élőnek, míg örömet ugyancsak fukar módon mér. A *kisörökös* hiánya kegyetlenül marcangolta mindkettőjük háborgó lelkét és többször tették fel maguknak a kérdést:

—*Miért csak mi érdemeltük ezt a sorsot? Miért csak nekünk nem lesz unokánk? Miért csak a mi életünk munkája—a mi farmunk—válík semmivé?* Gondolataik, éjjel-nappal e körül a gondolatok körül kavargtak, nem hagyva nyugtot számukra.

A farm jövőjét látták veszélyben, amely örökös nélkül, az idegenek martalékává válhat. Pedig ők úgy gondolták, hogy az utódlás, örökön-örökké fog tartani. Ezek az utódok emlékezni fognak majd rájuk az idők végezetéig, hiszen ezt a farmot mindannyian nekik köszönhetik. Johnnak és Elizabethnek, akik hajdanán áldozatos munkával létrehozták, azért, hogy utódaiknak már semmi dolguk ne legyen az emlékezésen kívül.

Ők, természetesen emlékezni fog rájuk még akkor is, amikor mások régen elfelejtkeznek róluk. Talán ezekkel a gondolataikkal nem voltak egyedül. Aki a Földre született valaha, mindenki saját fajtájának túlélését tartotta legfontosabb *földi küldetésének*. Ennek a *küldetésnek* megvalósítására nem kell tanítani senkit. A nagy *Természet* már így teremtett meg minden élőlényt, néhány kivételtől eltekintve, akik nem biztos, hogy a helyes úton járnak.

Ők azonban nem tartoztak a kivételek közé, s talán éppen ezért, egyre makacsabban akarták ezt a céljukat elérni. Az első kérésük teljesült. A másik kérésük az unoka, vagy unokák születése volt, amely most közel járt a teljesüléshez, hiszen Mary végre áldott állapotba került.

Nagy volt az örömük, hiszen a farm léte, már minden bizonnyal biztosítva látszott, amit lányukra nézve tapasztalhattak. Valami nagy-nagy nyugalom szállta meg a két idős, beteg embert, mert érezhették, az ő elmúlásukkal nem szűnik meg a farm élete. Tovább él lakóival együtt, amelyek a

vérszerinti leszármazottaik, akik örökké emlékeznek rájuk.

Ezen az éjszakán a téli szelek suhogtatták már a Fraser folyó menti fákat, amelyeknek csupasz ágai, engedelmesen hajoltak meg a fagyos szelek kívánta irányba. A korábban földre hullott száraz leveleket oly sebesen vitte magával, mintha meg sem akarna állni velük a Csendes óceán végeláthatatlanul csillogó víztükréig. A füttyülő jeges szél, ijesztő hangot adva, suhant át a csupasz ágak között, mintha már John lelkét vinné magával, egészen a fellegekig. A beteg ember szenvedése ezen az éjszakán örökre megszűnt. Itt hagyta azt az árnyékvilágot, amely folytonos munkával, küzdelemmel telt el számára.

Nem telt el két hónap John távozása után, amikor Elizabeth érezhette, ő érte is eljött a halál. Férjével ellentétben, ő küzdött az életéért a gyilkos kórral szemben, ám az mégis csak legyőzte.

A farmjukon, a Fraser folyó partján, magasodik egy évszázados tölgyfa, amelynek ágain tavaszonként, az óceáni légáramlatok hatására, korán rügyek pattannak. Aztán az egyre melegedő idő jótékony hatására, lombba borul a fa. Kipattantak már az óriás tölgy rügyei. Szerteágazó sok-sok ág között, kellemes tavaszi szél nyargalászott, egyre jobban melegítő napsütéssel, amely a kanyargó folyó napsütötte partján, a kora tavaszi virágok szirmait bontogatta. Távolban ugyan,

a Parti hegység magasabb részein, még bőséges -hótakaró borította a tájat, amely messziről is jól látszott. Itt lent, a hatalmas tölgyfa rügyei, mindenképpen a tavaszt jelezték. Ez alatt a fa alatt találta meg nyugalma két hónappal korábban John, és most e fa alatt teljesült utolsó kívánsága feleségének, Elizabethnek, mivel azt kérte: *őt is e fa ágai alá temessék, John mellé.*

*

Miután eltemették Elizabethet, nem telt el egy hónap és Mary rosszul lett, majd elvesztette terhét. Az apa és anya erről már nem tudhatott. A Fraser folyó parti magányos tölgy alatt, abban a tudatban pihenhették örök álmaikat, hogy még hosszú időig tovább élnek utódaik, akiknek emlékeikben ők is tovább élnek.

Az élőknek volt a legrosszabb a jelenhelyzettel megbékülniük.

Idő kellett ahhoz, hogy a józanész felül kerekedjen a fiatal párban, és végre elismerjék: *hiábavaló minden igyekezet, nem lesz örököse a farmnak.*

De milyen farmnak? Hiszen alig van már valami belőle, hiszen oly sokat elköltöttek, hogy lassan nem lesz miből költeni. Sok pénzbe került John és Elizabeth gyógyítása és sokba került Mary kezelése, aki sokáig nem volt képes teherbe esni.

Mindezek miatt sok földet és gépeket kellett eladniuk, melyek által a farm értéke egyre kisebbre zsugorodott. Szomorú volt tapasztalniuk a farm zsugorodását. Végül Miko volt az, aki a teljesen reménytelen ábrándozásból, feleségét igyekezett kizökkenteni:

—Mary! Kérdezem én tőled, van-e értelme feleslegesen tovább szenvedni, és a farmot olyan cél miatt teljesen elpazarolni, amely már mindenki előtt világos: *ez a cél, soha sem fog megvalósulni! Nem lesznek gyerekeink!*

Az asszony csak hallgatott. Hallgatott még egy percnyi ideig, mint kinek nehezére esik a következő szavakat kimondani, melyek után minden eddigi reményének kudarcát vallja be férjének és önmagának.

—Be kell látnom, a józanész azt súgja, nekünk soha sem lesz gyerekünk és nem lesz, aki a megcsonkított farmot megörökölje tőlünk!

Milyen jó, hogy szüleim erről még nem tudhattak. Szerencsére ők mindketten ebben a tudatban haltak meg:

—*Lesz örököse a farmnak, lesznek, akik emlékezni fognak rájuk és miránk, hosszú évtizedeken át.*

Miután ezt kimondta, úgy tűnt, mintha egy nagy tehertől szabadult volna meg. Az elmúlt évek teljesen felesleges reménykedésének terhétől, amelyet mindenképpen meg akartak valósítani, a Sors azonban nem így akarta.

Miko kisé megkönnyebbült felesége józan szavainak hallatán, amely sokkal közelebb állt a valósághoz, mint az értelmetlen, örökös reménykedés, egy olyan cél elérése érdekében, mely teljesen lehetetlen.

Maryn volt a sor, hogy amit az előbb mondott, abban valóban megnyugodjon. A férje eléggé jól ismerte asszonyát. Tudta, mindenben törekedett a kitűzött céljainak eléréséhez és soha nem hátrált meg félúton. Most mégis úgy látszott, meghátrált. Legalábbis így mutatta. Most azt még nem lehet megmondani, milyen súlyos lelki teher nyomasztja, amely egy idő multával, gyenge egészségét még inkább alá ássa.

Békésebb napok, hónapok, évek követték egymást, amikor a farmon előforduló munkákon kívül, nem törődtek semmivel. Ha eddig igazi háziasszony volt Mary, ezután még inkább az lett. Sokat segített férjének a mezőgazdasági munkáknál, amellet, hogy a háztartási dolgait remekül ellátta. Mivel nem volt gyerek, maximálisan igyekezett kedvében járni és azt a szeretet, amit hajdan még a gyerekek szánt, most mind rá akarta pazarolni.

Úgy babusgatta, szeretgette, mintha csak egy kisgyerek lenne, lesve minden kívánságát. Pedig férje most sem szerette kevésbé, mint a gyermekvárás éveiben. Mindez nem érdekelte az idősödő asszonyt, akinek őszhajszálai megjelentek a dús hajkoronájában.

Még talán akkor is babusgatta volna, ha a -korábbiánál kevésbé szeretné őt. A női lelket nem lehet kiismerni. Nem lehetett tudni, hogy a férjét az elvesztéstől való félelmében szerette jobban, vagy csupán azt a szeretetet kellett magából kiadnia, amit gyerekére nem adhatott.

Miko hiúságának tetszett ez a babusgatás, amelyből igyekezett visszaadni valamennyit, azonban a férfiúi természeténél fogva, ez nem mindig sikerült. Asszonya nem várta ezt tőle. Örült, ha van valakije, kire veleszületett gyengédségét, szeretetét rápazarolhatja, ha már a kiszámíthatatlan Sors miatt így alakult élete.

Így teltek napjaik, hónapjaik, melyek lassan, de biztosan, egyre csak gyarapították éveik számát. Az eltelt közös évek alatt, sokszor olvadt már el a Parti hegység vastag hótakarója. Tavaszonként virágba borultak a lentebbi, napsütötte lejtők, hogy a korábbi fehér tájat, fehér helyett, minden színben pompázó virágos mezővé változtassák át.

A múltó évek mindkettőjükön otthagyták nyomaikat, őszhajszálak és az arcukon egyre jobban mélyülő barázdák formájában. Talán, ha John és Elizabeth feltámadna, meg sem ismernék őket. Főleg nem lányukat, aki korosabb volt vejüknél és talán ezért még inkább meglátszottak rajta a gyorsan elrohanó évek.

Alattomos betegsége kezdte felélni szervezetét, amely úgy kezdett el fogyni, mint az égő gyertyaszál, amelyet mindkét végén meggyújtott valaki. Bár nem

panaszkodott, nem kerülhette el figyelmét Mikonak -felesége gyors fogyása, amely testének súlyát jelentősen csökkentette:

—*Mary! Nem érzed jól magad?*

—*Nem érzem magam rosszul, csak az erőm kevesebb, mint korábban. Sajnos öregszem.* — mondta és egy gyenge mosolyt erőltetett arcára, amely ennek ellenére inkább hasonlított sírásra, mint mosolyra.

—Én azt mondanám neked, holnap menjünk el az orvoshoz. Ha ő sem talál semmi bajt, akkor jobban megnyugszom.

—Nekem nincsen kedvem orvoshoz menni, hiszen a gyermekvárás éveiben annyit idegeskedtünk már miattuk, hogy az egész életünkre elég volt belőlük.

—Ez az én kérésem és szeretném, ha teljesítenéd. Talán olyan betegséget kaptál, amit idejében felismerve, meggyógyítanak. Ha elkésel a vizsgálattal, akkor ez már jóval nehezebben sikerül.

—Különben is, mit értünk el azzal, hogy éveken ár orvoshoz jártunk? Szerinted meg tudnak engem gyógyítani, ha valami bajt mégiscsak találnak nálam?

—Nézd Mary! Idejében minden bajnak nagyobb a gyógyítási esélye. A tüzet könnyebb eloltani akkor, ha az még kisebb lánggal ég. Éppen ezért engedd meg nekem, hogy holnap én vigyelek el az orvoshoz. Ha másért nem, akkor csak azért, mert ez engemet megnyugtat.

Az elhangzott kérés után Mary még hallgatott egy pillanatig. Ez alatt az idő alatt, gyorsabban pörögtek gondolatai, mint a lakásuk legmagasabb részére rögzített szélkerék, amely a szél sebességét mérte és irányát mutatta.

Eszébe jutott gyermekkor, amely életének talán a legszebb részét képezte. Ez oly gyorsan elrohan, mint Fraser folyóba hullott száraz falevélnek a hullámok hátán rohannia kell, a mindent elnyelő Parti öböl széles vize felé.

Amikor serdülő lány lett belőle, a gyerekkori boldogságnak máris vége lett. Tudatosult a szomorú tény; *a fiúk igyekeznek elkerülni*. Hasonlókorú leánytársaival szívesen csevegtek, és ezt először sehogyan sem volt képes megérteni. Miután a tükör előtt többször vizsgálgatta magát és hasonlította össze a kapósabb lányokkal, akkor döbbsent rá; *ő értéktelenebb náluk, mert a Teremtő nem áldotta meg hozzájuk hasonló szépséggel*.

Csak akkor kezdett boldog lenni, amikor Miko, *a kelet európai menekült*, hozzájuk költözött. Amikor végül feleségül vette, tudta jól, mindezt azért teszi, mert hazájából elmenekülve, ott kellett hagynia mennyasszonyát. A vietnámi háborúban szerzett fogyatékoságával ő is értéktelenebbé vált. Ha nem is szerette őt, mégis igyekezett kedvében járni, és azt a látszatot kelteni, mintha mégiscsak kedvelné.

Sokáig félt attól, mi lesz, ha az a lány esetleg a szerelme után jön. Azonban jól tudta, nem könnyű abból az országból, engedély nélkül kijönni. Ez a

tudat némileg megnyugtatta. Ám a levelek-érkezésekor még sokáig féltékeny volt arra a boldog nőre, aki teljes egészében birtokolni tudta Miko szívét. Csak akkor kezdett megnyugodni, amikor a szerelmes leveleknek érkezése, a tengeren túlról, végképpen elmaradt. Most éppen azon gondolkodott mit mondjon ennek a becsületes embernek, aki hűségesen kitartott mellette, még ha nem is teljes szerelemmel szerette őt.

—Nézd Miko! Hatvannégy éves vagyok. Ami szép és jó volt az életemben, minden elmúlt, és minden szépet neked köszönhetek. Cserébe ezért neked, nem tudtam semmit sem adni. Hiszen azzal a gyerekekkel, amelyre te olyan nagyon vártál, nem ajándékozhattalak meg, bármennyire akartam.

Orvos nélkül is érzem, hogy súlyos beteg vagyok. A kérdés csak az, van-e értelme küzdenem életemért, amely sok jót már nem hozhat. Tudom, őszintén aggódsz értem, és ez olyan jól esik nekem, mert látom, mégiscsak van ezen a világon olyan személy, akinek én még fontos vagyok. Éppen ezért kéresemnek eleget teszek és elmegyek veled a vizsgálatra. Azt azonban már most megmondom, nem hiszek abban, hogy rajtam segíteni tudjanak a *csodálatos* gyógyszereikkel. Ezek a gyógyszerek csak a farmot csökkentik, melyre szüleim oly büszkék voltak valaha. —mondta a beteg feleség, hűséges társ belenyugvóan, és másnap, ígéretéhez híven, elmentek az orvoshoz.

Miután a megvizsgálta, a fejét csóválva mondta:

—Asszonyom, sajnós komoly baj van! Ezt már most, a laboratóriumi vizsgálatok előtt, kilencven százalékos biztonsággal kijelenthetem. Talán előbb kellett volna jönnie, mert ezek a bajok kezdeti stádiumban sikeresebben gyógyíthatók. Az idő múlásával azonban, a gyógyulás esélye egyre kisebb.

Előrehaladott rákja van! Bizonyos gyógyszerezéssel és sugárkezeléssel, az életét meglehet hosszabbítani, azonban teljes gyógyulásra nincsen sok reménye.

Miután mindezt az orvos elmondta Marynak, ő nem esett pánikba, amit a vizsgáló orvos a páciens bátorságának tudott be. Pedig nem a bátorságáról volt most szó, hanem arról, hogy ő már régóta érezte baját és megbékélt a halál gondolatával. Egyszerűen csak azért, mert nem tehetett mást, meg kellett békülnie.

Miután férjét az orvos behívta, és elmondta lesújtó diagnózisát, Miko a döbhenttől alig tudott megszólalni. Amikor végül mégiscsak megszólalt, az orvos felé fordulva halkan mondta:

—*Doktor úr, mindegy mennyibe kerül, kezdje el a gyógyítást, mentse meg, hosszabbítsa meg feleségem életét, ameddig csak lehetséges.*

A szomorú hírtől lesújtva hagyták el az orvosi rendelőt. Miko különösen, hiszen ő eddig sem érzett betegséget, mert nem voltak egészségi problémái. A vietnámi háborúban kapott sérülései után, viszonylag gyorsan meggyógyult. Felesége sem panaszkodott eddig, ezért csak most szembesülhetett a nagyon szomorú valósággal.

Pénzre volt szükségük ismét. Nagyon sok -pénzre. Ugyan úgy, mint akkor, amikor még gyereket akartak. Most már nem azt akartak, hanem asszonya életéért esedeztek földöntúli és földi erőkhöz, és ez utóbbi azonban nagyon sok pénzbe kerül.

Szörnyű érzés volt rágondolnia, *mi lesz, ha Marynek el kell hagynia ezt az árnyékvilágot?* Ő ezután olyan egyedül marad, mint farmjuk szélén, a Fraser folyó partján, az a magányos öreg tölgy, amely alá Johnt és Elizabethet temették. Sőt, hamarosan asszonyát szintén oda fogja temetni. Ezután nem marad majd ezen a kontinensen senkije, akiért még érdemes lenne itt élnie.

Régi hazájában, ekkorára megszűnt már az ötvenhatos forradalmárok üldöztetése, így szabaddá vált az út a visszatérésére. Azonban eddig nem lett volna értelme visszamennie, hiszen az eltelt évtizedek alatt elveszítette azokat, akik a régi hazájában maradtak, kik a legkedvesebbek voltak számára. Igaz, a hegyek, amelyek között gyerekkora eltelt, a helyükön maradtak. Legfeljebb más emberek lába nyomát lehet látni meredek lejtőiken.

Az is igaz, nagyon megkedvelte ezt a festői tájat, ahol régi hazájában található hegyeknél szebbek a hegyek, zöldebbek a rétek, a szárazföld partjait óceán mossa, melynek másik oldalán, sok ezer kilométerre, egy újabb szárazföld található. Mégis, mindig a gyerekkori tájak elevenedtek meg álmaiban. Az otthoni tájról oly jól esett álmodnia.

A Gyűr tető, a Nagyvölgy tető, azok a helyek, ahol S. -Erzsivel töltötték boldog óráikat, még mindig elevenen éltek emlékezetében.

Nem volt idő tovább gondolkodni a régi időkön, mert már itt él és az itteni problémákkal kell szembenéznie. Ismét pénzt kellett előteremteniük, amelyet csak úgy tudtak, ha ismét eladtak valamit, miáltal ismét kurtább lett a birtok, amely számukra a megélhetést biztosította.

Tovább csökkent a gazdaság nagysága, amelyről Mary ősei úgy gondolták: *örök időkre az ő utódaiknak fogja a megélhetésüket biztosítani. Sőt, a jó gazdálkodás eredményeképpen, nagysága folyamatosan gyarapodik.* Ezek voltak az ő álmaik, azonban más lett a valóság.

Most nem volt idő az elmélkedésre, mert a halállal kellett megküzdeni, mely ebben az esetben nagyon sok pénzbe kerülhet, amelyért cserébe sem garantált az élet, asszonyának élete.

Az elmúlt hosszú évek során összeszoktak, megkedvelte őt, hiszen ez az asszony tökéletes feleségnek bizonyult, az együtt eltöltött majdnem harmincévnyi idő alatt. Az, hogy szépsége alul maradt más asszonyok szépségének, kevésbé érdekelte. Örökké hálás volt, amiért szüleivel együtt, már kezdettől fogva, családtagként kezelték.

Jóformán üres bőrönddel, pénz nélkül, hazájából kiüldözve, lépett 1957-ben erre a kontinensre, ahol szerencséjének köszönhetően, ilyen emberek fogadták be, mint Mary és szülei.

Földeket adtak el és gépeket ismét, mert Mary gyógykezelése egyre több pénzt emésztett fel, aki nem gyógyult semmit ennek ellenére sem.

—Miko! Ne adjál el több földet és gépet, mert nem tudsz majd megélni, miután egyedül maradsz! Nincsen erő, amely megmenthetne az életnek. Teljesen felesleges mindenféle pénzköltés, amit a gyógyításomra költünk. —mondta szomorúan. Termetének nagysága, már majdnem egy gyerekével vetekedett, pedig korábban magasabb volt az átlagnál.

Hiába mondta, minden gyógyszert, és minden kezelést kipróbálnia, amelytől a gyógyulást remélte. Minden jó szándék ellenére, Mary alig két hét elteltével, egy gyönyörű májusi napon, átadta lelkét Teremtőjének.

Miklós { már ismét ez a neve, mert akik őt Mikonak nevezték, már egyiken sem élnek} oda temette szülei mellé, a nagy tölgy alá. A földig lehajló tölgyfaágak alatt, már hárman alusszák örök álmaikat. Ennek az óriás tölgynek ágai, védőernyőként borulnak sírhalmaik fölé, hogy minden kellemetlenségtől megóvják a három derék embert. Megóvják azok földi maradványait, akik valaha befogadták a kelet európai menekültet. Ezután az óriás tölgy vigyázza majd álmukat. Vigyázza John, Elizabeth és végül Mary nyugalmát, akiknek a földi álmaik nem teljesültek. Mondhatnánk, ezzel nincsenek egyedül. Mások a remények és mások azok a dolgok, amelyek megvalósulnak.

Sírhantjukat mindennap friss virággal -díszítette, amelyek az erősen megfogyatkozó, kevésbé gondozott farmnak pázsitjain, minden színben virítottak. A vadvirágokat szerették ők, amíg éltek, melyet a Teremtőn kívül nem gondozott más, mégis szebbek voltak minden más, emberi kéz gondozta virágnál.

*

Ha eddig sok dolga volt, ezután még több lett. Minden munka és intézkedni való, csak egyedül rávárt. Nem bánta, hogy nincsen ideje sorsán rágódni, főleg gyötrelmes magányosságán, amely akkor fájt mindig legjobban, amikor eljött az este.

Bár igyekezett magányát elfeledtetni a nagyvilágból érkező hírek hallgatásával, olvasásával, mégis az este volt mindig a legrosszabb. Amikor az óceán fölött vörösen bukott le a Nap, akár éjfélig is elnézte a televíziót, amelyben a nagyvilág eseményeiről, változásairól értesülhetett.

1988 környékén járt már az idő, amikor neves politikusok, nagy változásokat jeleztek a jövőre nézve az európai szocialista országokban. Szerintük nem sokáig tartható az ottani társadalmi rend, mert a hatalmas nyugati hitelek felvétele miatt, teljesen eladósodtak, csődbe mentek.

Magányában egyre jobban fordult a világpolitikai helyzet megismerése felé. Holott, eddig,

ha volt valami, amit teljes szívvel gyűlölt, az a politika. Most egyre inkább igyekezett belelátni a nagyvilág dolgaiba, azzal az önmaga előtt sem titkolt gondolattal, miszerint eljöhet számára az idő, amikor talán valóban hazatérhet. Hazatérhet anélkül, hogy az 1956-os forradalomban való részvétele miatt, bármilyen bántódásban része lehetne.

Ritkán kapott az utóbbi években levelet, mintahogyan ő is kevés levelet címzett az elhagyott hazájába. Nem éltek már ott olyanok, akikkel folyamatos levelezést folytathatott volna. Egyetlen húga élt csupán ott, aki a saját családi dolgaival teljesen el volt foglalva. Talán félt, ha a nyugati országok állampolgáraival levelezget, az uralkodó politika nem nézi jó szemmel.

Az otthoni kemény cenzúra miatt, mindenki félt egy olyan levél érkezésétől, amely az *úgynevezett imperialista* országok egyikéből érkezik, amelyek nem a szocializmus építését tűzték ki célul. Ilyen ország volt például Kanada, vagy egyáltalán bármelyik nyugati ország.

Húga és sógora küldött néha olyan semmitmondó tartalommal bíró levelet, amelyből érezhette, nem mernek írni az otthoni valós helyzetről. Pedig mennyi ideig várta, hogy egyszer mégis jön egy olyan levél, amelyben ezt a régen megbeszélt mondatot olvashassa:

—*Itthon már minden rendben van, az idő alkalmas a hazatérésedre.*

Az első években hányszor, de hányszor bontotta ki remegő kézzel az otthonról küldött

leveleket, azt remélve, az előbbi mondatot olvashatja. -Mindannyiszor keserű csalódás lett a reménykedésének vége, és neki tovább kellett maradnia, egy hazájától távoli országban.

Bár évek óta nem kapott már levelet a régi hazájából, most mégis levele érkezett.

Mariska hűga kézírását ismerte meg, miután a levelet kezébe vette. Nagy izgalommal bontotta ki. Az utóbbi idők magányossága miatt, egyre többször gondolt rájuk és már a napokban formálódott benne a gondolat, miszerint írnia kellene, az egyetlen otthon maradt élő rokonának, húgának és persze sógorának.

Egyre nehezebben fogott a levélírásához és mindig talált valami kifogást a halogatásra. Még az utóbbi időben bekövetkezett szomorú magányosságát sem tudatta rokonaival. Pedig gyakorta kapta magát azon, sokkal többet foglalkozik újabban az elhagyott hazájával, melyet az életét mentve, hagyott el valamikor, az 56-os forradalmi események után. A levelet kibontva, elmélyülten olvasta:

Kedves Miklós!

Kívánjuk, hogy levelünk a legjobb egészségben találjon. Olyan régóta nem kaptunk már tőled levelet, ezért Gábor sógoroddal együtt aggódni kezdtünk érted. Mi már sokszor írtunk neked és egyre sem

kaptunk választ. Már azon gondolkoztunk, a -Vöröskereszt szervezetén keresztül kerestetünk, mert valami baj ért abban a távoli országban. Bár hallottunk olyasmiről, hogy nem érkeznek meg levelek a címzetthez, talán a korábbi szigorú cenzúra miatt. Pedig már nagyon sokat változott itthon a helyzet, mert aki az 56-os forradalom eseményeiben részt vett akkorában, ma már nem kiáltják ki bűnösnek.

A legújabb hírek szerint, minden disszidenst szeretettel hazavár az ország és semmilyen bántódásban nem lesz része. Már nem kell félni olyasmitől, amikor ilyen ígérekkel hazacsalják nyugatról a magyar disszidenseket, és miután hazajönnek, a börtönbe zárják.

Már többen hazajöttek és jönnek ma is, de még semmilyen bántódásuk nem esett. Ezek után nyugodtan írhatom neked a régi jelszavunkat: **Az** idő már alkalmas a hazatérésedre!

Ha hazajönnél, sok változást találnál a régi szülőfaludban és nálunk, a családban. Megnőtt a fiam, lányom. Sőt, a fiamnak októberben megtartjuk az esküvőjét egy helybeli lánnyal, akivel nagyon szeretik egymást, mint ti annak idején S. Erzsivel.

S. Erzsiről jut eszembe, hogy M. Gyuri, a férje, két éve meghalt és itt hagyta őt egy nagylánnyal és egy nagyfiúval, akik már mind a ketten házasok. Ők elköltöztek a faluból a városba, mert ott több a munkalehetőség. Így aztán Erzsinek magányosan, egyedül telnek napjai. Még öregségében is tartja a formáját és korához képest elége szépasszony.

Amit a fiunk lagzijáról írtam, ez év októberében lesz megtartva, amelyre nagy-nagy szeretettel várunk téged.

Nagyon sok fiatal elhagyta a falunkat és költözött a közeli városokba, ahol talán könnyebben meglehet élni, de sokukat a honvágy ismét visszahozza.

Nagyon kérünk, írdál már az ottani családotról, amelyről semmit sem tudunk. Az onnan érkező levelek, nem mindig érkeznek meg hozzánk. De most már bátran kijelenthetem; ennek vége, ezért írdál minél előbb, mert leveled miatt nem lehet többé semmi bántódásunk. A fiunk lagzijára feltétlen elvárunk titeket, amelyre a fiatalok meghívóját időben meg fogjátok kapni.

Olyan jó lenne már végre találkozoznunk ennyi év után és elbeszélgetni azokról az időkről, amikor gyerekkorunkban még együtt élt a családjunk. Szegényen éltünk ugyan, de mégis boldogok voltunk. Talán éppen azért, mert együtt lehattunk. Ha hazajöttök, nagyon sok beszélőnivalónk lesz egymással, ha még egyáltalán megismerjük egymást, mert ennyi év után mindannyian sokat változtunk. Csókol titeket Mariska húgod és családja, a visszaváró akácos faludból.

Szomolya. 1988. Június. 10.

Miután a levelet teljesen elolvasta, mardosó honvágy szállta meg lelkét, hiszen a mostani magányában még inkább hazavágyott. Sokkal jobban, mint akkor, amikor még élt felesége és éltek

annak szülei. Csak miután elolvasta, jött arra rá, a két kontinens között elküldött leveleik legnagyobb része nem ért célba az eltelt évek alatt. A cenzúra nem engedte a testvérek levelezését. Félve attól, hogy az otthon maradottak megfertőződnek az imperialista ideológiával és ez a szocializmus építésének rovására mehet.

Nem tudta eldönteni, miért írt húga régi mennyasszonyáról, S. Erzsiről. Talán semmi különösebb szándék nem vezérelte, amikor az ő nevét megemlítette a most érkező levelében.

Vagy talán pontosan az volt a célja, hogy még jobban hazavágyjon? Nem kívánhatta tőle azt, miszerint családját Kanadában hagyva, pusztán e hír hallatán majd hazaköltözik. Húga nem tudhatott magányáról, amelyről még csak levelet sem írt eddig neki. Mindenesetre azt érezte ki leveléből, nemcsak ők, hanem van más olyan személy, aki nagyon várja visszatérését. Ez rendkívül jó érzéssel töltötte el, hiszen amióta elhaláloztak kanadai szerettei, egyre jobban uralkodott el rajta az érzés, miszerint nincsenek már olyanok ezen a Földgolyón, akiknek hiányozna, ha szíve megszűnne dobogni. Nagy-nagy hálával gondolt húgára, hogy a bizonytalan kézbesítés ellenére, levelét elküldte.

Éppen itt volt az ideje, pótolni az elmaradt információkat, melyeket az elkallódott levelek pótolhatták volna. Ezért a levélíráshoz fogott, hiszen kinek panaszolhatná el a bekövetkezett magányát, ha nem a húgának. Ebben az országban nincsenek

kapcsolatai, nincsen olyan személy, akinek őszintén elmondhatna mindent, amely bánatát enyhítené.

Talán a farm elzártsága miatt érintkezett kevés emberrel, talán a sok munka miatt, amelyet a mezőgazdaságban nagyon sokszor feltorlódó munkák okoztak. Bármilyen volt igazán az emberi kapcsolatainak hiánya, nem voltak közeli barátai. Talán éppen ezért fogott most szívesen a levélírásához, hogy ebben megírja, kiönti lelkét, amely úgy érezte, csordultig telve van:

Kedves Mariska húgom! Kedves Gábor sógor!

Leveleteket megkaptam, melynek nagyon megörültem, hiszen olyan régen kaptam már tőletek, hogy kezdtem azt hinni; talán már nem is éltek.

Az ottani cenzúra minden leveletem eltünttetett, pedig elég sokat írtam. Amikor már egyre sem kaptam választ, a legrosszabbra gondoltam és utána már én sem írtam.

Leveledben egy más világról írsz, amelyben több a demokrácia és nem kell már annyira félni, ha a társadalmi renddel nem teljesen értetek egyet. Mindezt jól eső érzés volt olvasnom, mert mostanában már egyre gyakrabban uralkodik el rajtam a szülőhazám utáni vágy. Különösen az óta, mióta meghaltak azok, akik számomra itt a családot jelentették. Meghalt John—az apósom, meghalt

Elizabeth—az anyósom és sajnos meghalt Mary, a -hűséges feleségem, aki nagyon szeretett. Gyerekeink nem születtek, így aztán olyan magányos vagyok én ebben a távoli országban, mint otthoni télidőben, az ott rekedt magányos gólyamadár.

Írtad, hogy Erzsinek meghalt a férje és ő most magányosan él, mert lánya férjhez ment, fia megnősült és mind a ketten elköltöztek a faluból Eger városába.

Több mint harminc év elteltével, nem tudom, miként változtak meg érzései velem kapcsolatban, és én magam sem tudom, mit érzek jelenleg vele szemben. Ám annyi bizonyos, a magány nagyon nehéz nekem, mintahogyan neki sem lehet könnyű egyedül élnie.

Írtad, lagzi lesz nálatok az ősszel, a fiad nőül, amelyre meghívót akartok küldeni. Nagy szeretettel mennék haza a lagzijára, hiszen egyébként is alig várom már, hogy végre az otthoni tájat megláthassam. Több mint harminc éven keresztül vártam arra, hogy az otthoni helyzet alkalmas legyen visszatérésemre. Amikor nem a börtön vár majd rám, az 56-os eseményekben való részvételem miatt. KüldjeteK meghívót az esküvőre, de én a nélkül is elmegyek, csak írjátok meg, október mely napján lesz megtartva.

Szeretettel gondolok rátok és csókolok mindenkit addig is, amíg nem találkozunk és kérek titeket, minél előbb írjatok.

Miklós.

Vancouver. 1989. Augusztus. 09.

Amikor feladta levelét a postára, mintha egy kő mozdult volna el szívéből, amely évtizedek óta súlyos teherként nehezedett hazavágyó lelkére.

Az augusztusi meleg nyárban szinte szárnyakat tudott volna eresztetni, mert nagyon könnyűnek érezte magát. Hiszen most már tudta, nincsen mégsem egyedül ebben az irdatlan nagyvilágban. Van egy vérszerinti köteléke, amelyre bármilyen bajában számíthat. Ez a tudat, fájó lelkét jól eső érzéssel töltötte most el.

Estefelé járt már az idő. Az óceán felől hűsítő szellő fújdogált, amely a fák leveleit alighogy megrezegtette, mégis kellemessé tette a levegőt, amely napközben, ebben a hónapban, olykor elviselhetetlenül meleg tud lenni.

A Fraser folyó medrében sokkal kevesebb víz igyekszik ebben az időszakban a Parti öböl felé, mint a tavaszi évszakban, amikor az olvadás után, olykor félelmetesé duzzad a hömpölygő, zavaros folyama.

Miklós hosszú idő óta, most érezte magát kellemesen, hiszen eddig bőven kijutott neki mindenből, ami rossz. Egymásután veszítette el azokat, akik valaha befogadták őt, mikor menekülnie kellett az üldözői elől.

Úgy érezte, mintha életének hátralevő része, tartogatna még számára olyan kellemes dolgokat, amelyből az eddigi élete során szűken jutott. Ez a kellemes dolog, az elhagyott hazájának

vizszontlátásával volt kapcsolatban, amely évtizedek-hosszú várakozásai után, alig pár hónap multán, valósággá válhat.

Úgy várta az őszt, mint kisgyerek a karácsony idejét, amikor a máskorinál bővebb ajándékozással számolhat. Számolta a napokat, melyeknek óráit úgy érezte, a korábbiaknál sokkal lassabban telnek. Különösen így érezte ezt akkor, mikor 1989. október. 15-ét olvasta azon a meghívón, amely az esküvő napjaként szerepelt. Nem lehet csodálkozni ezen a gyerekes izgalmán, hiszen több mint harminckét éve annak, mióta a hazatérés napjára egyfolytában várt. Egyfolytában várt és reménytelenül, mert az otthoni politikai helyzet nem változott semmit és ilyen körülmények között hazatérni mindenképpen csak a börtönnel számolhatott.

Gyönyörű őszi napra ébredt ezen a napon, az indulás reggelén, ha egyáltalán alvásnak lehet nevezni ágyában azt a forgolódást, amelyet az indulás reggelére virradó éjszakán az ágyában forgolódva eltöltött. Végre mégiscsak elérkezett az a nap, amikor az útlevelében érvényes vízummal bejegyezve, felszállhatott az Európa felé induló DC 10-es repülőgép fedélzetére.

A Poláris úton {Északi sark feletti út} repült a gép Európa felé. Vancouver, Calgary, Grönland, Izland, Skócia, Frankfurt irányába. A Frankfurti átszállás után Budapest következett.

A gépen az ablak mellé ülhetett. Odaszólt az -érvényes jegye. Vancouveri felszállás után, rövidesen a Parti hegység fölött repült az óriás utasszállító gép, melynek ablakán kitekintve, némely magasabb hegycsúcs északi oldalán csillogott még a hó.

Mindig félt a repüléstől, azonban most mégis nagyon boldognak érezte magát. Repeső boldogságát talán csak az tudja megérteni, akinek több mint három évtizede, akaratan kívül, távol kellett élnie hazájától. Menekülnie kellett, mennyasszonyát hátrahagyva, menteni életét. Távol kellett élnie, mert az ott uralkodó társadalmi rend vétkesnek találta, a magyar szabadságharcban való részvétele miatt.

Nem ölt meg senkit és nem is ölne meg soha. Mindig azt tartotta, az élethez mindenkinek joga van. Az életfilozófiája mindig ez volt: *élni, és másokat is élni, hagyni*. De némelyek ellen, akik családját és hozzájuk hasonló szegény emberek vérért poloska módjára szívták, igenis fel kell emelni szavunkat, ha eljön annak az ideje. Ezért segédkezett ő a vörös csillag kivágásában munkatársának. Azonban a vörös csillag kivágása, a magyar zászlóból, az akkori törvények szerint, megbocsáthatatlan bűnnek számított. Nem volt igazi forradalmár. Nem szerette a feltűnő hősiességet, csupán a családját ért sérelem miatt, apjának elvesztéséért fejezte így ki a véleményét, amikor nagykönnyelműségében a csillag kivágásánál segédkezett. Ezért bűnhődnie kellett. Több mint harminc évet bűnhődött. Bűnhődött, mert fiatalsága igazi boldogság nélkül illant el.

Szerelméből, mennyasszonyából más asszonya lett. -A hazai tájak helyett, idegen helyen kellett élnie. Idegen volt az még akkor is, ha szebb is ez a környék, mint régi hazája. Azonban a fiatalsága örökös vágyakozás volt, amelyet az itt hagyott hazai föld és szerelme, mennyasszonya miatt érzett. Valójában egy percre sem gyógyult ki ebből a vágyakozásból.

Így gondolta át azt a harminckét évet, amely mégiscsak eltelt, mert az idő soha nem áll meg. Az idő kereke mindig egyformán forog, még akkor is, ha mi ezt néha nem így érezzük.

A repülőgép sebesen szállt vele a levegő kéklő óceánján keresztül, Kanada északi részén, a sok-sok tó felett, melyeknek víztükre csillogott a ragyogó őszi napsütésben. Egy idő eltelte után Grönland örökké havas tájai bukkantak elő, a vakítóan fényes hómezőkkel. Nem sokára átrepültek a sarkkörön, ami után megzöldült a táj, hiszen már Izland fölé értek. Ezután Skócia fölött folytatták az utat, és célba vették Frankfurtot. Vancouvertől Frankfurtra leszállás nélkül repült vele az óriás DC 10-es utasszállító gép.

Frankfurtban egy TU-154-es gép vette fedélzetére, amely nem egészen kétórányi idő alatt, végre Budapest repülőtérén landolt a régóta hazavágyakozó utasával.

Nagyon furcsa érzés, amikor harminckét év eltelte után, valaki ismét magyar földre teheti lábát anélkül, hogy a szabadságát veszélyben érezné.

Akaratlanul könny szökött szemébe, pedig -elhatározta, hogy erős férfi módjára fog viselkedni, könnyek nélkül.

Az útlevél ellenőrzéshez érve akaratlanul rossz érzése támadt. Mi lesz, ha mégis lefogják korábbi vétke miatt? Mi lesz, ha húga mégiscsak tévedett, amikor levelében a felelősségre vonásának elmaradásáról nyugtatta?

Tudta, ezekre a kérdésekre hamarosan meg fogja kapni a választ, hiszen a gépről leszálló tömeg vitte magával megállíthatatlanul az útlevélezés felé, ahol aztán minden kiderült.

Nem történt semmi olyan, amiről régi bűnét jutatták volna eszébe. Amikor átjutott az ellenőrzésen, csak ekkor tudott megnyugodni igazán. Ezzel a nehezén most már túl volt. Egy kisebb és veszélytelenebb problémát kellett még megoldania, ami nem volt más, mint felismerni hűgát és sógorát, akik a repülőtérre eljöttek érte.

Több mint harminckét év óta nem látták egymást. Ennyi idő alatt, úgy belsőleg, mint külsőleg, nagy változáson megy át az ember. Amikor el kellett hagynia az országot, huszonhárom év körül lehetett. A legszebb kor az ember életében, amikor még nem fáj semmije. Szép a haja, szép az arca, szép a termete. Ekkor még mágnesként vonzotta a lányokat, de neki az összes széplány közül csak egy tetszett. Ez a lány S. Erzsi, akit a széplányok között a legeslegszebbnek talált.

De hol vannak már azok az idők? A falujának Kánya patakján, hej de sok víz lefolyt az eltelt idő alatt. Az egykori hamvas arcú fiúnak, megritkult, megderesedett a haja. Hamvas arcán a barázdák sokasága rajzolt kusza vonalakkal átszőtt térképet. Szemének büszke, fényes tüze, alig pislákoló parázzsá szunnyadt, amitől nem lobbanna már szerelem, fiatakorának kecses tartású lányaiban.

Az ötvenöt év megtette a magáét, romboló munkájának nyomait letagadhatatlanul magán viseli. De hol vannak már azok a karcsú, kecses tartású lányok, akik tüzet lobbantottak a szerelemre éhes szívében? Ő felettük is eljárt az idő, amely elvégezte pusztító munkáját, miután ők sem különbek már, mint az egykori, és most hazatért 56-os, menekült fiú, a *disszidens*.

Már oszladozott a tömeg, amikor Mariska húgával együtt, kutatták annak a néhány embernek a tekintetét, akikben egymást vélték felfedezni.

—*Bocsánat! Én K. Miklóst keresem!*—szólította meg jó megérzéssel húga.

—*Mariska! Hát te vagy az? Mit tett veled az a cudar idő, mit tettek az évek?* —szólt húgának a hazatérő, egykori fiú, aki talán ebben a pillanatban úgy gondolta, hogy csak testvére változott, öregedett meg ennyire, és ő olyan maradt, mint amilyenként távozott valaha.

—*Én vagyok Miklós bátyám!* —mondta, miközben ő sem gondolt mást, mint amit a bátyja gondolt róla: *nagyon megöregedett ez a Miklós*. Mindez egy pillanatig tartott csupán, mert a

következő pillanatban a bátyja nyakába -kapaszkodva, akadozva szípogeta:

—Miklós! Csak...csak hogy haza...segített az Isten!

Mikor így megölelték egymást, nem szóltak egy percre semmit sem egymásnak. Nem a szavaknak jött el még az ideje, hanem a könnyeknek. Azok aztán bőségesen folytak. Különösen Mariskának könnyei nem akartak csillapodni, de nem is akarta, hogy csillapodjon. A több mint harminckét esztendő várakozása után, végre megérkezett, azaz ember, aki családja mellett, legfontosabb emberi lény számára, ezen a világon.

Miután szabadultak egymás ölelő karjaiból, Miklós most Gábor felé fordult és vele is megölelték egymást. Bár őt sem ismerte volna meg, ha nem a húga mellett áll, hiszen a hosszú évek mellette sem mentek el nyomtalanul.

—Gábor sógor! Nagyon megváltoztál. De régóta várok én már ere a percre, amikor téged megölelhetlek. Mariska nem egyszer írt rólad, hogy te milyen jó férje vagy. Már azt hittem, soha nem jön el ez a nap, ez a perc, pedig mennyire vártam. Mennyi keserűség költözött szívembe a hosszú és reménytelen várakozás évei alatt, amikor már minden reményem feladtam, hogy titeket legalább még egyszer megláthassalak.

—*Én azt hittem, az amerikai földön nem lehet megöregedni! És mi lett a lábaddal?* —kérdezte ki viccelődően Gábor sógor, amiből Miklós megérthette, *ő felette sem teltek el az évek nyomtalanul.*

—Bizony az amerikai földrészen is megöregszenek az emberek, amint láthatod. Ami pedig a lábamat illeti, a vietnámi háborúban sérültem meg, erről később még beszélünk.

Miután valamennyire kibeszélgették magukat, beültek a reptéri parkolóban rájuk váró Lada személykocsiba és elindultak Miklós szülőfaluja felé, amely még jóval túl volt a száz kilométeres távolságon, Eger város irányában. A kilométereken át, az egykedvűen duruzsoló motor hangja mellett, ott folytatták a beszélgetéseiket, ahol a repülőtéren korábban abbahagyták.

—Hogy vannak a gyerekeitek? Hány évesek? Mondjatok el mindent, hiszen úgy kell majd találkoznom velük, hogy semmit sem tudok róluk. — fordult hűga felé Miklós, kíváncsi kérdésével.

—Fiunk, akinek most lesz a lagzija, már 25 éves. Stramm gyerek, majd meg fogod látni hamarosan. A neve Miklós. De ezt nem kellett volna mondanom, hiszen valamikor megírtam neked, ha fiú lesz, akkor a te nevedet adjuk neki, ha pedig lány, akkor az én nevemet.

—Nagyon régen volt már az, kedves hűgom. Azóta eltelt néhány év, ami elfelejtette velem az akkori leveled tartalmát.

—Ebben bizony igazat kell adnom, nem most volt már az, amikor ezek a gyerekeim születtek, hiszen már Marika is 20 éves lesz karácsonykor. Nagyon széplánnyá serdült. A legények bolondulnak utána. Van egy komoly udvarlója, de ő még nem

akar férjhez menni. Az igaz, hogy a mai lányok és -fiúk nem nagyon akarják már a házasságot, hanem csak úgy összeállnak és élettársi kapcsolatban élnek.

—*Milyen változás történt a hazai politikában, amiért biztattatok a hazalátogatásra?* —fordult kérdésével most sógora felé Miklós, hiszen a politizáláshoz mindig a férfiaknak volt nagyobb kedvük, meg aztán másfelé akarta terelni a beszéd fonalát.

—Nagyon sok minden változott az utóbbi időben. Megnyílt a nyugati határ, lehullott az egykori vasfüggöny. Rendszerváltozásról beszélnek egyesek, de a régi pártfunkcionáriusok a helyükön maradtak. Elmúltak már azok az idők, amikor nem lehetett véleményt nyilvánítani.

Az 1956-os forradalomban való részvétel hamarosan dicsősségnek számít. Ezért aztán egyre több, eddig „ismeretlen hős”, bukkan fel a semmiből, hogy hazudott hősiességükért, valamilyen rangot kapjanak az újonnan alakuló társadalmi rendben. Akik eddig istentagadók voltak, most belőlük lett a legszorgalmasabb templomba járó.

Most már nem csuknak börtönbe senkit ebben az országban sem, ha nem a politikusok kedvére beszél. Igaz, eladósodott az ország és hatalmas adóteher nyomja vállát minden magyar állampolgárnak. Talán ezért van most már joga minden embernek a szabad véleménynyilvánításhoz, amit valójában senki sem hallgat meg.

Az okosabbak azt mondják, megbukott a -szocializmus építése és megbukott az egykori ideológia. Még az is lehet, hogy hamarosan kapitalizmust épít a magyarnép.

—Gábor sógor! Vajon jobb lesz-e a kapitalizmus? Egy ilyen eladósodott országban akkor lesz-e majd pénzetek?

—Szerintem lesz, akinek lesz, és lesz, akinek nem. Talán az utóbbiak lesznek majd többen. Mindenesetre egyesek hirtelen kezdtek el gazdagodni, minden munkavégzés nélkül. Ezekben a zavaros időkben, könnyen lehet lopni, ahogyan mostanában mondják: privatizálni, minden következmény nélkül.

Már a határokat is kevésbé őrzik a korábbiaknál. Most már könnyebben menne a disszidálás, mint a régebbi időkben. Még itt vannak a szovjet csapatok, de egyesek szerint nem sokáig, mert náluk is csődöt mondott a kommunizmus építése.

Sőt vannak olyanok, akik azt mondják, NÁTÓ tag lesz rövidesen az országunk, aztán meg Uniós ország lehetünk. De én ezt már nem akarom elhinni, mert addig, amíg az oroszok nem vonják ki csapataikat hazánk területéről, addig itt nem lehet igazán bízni a változásban.

—Úgy gondoljátok, a NÁTÓ tagság többet hoz az országnak? —kérdezte Miklós.

—Ezt most még senki sem tudná megmondani. Ez majd csak az idő múlásával derülne ki. Sajnos, ennek az országnak mindig

tartoznia kell valahová, ahol aztán kiderül, ez sem sokkal jobb az előbbinél. Talán belépünk az Európai Unióba. Legnagyobb baj talán mindig az, hogy a vezető emberek, saját hasznuk miatt, képesek eladni az országot bárkinek.

Hogy a nép mennyire fog ráfizetni, őket, egy cseppet sem zavarja. A történelem folyamán erre már nagyon sok példa van, amelyből mindig az derül ki, hogy rosszul választottak a vezetőink. Legalábbis a nép számára legtöbbször kedvezőtlen döntéseket hoztak. Sokan erre azt mondják, ez azért van így, mert a magyarnép kicsiny nemzet és ezért tartoznia kell valahová. Pedig Európában vannak még kisebbek, mégis megvannak „nagybarátok” nélkül és ez az ő nagy szerencsájük. —mondta Gábor saját véleményét érdeklődő sógorának, aki a hallottakat nem tudta szó nélkül hagyni:

—*Vigyázni kell ezekkel a „nagybarátokkal” Gábor sógor! Én már csak igazán tudom, hogy könnyen cserbenhagyják a magyarnépet, ha az érdekeik ezt kívánják. Az 56-os forradalomban állandóan ezt szajkózták: Tartsatok ki magyar testvéreink! Tartsatok ki, megyünk nektek segíteni a függetlenségi harcotokhoz! Ezt mondták, és rútot cserbenhagyták a magyart. Ezért kellett nekem, és még sok más magyarnak hazájából elmenekülnie. Az Unióba belépés is nagyon gyanús. A nagy nemzetek nem semmiért hajlandóak a kicsikkel szövetkezni. — bölcsekedett a hazalátogató kanadai állampolgár, aki úgy gondolta a magyart csak kihasználják a nagy nemzetek, bármilyen társadalmi rend legyen itt az*

uralkodó rend. A gazdag ember, ha szövetséget ajánl a szegénynek, nem azért teszi, hogy segíteni akar rajta. Hanem azért, hogy azt a keveset elvegye tőle, ami még van neki. Talán az Unióba lépés is ehhez hasonló. —fejezte be véleményét a hazalátogató Miklós.

Bölcselkedéseik alatt sebes iramban haladtak a 3-as számú főútvonalon, szülőfaluja felé. Ez az út már nem a régi volt. Szélesebb és jobb minőségű a korábbinál, amely régen még keskenyebb és rosszabb minőségű állapotában vezetett a főváros felé. Persze a járműforgalom is növekedett, hiszen a kocsik száma, többszöröse a harminckét év előtti országúton futó kocsiknak.

Figyelte az út menti tájat, amelyen hatalmas tábla földek emlékeztették arra, hogy a termelőszövetkezeti tagosítás a disszidálása után megtörtént.

Nem tudhatta azt sem, hogy ezek között a földek között már sok van magántulajdonban, amely szintén a változó politikai helyzetre utalt. Arra, hogy nagy változások előtt áll az ország, amelynek korai eredményeképpen vált lehetővé számára a hazalátogatás. Ha mindezt egy pár évvel korábban teszi, senki sem garantálta volna szabadságát, mert akkor még, a korábbi vétke miatt, mindenképpen lefognák. Ami akkor véteknek számított, ma már inkább dicsőség, hiszen kimondták: *az 56-os esemény a továbbiakban nem ellenforradalom,*

hanem szabadságharc. A magyarnép
-szabadságharca.

Időközben Mezőkövesdre értek. Alig ismerte meg a települést, amelynek arculata, az eltelt évtizedek alatt, nagyon megváltozott. A kis házak helyén lakótelepek épültek, melyeknek magasba emelkedő házai egy fejlődő városképét jelezték.

A közlekedési tábla jelzését követve, Gábor sógor, Szomolya felé fordította a kocsija kormánykerekeit. Mindenki saját gondolataival volt elfoglalva, így Gábor és Mariska úgyszintén. Talán szándékosan nem zavarták meg a csendet, hogy a hazalátogatót ne zavarják az elmélyült nézelődésében.

Amikor a mezőkövesdi szülőket elhagyták, egy enyhe kanyar után, a távolban, a semmiből bukkant elő faluja templomának tornya. Csak ő tudhatja mit érzett most. Amikor elhagyta ezt a helyet, tél volt, kemény tél és Eger városa felé vezető, behavazott földúton, lopakodva menekült az erdőn keresztül. Mentve életét a forradalomban való részvétele miatt. Most, félelem nélkül, szabad akaratából közeledett szülőfaluja felé, amely e pillanatban még ott rejtőzködött az őt határoló hegyek között. Csak a falu templomának tornya látszott a távolban.

A nap első felében járt még az idő. Október első napjait jelezte a naptár, mint ahogyan ezt a fák ritkuló lombkoronái is mutatták. A dombokon az erdők a szivárvány minden színében öltözve, hirdették azt a 32-ik őszt, amelyet oly régóta várt, hogy végre szülőfalujában lehessen.

A Gyűr tető déli oldalán, az eltelt idő közben, megritkult cseresznyések színes lombjai tudatták vele, jó helyen jár. Jó irányban halad vele a sógora kocsija, amely a hosszú út után, nem sokára, megpihenhet a garázs falai között. És megpihenhet a messziről érkező vándor teste, és zaklatott lelke. Talán az utóbbira ez a pihenés sokkal jobban ráfért, mint bármire. A lelkét viselte meg leginkább a távollét betegsége, amely sokkal nehezebben gyógyul a testi bajoknál. Talán pontosan azért, mert a lélek rejtve van minden kíváncsi szem elől, ezért annak fájdalmáról nem lehet tudni semmit, ha nem panaszozzák.

Amint közelebb haladtak az eddig még láthatatlan falu irányba, az egyik pillanatról a másikra, szinte a semmiből, bukkant elő a falu legszélső háza, az előtte álló helységnevtáblával.

—*Állj meg sógor egy pillanatra! Állj meg, had szálljak ki a kocsiból, mielőtt behajtanál velem a faluba!* —mondta a vándor és miután a megálló kocsiból kiszállt, a földre letérdelve, könnyes szemmel suttozta:

—*Köszönöm neked Istenem, hogy ennyi évi honvágyam után, végre teljesítetted kérésemet!* Akik a szomszédos házakból látták a földön térdeplő embert, kinek talán néhány könnycsepp ült most szemében, nem tudták elképzelni, miféle bogaras ember érkezett most a csendes falujukba.

Azt, hogy valami furfangos ember lehet, a látottak alapján gondolhatták. Hiszen, annyi furcsa ember jár manapság a faluban, talán ez is közülük

való. Különben is, olyan nagy az Isten állatkertje, -aminek néhol alacsonyabb a kerítése, mint kellene.

Nem tudhatták, hogy ez az ember, több mint három évtizede, elüldöztetett a faluból. Elüldöztetett, mert az akkori politikai állapotok miatt, bátorkodott véleményét, a vörös csillag kivágásával kinyilvánítani.

Nem tudhatták, hogy ez az ember közülük való. Arcának harminckét esztendő alatt történt változása, olyan ismeretlenné tette, mint bármely más idegent, aki először bukkan fel a kisfalú házai között.

Ám azokat jól ismerték, akik őt kocsijukkal most behozták az idegent a házak közé. Ezért kérdően néztek rájuk, feleljenek; *ki ez az idegen, aki érkezése alkalmával, letérdepel a falu házai között.*

—*Ugye nem ismeritek fel, ki az, aki a földön térdepel?* —mondta Mariska a kíváncsi tekintetű embereknek, akik értetlenül bámultak továbbra is.

—*Miklós ő, K. Miklós, a sógor. Több mint harminckét éve disszidált el a faluból, amikor a forradalom után üldözték tettéért!* —szólalt meg Gábor is, mutatva a földről éppen felkelő ember felé, aki kíváncsian nézett vissza az őt vizsgáló emberekre, de egyet sem ismert közülük.

—*Te lennél az, K. Miki? Isten bizony nem ismertelek volna meg, ha a sógorod nem mondja. Hiszen annyira megváltoztál, annyira megöregedtél az eltelt évek alatt.* —mondta az egyik kíváncsiszkodó, akit viszont a jövevény nem akart megismerni.

—Hát te pajtás ki vagy? Mondd meg nekem, mert Istenemre mondom, ilyen arcra nem emlékezek vissza, bárhogya töröm is a fejemet.

—Ki vagyok, ki vagyok?! Hát valóban nem emlékezel már B. Mártonra, akivel egy padban ültél valamikor az iskolában?

—Márton! Kedves cimborám, hát valóban te volnál? Hiszen te jobban megőszültél, mint az októbertvégi deres reggeleken a Kaptárrét pázsitja!— mondta a hazatérő vándor, és ezután megölelték egymást úgy, mintahogyan harminckét esztendő szünet után, ez a világon a legtermészetesebb.

*

Miklós érkezéséről úgy terjedt el a hír a faluban, mint Gyűr tető oldalán az avartűz koratavaszokon, amikor lángra lobbantják a száraz avart.

Jöttek sokan, megnézni a messziről jött embert, akiről már sokan azt hitték, nincsen az élők sorában. Bizony több év telt el egymás után, amikor a leveleket nem kézbesítették, így aztán bárki joggal gondolhatta; *ő már nem él.*

Miután jól kibeszélgették magukat, a falu temetőjét keresték meg, ahol az apja, anyja, egy közös sírban nyugszanak. Az apa temetésén még

jelen lehetett, azonban az anya temetéséről csak -levélben kapott értesítést húgától. Ezt a levelet akkor kapta meg, mikor már eltemették. Hiába kapta volna előbb, akkor sem jöhet haza, mert az akkori törvények szerint, ellenforradalmárnak minősült, akinek rács mögött a helye.

A sírjuk előtt állva, tudta, tartozik anyjának könnyeivel, azonban a könny nem akart megjelenni szemében. Nem engedte a düh, a harag, amelyet azok iránt érzett, akiknek köszönhetette a végsőbúcsútól való távolmaradását. A végtiszteiséget nem adhatta meg annak az asszonynak, aki keservesen felnevelte őt és húgát, azokban a nehéz időkben.

Most, miután elhelyezte sírjukon a virágcsokrot, körbehordozta tekintetét a tájon, amelyet innen, a temetődomb tetejéről jól megsejlelhetett. A szemlélődés során tudatosult csak igazán benne, mily sok idő telt el, mióta távol élt falujától. Vele szemben, a Nagyvölgy tető oldalán, nagyra nőttek már a fenyőfák. Eltakarva teljesen a domb akkori kopár, köves oldalát, amelyen még az ő gyerekkorában állatok sokasága legelészett. Itt legelt hajdan a tehéncsorda, kecskenyáj, birkanyáj, és disznónyáj, melyeknek hangja behallatszott a völgyben elnyúló faluba.

Jobbra fordulva, a Vénhegy cseresznyésének megritkult fái látszottak, amelyeknek a lombozata ez idő tájára az őszi színekbe öltözött. A Deber tető akácfáinak alig volt már lombja, csak a mögötte alig látszó tölgy és cserfaerdő lombja pompázott minden

színen, úgy, ahogyan máskor ilyen tájban, ez mindig is lenni szokott.

Hosszasan nézte azokat a helyeket, ahol fiatal éveiben, mennyasszonyával a meghitt óráikat töltötték. Mindketten boldogok voltak, mert akkor még azt hitték, ez mindig úgy lesz. Ide látszott a Nagyvölgy tető, Vén hegy, Felső part, de még a Gyűr tető nyugatra felé hajló oldala is. Ezek voltak azok a helyek, melyekre távoléltében oly sokat gondolt. Ezek voltak azok a helyek, melyekre gondolva, újra és újra, reménnyel töltődött fel, amelyekről álmaiban oly sokat álmodott. Bízva abban, eljön még az idő, amikor lábaival e dombokon, ismételten járni fog. Ez a reménység éltette, segítette át a nehéz időkön és Marynek családjá, akik, akkor befogadták őt. És lám, végre elérkezett a várva várt idő, mert ő ismét a hazai földre léphetett.

Miután tekintetével körbeért, az innen belátható tájon, visszaérkezett szülei sírjához. Nagy melegség járta át lelkét, miközben a kegyelet perceinek csendjében, a régi idők sokat hallott slágerének hangjait vélte hallani. Ez a sláger, oly sokszor csalt könnyet szemébe az új hazájában, Kanadában, ahonnan mindezidáig nem jöhetett haza:

„Ott, ahol él anyám, ott van az én hazám.

Már csak **élt!** Mormolta magában keserűen. Már bizonyossággal tudta, végleg visszaköltözik hazájába, még akkor is, ha az emberek legnagyobb

része kicserélődött az eltelt évtizedek alatt. Az emberek kicserélődtek ugyan, de a hegyek, a mezők, melyeken saját és ősei láthatatlan lábnyomába léphet, és a temető, amelyben ősei nyugszanak, még mindig ott vannak helyükön, és ott fognak maradni.

Húga és sógora csendben álltak tőle pár méterre és hallgatták azt a csendet, amely a temetőt most is betöltötte. Nem zavarták a hallgatag vándort, akinek éppen ebben a csendben zajlott lelkében a múlt és zajlik a jelen.

A megtért vándor azt a jövőt kezdte el magában építeni, amit idős korában, ebben a faluban fog eltölteni, és életének befejeztével, ebben a temetőben kíván mindörökre megpihenni. Pedig az új hazája, mások szemében, sokkal szebbnek tűnik. Ezt mindig elismeri. Hiszen a Fraser folyó partján szebbek a mezők, dúsabbak a legelők. Nem túl messze, a végeláthatatlan, csodálatosan kéklő Csendes óceán hullámai mossák az ország partjait.

Odalátszanak a távoli kéklő hegyek, melyeknek magasabb csúcsait nyáron is vakítóan fehér hósapka takarja. A hatalmas erdőrengetegnek óriás fái gondoskodnak az üde levegőről, amelyből nagyot lélegezve, az egész lénye felfrissül. És ő mégis visszavágyik.

Visszavágyik arra helyre, ahol sokkal szegényebben élnek az emberek. Ennek nemcsak a természeti adottságok az okozói, hanem az országot irányító emberek. Ezek közül, sokan a történelem folyamán, igyekeztek eladni az országot, hogy ők

ebből az eladásból, személy szerint, nagyhasznot -húzzanak.

Ennek ellenére mégiscsak visszavágyik. Visszavágyik arra helyre, ahol talán soha nem lehet annyira gazdag, mint Kanadában. Ki érti ezt? Ki irányítja érzéseinket, ki adja lelkünknek a marcangoló honvágyat, amely nem hagyja nyugton az embert? Talán az Égből suttogja valaki: *menj haza, szülőföldre, mert boldog csak ott lehetsz! Ha szegényebb leszel is, a lelki békét csak ott találhatsz!*

Vagy talán a pokolból jön ez a nyugtalanságot keltő sugallat, azért, hogy az egyén örökké boldogtalan legyen.

Elkalandozó gondolatait húga hozta vissza a temetőbe.

Mariska mégis úgy látta jónak, ha most elhagyják a temetőt, és visszamennek az élők közé, akik az otthonukban várják őket. Várják őt, a kanadai nagybácsit, Marika, Miklós, az ő gyerekeik.

Miklós irigykedve nézte húga gyerekeit, amikor a portára belépve meglátta őket. Ahogyan elnézte ezeket a felnőtt gyerekeket, akaratlanul az irigykedés költözött szívébe. Szüleik többet kaptak az élettől, mint ő, még ha szegényebbek is nálánál. Mert ő egyedül fog élni a nagyvilágban, élete végéig. Bár jól tudta, ezek a gyerekek olyanok, mint a madárfiókák, miután felnőttek, kirepülnek a szülői fészekből. Hiszen azért van most itt, mert az egyik gyerek, a mostani házasságával, máris erre készül.

Miután megölelték egymást azok, kik még nem találkoztak az életben, a Marika leányzó kedvesen csengő hangján szolt a messziről jött idegenhez:

—Miklós bácsi, tessék helyet foglalni! — mondta és az asztal alól, kihúzta azt a széket, amelyre a messziről érkező, eddig még ismeretlen rokonát szándékozott leültetni. Miután mindannyian helyet foglaltak az asztal mellett, a régóta nem kóstolt, hazai ételeket rakta a Miklós fiú és a Marika lány az asztalra.

Talán leírni sem lehetne, mennyit beszélgettek ők most, a hazai ételekkel terített asztal mellet, ahol elbeszélték egymásnak, a külön töltött életük jelentősebb történéseit, vietnámi háborút. Beszélgettek volna ők talán reggelig, ha a most még csak hazalátogató vándor, szemhéjai olykor-olykor nem csukódnak le. Pedig igyekezett ébren tartani magát, de régen lebukott már a Nap a Nagyvölgy-tető mögött. A hosszú repülőút miatt, az álom uralkodott el rajta úgy, mint a falu házaira, átláthatatlan leplét borító sötétség.

Régen túl voltak már az éjszaka közepén, mikor mindannyian álomra hajtották fejüket, hogy a nappali valóság után, álmoknak adják át a helyet.

A hazalátogatónak nehezen jött álom a szemére, hiába érzett korábban álomosságot, a hosszú repülőút fáradtsága után. Úgy kavartak fejében a gondolatok, mint forgószelek közepében a porszemek, amelyek a kavargó szélben, ide-oda sodródnak akaratlanul.

Miután végül mégiscsak az álom-győzedelmeskedett felette, kontinenst és óceánt átrepülve, a Fraser folyó partján találta magát. Ott, ahonnan álmai annyiszor indultak az elmúlt évtizedekben Európa felé. Nagyon rövid ideig időzött most ez az álom a farmon, ahol a nagytölgyfa árnyékában, az örökipihenőjüket alvó, egykori családját látta viszont.

Amikor viszontlátta őket, ismét Európa felé, régi hazájába vitte a zavaros álma. Egy hófehér angyali ruhában, S. Erzsí bontott szárnyat közelében és két kezével hívogatta őt a báránylelők közé. Nem tétovázott sokat, követte a hívogató angyalt, aki egyre feljebb repült, miután aggódni kezdett, hogy már nem lesz képes követni őt. Majd villámok cikáztak a báránylelők között, ahol máskor, ebben az évszakban, ilyesmi nem szokott megtörténni. A villámok ellenére követte őt, pedig már nagyon magasan jártak. Majd az egyik villám, Erzsí szárnyait lánggra lobbantotta, miután mind a ketten zuhantak lefelé a feneketlen, koromsötét űrbe.

Csapzottan, verejtékezve ébredt anélkül, hogy kialudta volna a korábbi napok fáradalmait. Még ébren is Erzsí megégett szárnyait látta, a zavart agyával és káprázó szemeivel, amely a fáradtságtól alig akart kinyílni.

Az álom számára azt jelentette: *ma találkozni fog azzal az asszonnyal, akit valaha legjobban szeretett ezen a világon.* Nagyon kívánta már ezt a találkozást.

—Csak nehogy valami baj érje régi szerelmét!—
-kezdett komolyan aggódni, hiszen az éjszakai álmom szörnyűséges volt. Majd azzal nyugtatta magát, amit annyiszor halott az álmokkal kapcsolatban:

—Az álmom mindig jó! Ha rosszat álmodunk, akkor azért jó, mert az csak álmom volt, és álmat követő valóság jobb lesz álmunknál. Ha pedig szépet álmodunk, akkor azért jó, mert legalább álmunkban megvalósulva láttuk az álmainkat.

Mindenesetre elhatározta, végére jár annak, S. Erzsi érez-e még iránta valamit, vagy a régi szerelem úgy szertefoszlott, mint hajdan a falu völgyéből felszálló köd utolsó foszlányai eloszlottak a lengedező szélben.

Mariska húgának mondta el álmát és kérte meg arra, régi szerelmét kérdezze meg, akár e vele egy rövid beszélgetésre találkozni. Vagy már egy párpercnyi időre sem méltatja azt az embert, aki őt valamikor elhagyta. Még akkor is, ha mindezt nem jókedvéből tette.

Mariska számított erre a felkérésre. Nem semmiért írt neki levelében S. Erzsi özvegységéről. Ezért nagyon szívesen vállalta a megbízatást. Tulajdonképpen már korábban meghívta ezt az özvegyet, Miklós régi szerelmét, gazdaasszonyok közé, akik majd a finom falatokat főzik-sütik a lagzi vendégei részére. Ám ezt nem árulta el bátyjának.

Nem halogatta sokáig az időt, hanem ment, hogy ennek a kedves megbízatásnak minél előbb eleget tegyen. Nagyon értette a párok összeboronálását, összehozását. A saját bátyjának

kérésére még szívesebben vállalt most ilyen feladatot.

Amíg Mariska, a bátyjának szerelmi követeként távoljárt, a hazalátogató férfiú iszonyú kínokat élt át, a várakozás bizonytalanságában. Nem tudhatta, egykori menyasszonya hajlandó lesz-e, akár egy percnyi időt szentelni az egykori vőlegényére. Aki, akárhogyan távozott el valaha, mégiscsak elhagyta. Itt hagyta őt egy ígérettel, amely így szólt:

„—Várj reám, mert én visszajövök hozzád, és veled szeretném leélni az életem! „

Vagy egyáltalán nem áll vele szóba, hiszen annyi éven keresztül, váratott magára és mégsem érkezett meg. Több évi várakozás után, Erzsi mégiscsak arra kényszerült, hogy olyannak adja kezét, akit soha nem szeretett. Igaz, jó ember volt M. Gyuri, de mégiscsak nehéz volt egy életen keresztül olyannal élni, akit csak a jóságáért szeretett, és szerelemből nem.

Amikor Miklós ezt így átgondolta, rádöbbsent, egy cseppet sem lepődne meg azon, ha régi szerelme ezt üzenné hűgával:

—Mondd meg Miklósnak, ennyi idő elteltével megváltoztak érzéseim irányában. Nekem már gyerekeim, és unokáim vannak. Ők számomra sokkal fontosabbak, mint egy régen ellobbant szerelmi láng parazsából ismét szerelmet lobbantani.

Ilyen kétségek között telt el a reménykedő várakozása, amíg húga nem jött vissza. Pedig Erzsi is nagyon izgult. Tudott Miklós hazaérkezéséről. Ha

nem szégyellné felkeresné már az érkezése-perceiben. Azonban tartott a falu nyelvétől, amely pletykál mindenről, legtöbbször ok nélkül.

Bizony egy kis faluban könnyen illetik ilyen, vagy ehhez hasonló megjegyzéseikkel:

„—Mondtam én, nem szerette ő soha M. Gyurit. Ha nem akart vénlány maradni, ahhoz kellett feleségül mennie, aki a kezét kérte. „

Annak ellenére, hogy jól sejtették Gyurihoz fűződő viszonyát, mégsem volt oka miről pletykálnia senkinek, mert a hajdani, régi szerelem nem múlt el közöttük, csak kényszerűségből szünetelt. Nem múlt el még a hosszú évtizedek multán sem. Ezek után régi szerelmet sem kellett újra kezdeni, mert az még mindig elevenen élt mindkettőjükben.

Mindkettőjüknek, a mással történt esküvője, formalitás volt csupán, mert szívüket egyiken sem adták a mással történő régi, és kényszerű házasságukba. Nem vihették, mert azt régen eladták egymásnak. Eladták még akkor, amikor kéz a kézben járták a falu környéki tájat, amely oly sokszor volt tanúja elmélyült szerelmüknek. Ha azok a dombok, azok a völgyek elmesélnék, ha tudnának mesélni, ha az emberi fül képes lenne megérteni.

Húgának boldogságtól sugárzott az arca, mikor visszajött. Ez mindenképpen arra utalt, Erzsi szeretettel várja őt. Mindezt azonban szavakkal szerette volna hallani, ezért halogatást nem tűrő kíváncsisággal kérdezte:

—Mit mondott? Hajlandó fogadni? Vagy talán
-nem tud megbocsátani a régi sérelemért?

—Ne legyél ennyire csacsi, hiszen vár rád. Persze, igazából egész életén át csak terád várt. Szerintem semmit sem változtak érzelmei veled kapcsolatban. Én úgy látom, ugyanúgy szeret téged, mint annak idején. És olyan magányos, mint te, annak ellenére, hogy neki gyerekei vannak. Hiszen írtam neked a gyerekeiről, akik már külön élnek saját háztartásukban és elköltöztek a városba.

Bárki azt hihetné, időskorban már nem kell szerelem, mert az csak fiatalok részére kitalált, kellemes időtöltés. Aki most látná a hazalátogató idős ember arcát, nem ez lenne a véleménye. Pedig ennek az idős embernek haja megritkult, megőszült az eltelt évtizedek alatt, mintahogyan ráncokat csaltak arcára a távöltött esztendőök megpróbáltatásai. A találkozás előtti percek, olyan izgalommal teltek el, mint annak a kisdíáknak, aki az első randevúja előtt állt.

Ebben nem volt különbség kettőjük között. Mindkettőjükben félelmet okozott a gondolat: —*vajon túlságosan nagynak találja-e a másik, a személyén bekövetkezett változást, melyet az eltelt évtizedek okoztak.*

S talán ez a változás olyan mértékű lehet, hogy emiatt nem következhet be más, mint a kölcsönös kiábrándulás. Hiszen mind a ketten az utoljára látott fiatal arcba voltak szerelmesek, melynek képe örökidőkre berajzolódott emlékezetükbe. Az akkori arc azonban mindkettőjükénél csak a képzeleteikben

létezett. Az idő kegyetlen vasfoga, felörölt mindent, ráncokat varázsolt az egykori hamvas arcokra, a fekete haját fehérre festette.

Őszi napsugár pásztázta a falut, s ez a napsugár sokkal kellemesebb, mint a nyári, égető Nap pörzsölése. Ezt mondják vénasszonyok nyarának, ami egy utolsó ajándék még a természettől, a zord tél előtt. Ilyen kellemes időben indult Miklós régi mennyasszonyához, aki talán most szintén olyan izgalommal várt rá, mint azokban a régi időkben.

Amikor belépett a porta kapuján, egy megőszült asszony várt reá az udvaron, kiben már csak vonásaiban ismerte fel azt a lányt, akit abban az időben, a falu legszebb lányaként tartottak számon. De ez az asszony, korának ellenére, szép volt. Szép volt idős asszonynak, mint ahogyan lánynak szép volt valaha.

Mikor meglátták egymást, egy pillanatra megállt még a lengedező őszi szellő is, nehogy valami dermedt, hűvös levegőt hozzon a hegyek felől. Nem annak jött el most az ideje, hogy hideg szél jöjjön az Eged hegy felől, hanem a régóta egymás után vágyakozó két szív egymásra találásának.

—Erzsi!

—Miklós!—mondták egymásnak olyan melegséggel, mintha most kezdődnének azok a fiatal évek, melyeket örökre elveszítettek. Ezután egymás karjaiban találták magukat, mint azokban a régi szép időkben, amikor még az együtt eltöltött, hosszú

boldogságot remélték az előttük álló élettől. Csak az igazi élet már mögöttük volt.

Így maradtak csendben összeölelkezve, úgy, mintha a hosszú évek alatt elmaradt öleléseiket próbálnák most bepótolni. Pedig az elmaradt fiatalkori csókokat bepótolni már nem lehet. Mintahogyan a dombokon nyíló akácvirágok illata sem érezhető, akácnyílás elmúltával a falu völgyében.

Miután beteltek egymás ölelésével, ijedten tekintettek a rácsos kapu felé, amelyen kiláttak az utcára. Ők kiláttak, mások meg beláttak, miután láthatták, amint a két megöszült idős ember legalább annyira szereti egymást, mint két fiatal, kik nagyon szerelemesek egymásba.

Szerelmesek voltak ők. Talán sokkal jobban, mint bármelyik két fiatal. Az ő szerelmük kiállta az idők próbáját, mert harminckét év multával sem változtak érzelmeik. A testük megváltozott ugyan, hiszen Miklós fogyatékos lett a vietnámi háborúban, de az egymás iránt érzett szerelem csak erősödött. Talán éppen az akaratuktól függetlenül történt, kényszerű távollét miatt.

Amikor az utcára kinéztek, látták, hogy emberek jönnek-mennek a kapu előtt, és ezért ők máris restelkedtek az előbbi meghitt percek miatt. Pedig nem kellene szégyellniük, hogy még ebben az idős korban is szeretik egymást. Nem az ő hibájuk, hogy mindezt korábban nem tehették. Az a társadalmi rend az oka, amely miatt, Miklósnak disszidálnia kellett azokban az időkben. Itt kellett

hagynia mennyasszonyát, hihetetlenül hosszú időre. -A hazatérésére csak 32 év múltán nyílt lehetőség, érzelmeik azonban nem változtak az eltelt évtizedek alatt sem.

S. Erzsi nem akarta, hogy az utcai bámészkodók legyenek tanúi kölcsönös érzelmeiknek, ezért a lakásba hívta Miklóst. Miután hellyel kínálta, tanácstalanul kérdezte:

—*Mi lesz most velünk?*

Miklós hallgatott egy pármásodpercnyi ideig, hiszen neki sem volt kidolgozott terve, a késői szerelmük folytatására. Már csak azért sem, mert nem tudhatta, a kérdésére most választ váró asszonynak érzelmei, miként változtak meg vele szemben, az eltelt évtizedek során.

—*Rajtad múlik minden!* Ha azt akarod, hogy életünknek ezt a kevéske hátralevő részét összekössük, akkor én hazatelepülök hazámba. Persze, akkor is haza jövök, ha te nem mondasz igent a további közös életünkre, mert a honvágyam miatt ott nem maradhatok tovább. Tudod, életének végén mindenki hazavágyik. És én különösen vágyódom hazámba, pontosabban a falumba, hiszen nem örömmel hagytam el annak idején ezt a vidéket, ahol akkor mennyasszonyomat kellett itt hagynom.

E szavakra, az egykori mennyasszonynak, ennek az ősz hajú asszonynak, most könny szökött a szemébe. E könnyeket oly jó érzés volt látnia az egykori vőlegénynek, aki ebből láthatta, az előtte állónak sem volt könnyű elviselnie az akkori távozását, mert akkor is nagyon szerette őt.

—Mit szólnak majd ehhez a gyerekeim? Nem e-
lesznek féltékenyek, nem e vádolnak azzal, hogy az
apjukat ilyen könnyedén elfelejtem?

—Ha egy kis érzés van gyerekeidben, akkor
csak jó érzéssel fogja őket eltölteni a párkapcsolatra
törekvő szándékod. Nem élhetsz egyedül,
magányosan, hiszen ők magadra hagytak, még
akkor is, ha mindezt nem rossz szándékkal tették.

Talán beleegyezésük meghozatalánál, az sem
lesz egy utolsó szempont, hogy a kanadai farm
eladásából származó pénzemet hozom ebbe a
kapcsolatba. Nem is beszélve arról, hogy a vietnámi
frontom történő rokkantságomért, még életjáradékot
is kapok. Igaz, az utóbbi időben sok mindent el
kellett adni. Azonban még így is több maradt annál,
amennyi bárkinek van itt a faluban. Ezt a
körülményt, az okos fiatalok, nem tartják
hátránynak. Hiszen végül minden az övék lesz, mert
nekem nincsenek gyerekeim.

A könnyes szemű asszonynak igazat kellett
adnia az előbb elhangzott érvekre és bízott abban,
Miklós szavainak igazságát gyerekei meg fogják
érteni.

A későbbiek azt igazolták, kár volt izgulnia,
gyerekei jól tudtak mérlegelni.

*

Mintha az őszi időjárás erre a lagzira tartogatná, az ilyen tájban már gyorsan fogyó, kellemes melegét, mert e napnak reggelén, ugyancsak bőségesen ontotta melegítő sugarát az áldott Nap fényes korongja.

A Gyűr tető mögül felkelő Nap, lassacskán araszolatott a falu fölé. Rövid idő multával, azt a kis párát is eloszlatta, amely hajnalokon, ilyen tájban, megül a falu völgyében. Ekkorára mindennel elkészültek, ami csak egy jó lagzi készítéséhez szükséges. Ételek, italok bőséges választéka várta a vendégsereget, akik mindezek mellett, jó hangulatban ünneplik a fiatal pár egybekelését. Az evéshez –iváshoz, jó zenekar szolgálja a zenét, így aztán táncolhatnak mindazok, akik nem sirással akarják eltölteni a lagzi szentnapját.

S. Erzsit, aki most látta, tapasztalhatta, a korábbi napokhoz képest úgy virul ki, mint a Felső part pázsitja melegedő tavaszokon, mikor az a sokszínű, tarka vadvirágtól újra a szivárvány színeiben pompázik.

A szerelem csodákra képes. Miklós közelsége miatt, a mosoly, a derű, fiatalságából hozott vissza üdeséget arcára, amely sokkal vonzóbbá tette őt, mint hetekkel ezelőtt. Miklós hasonlóképpen boldognak érezte magát, mintha nem a fiatalok lagzija lenne most, hanem az övéké.

A sérült lába ellenére, többször kérte fel Erzsit egy-egy táncra, amikor a konyhai munkák erre nekik lehetőséget adtak. Majd leültek egy csendes sarokba, hogy gondolataikkal magukban maradjanak.

Először restellték a rájuk szegeződő, vizsla tekinteteket, amelyek talán megkérdőjelezték a két idős ember szerelemhez való jogát. Pedig ehhez a szerelemhez ők már régóta jogot formáltak. Csak a körülmények alakulása miatt, kellett évtizedeket várniuk, a beteljesülésére. Az eltelt évtizedek a szerelem veszteseivé tették őket, amit igazán pótolni már soha sem lehet. Hiszen ma már mindenért kárpótlás jár a sérelmet szenvedő embereknek, akiket a történelem kényszere, igazságtalanul sújtott az elmúlt évtizedek során. *De ki kárpótolja őket? Ki kárpótolja az eltékozolt fiatalságot? Ki kárpótolja a mások hibája miatt, elveszített szerelmet? Az elveszített szerelmes percek, órákat, éveket, amelyek soha vissza nem térhetnek? A sok-sok elmulasztott szerelmes csókokat? És ki kárpótolja őket, a mindezek miatt, meg nem született, közös utódaikért, amelyek már soha nem születhetnek, a két idős, megöszült embernek?*

Mindezeket soha senki nem kárpótolhatja. Veszteségeik pénzzel nem mérhető veszteségek, még akkor is, ha ezekért valaki hajlandó lenne pénzzel fizetni. A kárpótlási lehetőségek sorai között azonban, nem szerepel az elveszített szerelem. Nem szerepel, mert ehhez újra kellene születni. Újra fiatalon élni, de az elrontott életet, új étellel,

senkinek sincs lehetősége kárpótolni. Ezt a sorsot nekik kell elviselniük. Ezt a sorsot rájuk mérték az akkori földi hatalmak. Ez az ő balsorsuk. Pedig nem volt Miklósnak más bűne, mint az, hogy magyarnak született és ilyen áron is az akart maradni. Akkor még hitte: *a fejlett Nyugat szavai nem csak ígéretnek maradnak*, és valóban segítenek a magyarnép szabadságharcában. A harc elbukott és neki menekülnie kellett, szerelmét hátrahagyva.

Mégis a Sors most úgy akarta, ennyi év múltán, közösen éljék le életüknek még hátra levő részét. Közösen éljék le, hogy némi kárpótlásban részük lehessen, az elveszített fiatalkori szerelmekért. Mint ebben az őszben, még az ajándékba kapott kevéske, melegnapsugár, amely bearanyozza a fák színes lombkoronáját, még egyszer utoljára, mielőtt azok a földre hullnak.

A zsivajgó lagzi ellenére, egy csendesebb sarokban ültek most, egymás kezét fogva, és egymásra gondolva, hallgattak.

A vándor végre itthon van. Hazaérkezett a több évtizedes vágyakozása után. Haza, ahol minden domb és völgy régi ismerőse, úgy, mint az itt élő emberek. Igaz, a falu lakói közül már sokat nem ismer, de mégis itthon fogja magát érezni, e dombokkal határolt faluban. Ahol minden más, mint máshol a nagyvilágban, mert itt született, itt éltek ősei, akik örök álmukat alusszák a falu temetőjében. Ez a falu az ő igazi hazája, amelynek temetőjében egykor majd ő is megpihen.

Mi a haza?{Édesanyám kedvenc verse.}

„Édesanya, édesapa!
Mondjátok csak, mi a haza?
Tán e ház, amelyben vagyunk?
Amelyben mindnyájan lakunk:
Ez a haza? „

„Nem, gyermekem, ez csak házunk,
De amit itt körül látunk,
Merre földeink terülnek,
Merre kertjeink feküsznek:
Ez a haza!

Minden, amit szem belát,
Itt e föld, mely kenyeret ad,
E folyók tele halakkal,
E szőlőhegyek falvakkal:
Ez a haza!

Amerre a hegylánc kéklík,
Merre a berek sötétlik,
Merre a róna kanyarul,
Melyre a kék ég leborul:
Ez a haza!

Hol egykor őseink laktak,
Itt csatáztak, itt mulattak,
Ahol a határt ők szabták
S örökségül reánk hagyták:
Ez a haza!

Ahol csontjaik porladnak
S mindig a földben maradnak,
Ahová bennünket tesznek,
Midőn egyszer eltemetnek:
Ez a haza!

Ez a föld, mely drága nekünk,
Melyet legjobban szeretünk,
Ahová, bármerre járunk,
Mindig vissza-visszavágyunk:
Ez a haza!”

{ Majthényi Flóra verse }